

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Mastergradsoppgave i nordisk språk

vårsemesteret 2016

«Kakerlakkfrie kantiner og hundeløse hjem»

Ei undersøkning av proprietiv og privativ adjektivdanning i norsk

Siri Sofie Ovesen

Forord

Oi! Plutselig er mai her, og jeg har skrevet ei hel masteroppgave. Dette hadde aldri gått bra uten god hjelp og støtte, og jeg vil benytte denne anledninga til å si takk.

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Torodd Kinn. Du har vært (kanskje ufortjent) tålmodig med meg helt siden jeg nærmest ramla inn på kontoret ditt for første gang og sa at jeg ville skrive om «hva som helst» og var interessert i «alt mulig». Jeg har hele tida følt at du har hatt troa på meg og prosjektet mitt, selv når ting har vært tunge, og døra di har alltid vært åpen. Du har gjort en god jobb med å holde meg i ørene! PS: Jeg *tror* jeg kan kommareglene nå. Med trykk på *tror*.

Det er flere som fortjener tusen lovord og klemmer:

Ann-Christin Willoch og Natalie Alvsåker for korrektur, innspill og gode tilbakemeldinger, og Kjetil Andreas Nydal og Joakim Vea for hjelp med engelsken. Dere er best!

Broren min Aril Bernhard Ovesen for uunnværlig datahjelp. Uten deg hadde jeg nok fortsatt sittet og talt over forledd. Du får si ifra hvis du noen gang trenger hjelp med adjektiva!

Svein-Ingvar Elvik og Kjetil Andreas Nydal for utallige kaffekopper, latterkramper og støttende ord. Det er rart hvordan påkjenninger fører folk sammen! Da Charles Dickens forfatta det kjente sitatet «It was the best of times, it was the worst of times, it was the age of wisdom, it was the age of foolishness», er jeg sikker på at han holdt på å skrive masteroppgave. PS: Takk for at dere (nesten) lærte meg å knipse!

Mikkel Andreas Eriksen fordi du er den beste romkameraten man kan ha, og fordi du har skjønt at når jeg er sint, er jeg stort sett egentlig bare sulten.

Resten av gjengen min nede i første, Birgit Årdalsbakke Mjeldheim, Frieda Valentina Nygaard og Elisabeth Valerie Hauge spesielt, fordi dere er de beste. Takk for klemmer, for latter, for selskap, for mat, for tørking av tårer, for spark i rævva og strenge blikk, for gode og onde dager. Dere er livets vin!

Til slutt vil jeg takke mine fantastiske foreldre, Elin Weenås Pedersen og Geir Dagfinn Ovesen. Dere har lært meg å være nysgjerrig, å sette pris på kunnskap og stå på egne bein. Takk for at dere har troa på meg, for at dere alltid hjelper meg og for at dere bare er en telefonsamtale unna. Denne er for dere!

Bergen, 18. Mai 2016

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Forskningsspørsmål og metode	2
1.2 Oppbygninga av oppgava	3
2 Teori	5
2.1 Orddanning	5
2.1.1 Sammensetninger	5
2.1.2 Skillet mellom sammensetning og avledning	7
2.2 Semantikk	11
2.2.1 Adjektiv og adjektivsemantikk	11
2.2.2 Substantiv og substantivsemantikk	12
2.2.3 Ontologiske kategorier	14
2.2.4 Semantikken i adjektiv – substantiv-konstruksjoner	16
2.2.5 Sammensatte adjektiv	18
2.2.6 Leksikalsk semantikk	20
3 Tidligere forskning	26
3.1 Undersøkelser fra svensk og tysk	26
3.1.1 Sigurd (1972)	26
3.1.2 Kühnhold, Putzler og Wellmann (1978)	27
3.2 Undersøkelser i engelsk	30
3.2.1 Gørska (1994)	30
3.2.2 Holmqvist & Pluciennik (1996)	31
3.2.3 Conti (2006)	32
3.3 Oppsummering	33
4 Metode	34
4.1 Leksikografisk bokmålskorpus	34
4.2 Søking og sortering	34
4.2.1 Selve søkeprosessen	34
4.2.2 Nedlasting av treff	35
4.2.3 Fjerning av støy fra materialet	35
4.3 Diskusjon av problemtilfeller	37
4.3.1 Sammensetninger på <i>-fri</i>	37
4.3.2 Sammensetninger på <i>-intensiv</i>	38
4.3.3 Sammensetninger der forleddet er <i>tall</i>	39
4.3.4 Sammensetninger på <i>-løs</i>	40

4.3.5	Sammensetninger på <i>-sterk</i>	43
4.3.6	Sammensetninger på <i>-svak</i>	44
4.3.7	Sammensetninger på <i>-tung</i>	44
4.3.8	Andre problemer	45
4.4	Videre lagring av treff	45
4.5	Hvordan jeg har lagt sammen ord	46
4.6	Klassifisering av forledda	47
5	Produktivitetsanalyse	48
5.1	Teori	48
5.2	Metode	48
5.2.1	<i>Productivity in the narrow sense, P</i>	48
5.2.2	<i>Global productivity, P*</i>	50
5.3	Resultater	51
5.3.1	Resultater for <i>productivity in the narrow sense, P</i>	52
5.3.2	Resultater for <i>global productivity, P*</i>	53
6	Semantisk analyse	56
6.1	Hvorfor bruker vi proprietive og privative sammensetninger?	56
6.2	Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har lite X'	56
6.2.1	<i>-fattig</i>	56
6.2.2	<i>-svak</i>	63
6.3	Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har ikke X'	67
6.3.1	<i>-tom</i>	67
6.3.2	<i>-løs</i>	71
6.3.3	<i>-fri</i>	76
6.4	Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har (mye) X'	83
6.4.1	<i>-rik</i>	83
6.4.2	<i>-sterk</i>	87
6.4.3	<i>-tung</i>	92
6.4.4	<i>-full</i>	98
6.5	Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har X'	102
6.5.1	<i>-holdig</i>	102
7	Synonymi og konkurranse	107
7.1	Sammensetninger på <i>-fattig</i> og <i>-svak</i> ('N har lite/få X')	107
7.2	Sammensetninger på <i>-tom</i> , <i>-løs</i> og <i>-fri</i> ('N har ikke X')	108
7.3	Sammensetninger på <i>-rik</i> , <i>-sterk</i> , <i>-tung</i> og <i>-full</i> ('N har mye X')	111
8	Om ordas status som etterledd, suffiks eller noe midt imellom	114

9 Oppsummering	116
9.1 Etterledda: Betydning og betydningsrelasjoner	116
9.2 Etterledd og konnotasjoner	117
9.3 Er alle etterledda like produktive?	119
9.4 Etterledd eller suffiks?	119
Referanseliste	121
Vedlegg	125
Frekvensliste for ord på <i>-fattig</i>	125
Frekvensliste for ord på <i>-fri</i>	128
Frekvensliste for ord på <i>-full</i>	136
Frekvensliste for ord på <i>-holdig</i>	138
Frekvensliste for ord på <i>-løs</i>	141
Frekvensliste for ord på <i>-rik</i>	151
Frekvensliste for ord på <i>-sterk</i>	155
Frekvensliste for ord på <i>-svak</i>	156
Frekvensliste for ord på <i>-tom</i>	158
Frekvensliste for ord på <i>-tung</i>	159
Figurer	161
Figur 1: Forholdet mellom sammensetning og avledning.	161
Figur 2: Mulige betydningsforhold mellom adjektiv og nomen.	161
Figur 3: Betydningsforhold i fraser av typen NA-N.	162
Figur 4: Bøyingsformer for de ulike etterledda.	162
Figur 5: Eksempel på frekvensliste – de 20 øverste treffa på etterleddet <i>-tom</i>	163
Figur 6: Fordelinga mellom konkrete og abstrakte forledd for de ulike etterledda.	163
Figur 7: fordelinga mellom tallelige og utelleglige forledd for de ulike etterledda.	163
Figur 8: Typefrekvens, eksemplarfrekvens og antall hapaxer for de ulike etterledda.	164
Figur 9: \mathcal{P} for de ulike etterledda.	164
Figur 10: \mathcal{P} For de ulike etterledda i diagram.	165
Figur 11: P^* for de ulike etterledda:	166
Figur 12: De 35 mest frekvente sammensetningene på <i>-fattig</i>	166
Figur 13: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tallelige og utelleglige forledd for <i>-fattig</i>	167
Figur 14: Frekvenstabell for sammensetninger på <i>-svak</i>	167
Figur 15: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tallelige og utelleglige forledd for <i>-svak</i>	168
Figur 16: de 30 mest frekvente sammensetningene på <i>-tom</i>	168
Figur 17: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tallelige og utelleglige forledd for <i>-tom</i>	169
Figur 18: de 30 mest frekvente sammensetningene på <i>-løs</i>	170

Figur 19: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-løs</i>	171
Figur 20: De 31 mest frekvente sammensetningene på <i>-fri</i>	171
Figur 21: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-fri</i>	172
Figur 22: De 30 mest frekvente sammensetningene på <i>-rik</i>	172
Figur 23: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-rik</i>	173
Figur 24: De 24 mest frekvente sammensetningene på <i>-sterk</i>	173
Figur 25: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-sterk</i>	174
Figur 26: De 31 mest frekvente sammensetningene på <i>-tung</i>	174
Figur 27: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-tung</i>	175
Figur 28: De 30 mest frekvente sammensetningene på <i>-full</i>	175
Figur 29: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-full</i>	176
Figur 30: De 28 mest frekvente sammensetningene på <i>-holdig</i>	177
Figur 31: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for <i>-holdig</i>	177
Figur 32: Kombinasjoner av forledd og etterledd i henhold til konnotasjon.....	178
Tabell over de ulike forledda i materialet, og hvilke etterledd de forekommer med.....	178
Sammendrag	225
Abstract	226

1 Innledning

Etterledda *-fattig, -svak, fri, -løs/-laus, -tom, -rik, -sterk, -full, -tung* og *-holdig* er veldig utbredte i norsk, og de danner sammensetninger med en rekke bruksområder.

Sammensetningene blir blant annet brukt i dagligdagse sammenhenger: *tannløs, sukkerfri, gåtefull, løvtung*, i fagspråk: *kalkholdig, vannfri, kultursterk, innovasjonstung* og i poetisk språk: *sorgtung, salvelsesfull, erkjennelsesløs*.

Etterledda er adjektiv, og danner sammensetninger med substantiv som forledd. Disse sammensetningene og etterledda kan kalles proprietive (*-rik, -sterk, -full, -tung* og *-holdig*) og privative adjektiv (*-fattig, -svak, -fri, -løs, -tom*), ettersom sammensetningene betegner at en (betegna av nomenet som sammensetninga står til) har eller ikke har det som forleddet i sammensetninga betegner. For eksempel har frasen *et duftfritt lys* betydninga 'et lys uten duft'.

Disse etterledda og sammensetningene de danner har blitt nøye undersøkt i for eksempel svensk og tysk, men lite har blitt gjort i norsk. Ved første øyekast kan det virke som om alle de proprietive og alle de privative adjektiva har tilnærmet like betydninger, men ei slik absolutt likhet i betydning mellom så mange etterledd ville vært funksjonelt umotivert, og vi vet at ulikhet i form skaper en forventning om ulikhet også i betydning. (Enger og Kristoffersen 2000, 121). Hva er det da som skiller for eksempel etterledda *-fattig, -svak, -fri, -løs* og *-tom* fra hverandre? Er mangelen de betegner like stor? Kan alle etterledda brukes med samme type forledd, eller har de semantiske begrensninger? Tilhører noen av dem spesifikke felt?

Når vi sier at noe er tilstede eller ikke, må det nødvendigvis være en grunn til det. Fraser som *kaka er eggfri* forekommer fordi kaker ofte eller vanligvis inneholder egg, for hvis ikke hadde informasjonen vært overflødig. På den måten kan frasen *eggfri kake* si noe om vår forventning til verden. Vi ser også at slike sammensetninger kan uttrykke holdning – det er for eksempel en klar forskjell på *en barnfri kvinne* og *en barnløs kvinne*. På hvilke måter uttrykker de ulike etterledda slike vurderinger om verden omkring oss? Brukes noen av etterledda utelukkende objekt og andre utelukkende subjektivt, eller varierer det? Og når etterledda brukes subjektivt, er det for å uttrykke positive eller negative holdninger, eller begge?

Noe av det som er så interessant med disse etterledda er at de danner såkalte «familier av orddanninger». Dette innebærer at etterledda kan danne sammensetninger med mange

forskjellige forledd, og etterleddets betydning holder seg stabil i orddanningene. For eksempel betyr *lytefri* ‘uten lyter’, *maurfri* ‘uten maur’, *snøfri* ‘uten snø’ og så videre. Dette tyder på at etterledda har vært (og fortsatt kan være) veldig produktive. Produktivitet (i betydninga ‘potensialet for repetitiv orddanning’ har blitt lite undersøkt i norsk, men i undersøkelser av slike proprietive og privative adjektiv i andre språk har dette vært et av fokusområdene. Jeg ønsker å undersøke produktiviteten til de ulike etterledda ved hjelp av ulike statistiske metoder som tidligere har blitt brukt på blant annet rivaliserende suffikser, og undersøke om dette er en nyttig måte å få mer innsikt i hvordan tilsynelatende konkurrerende etterledd som de jeg har undersøkt, distribuerer seg.

Et annet aspekt ved slike etterledd som har blitt belyst i tidligere undersøkinger, er hvorvidt de ulike etterledda egentlig bør kalles etterledd, eller om de er mer suffiksaktige. Dette er avhengig av forholdet etterleddet har til det tilsvarende, frie ordet. Allerede her ser vi at *-holdig* skiller seg ut, ettersom det ikke finnes et tilsvarende fritt ord *holdig* (med samme betydning som etterleddet, se kapittel 8), i motsetning til for eksempel *-sterk*. At etterledda danner familier av orddanninger *kan* være et tegn på at de er mer suffiksaktige, ettersom dette *kan* komme av at etterledda har generelle, abstrakte betydninger som lar seg kombinere med mange ulike etterledd. Jeg ønsker derfor å undersøke betydningsforholdet mellom etterledda og de tilsvarende frie orda, og å gjennom dette kunne si noe om hvorvidt etterledda egentlig er «prototypiske» etterledd, eller om de er mer suffiksaktige.

1.1 Forskningsspørsmål og metode

I denne oppgava ønsker jeg altså å undersøke de privative og proprietive etterledda *-fattig*, *-svak*, *-tom*, *-løs*, *-fri*, *-rik*, *-sterk*, *-full*, *-tung* og *-holdig*. Disse etterledda ble valgt fordi de er de eneste etterledda jeg har funnet i norsk som danner sammensetninger med den betydningstypen jeg ønsker å undersøke. Partisippene *-fylt* og *-tømt* ble ekskludert fordi jeg utelukkende ville ha med adjektivske etterledd, og *-intensiv* ble først inkludert, men seinere ekskludert på grunn av manglende materiale og semantiske forhold (se avsnitt 4.3.2). Forskningsspørsmålene mine, og hovedformålet med denne oppgava, er å finne ut av:

1. Hva betyr de ulike etterledda og orddanningene deres?
 - Er etterledda i konkurranse med hverandre, eller har de forskjellige, spesialiserte bruksområder? Stiller de ulike semantiske krav til forledd og nomen?

- På hvilke måter uttrykker etterledda vurderinger og holdninger til det forleddet betegner og verden omkring oss?
2. Er alle etterledda like produktive?
 - Og er slike kvantitative mål for produktivitet velfungerende og nyttige?
 3. Kan alle etterledda kalles etterledd, eller er noen mer suffiksaktige?
 - Og hvordan er betydningsforholdet mellom etterledda og de tilsvarende frie orda?

Disse spørsmåla ønsker jeg å finne svar på ved hjelp av ei empirisk undersøkning av faktisk språkbruk henta fra korpus. For å undersøke betydninga til de ulike etterledda vil jeg se på konteksten de forekommer i, først og fremst forledd, men også hvilket nomen sammensetninga står til. Ved å applisere ulike teorier innenfor leksikalsk semantikk på funna fra korpus, vil jeg forsøke å skildre og komme med generaliseringer omkring hva de ulike etterledda betyr og hvordan de oppfører seg. Jeg ønsker også å benytte meg av det som har blitt skrevet om de ulike etterledda tidligere, både i forskning og i ordbøker. Dette er nyttig ikke bare for å kunne si noe om betydningsforholdet mellom etterledda og de tilsvarende frie orda, men også for å kunne formulere forventninger til hvordan de ulike etterledda skal oppføre seg. For å undersøke produktiviteten til de ulike etterledda vil jeg benytte meg av ulike kvantitative metoder for måling av produktivitet.

1.2 Oppbygninga av oppgava

Kapittel 2, teori, er tredelt. Den første delen omhandler generell morfologisk teori omkring sammensetninger og avledninger og hvordan man kan skille disse fra hverandre. Del to omhandler semantikken til substantiv og adjektiv, og forsøker å danne et teoretisk rammeverk for å kunne analysere de typene ord og fraser som forekommer i oppgaven. Del tre omhandler leksikalsk semantikk, og forsøker å etablere et begrepsapparat som kan brukes til å analysere betydning. Merk at teori om produktivitet står for seg selv i kapittel 5. Dette er fordi å presentere teori, metode og analyse av produktivitet sammen, gjør stoffet langt mer tilgjengelig for leseren.

Kapittel 3, tidligere forskning, er en gjennomgang av forskning som tidligere har blitt gjort om privative og proprietive adjektiv.

I kapittel 4, metode, presenterer jeg hvordan jeg har gått fram for å samle all språkbruken som analysen min er basert på, i tillegg til at jeg legger fram kriterier for inkludering i materialet og drøfter en del problematiske tilfeller som dukka opp.

I kapittel 5, produktivitetsanalyse, presenterer jeg ulike metoder å måle produktivitet på, og bruker dem på de ulike etterledda. Dessuten forsøker jeg å komme med en vurdering av de ulike metodenes brukbarhet.

I kapittel 6, semantisk analyse, går jeg gjennom etterledd for etterledd og presenterer og drøfter funna mine.

I kapittel 7, synonymi og konkurranse, forsøker jeg å sammenlikne de ulike etterledda for å kunne avgjøre om de faktisk betyr «det samme», og om de er i konkurranse med hverandre eller ikke.

I kapittel 8, om ordas status som etterledd, suffiks eller noe midt imellom, bruker jeg funna fra kapittel 6 til å drøfte hvorvidt etterledda faktisk oppfører seg som etterledd, eller er mer suffiksaktige.

Kapittel 9 er ei avsluttende oppsummering.

2 Teori

2.1 Orddanning

2.1.1 Sammensetninger

En kan skille mellom to hovedtyper av morfologiske konstruksjoner, de som danner nye ordformer på den ene siden og de som danner nye ord (leksemer) på den andre siden. Den første typen av morfologiske konstruksjoner blir danna ved bøyning, og resultatet er ulike bøyingsformer, som *katt*, *katten*, *katter* og *kattene*. Den andre typen av morfologiske konstruksjoner blir danna ved sammensetning (*kattunge*, *kattemat*) og avledning (*katteaktig*).

Norsk referansegrammatikk (Faarlund, Lie og Vannebo 1997), heretter kalt *NRG*, sier at sammensetninger består av to ledd, hvor det første kalles forledd og det siste kalles etterledd. Hvert av ledda kan normalt fungere som egne ord, det vil si at de kan inneholde et eller flere rotord, altså et ord som inneholder en eller flere leksikalske røtter og har ei spesifikk, selvstendig betydning (*kaffe*, *due*, *eple*). Etterleddet bestemmer vanligvis hva slags ordklasse sammensetninga tilhører, og sammensetninger som *sukkerfri*, *meningsløs* og så videre er adjektiv fordi etterledda *-fri* og *-løs* er adjektiv.

NRG opererer med fire ulike semantiske typer av sammensetninger. Den første typen kalles determinativ sammensetning, og de fleste sammensetninger tilhører denne gruppa (Faarlund, Lie og Vannebo 1997). Ei determinativ sammensetning er ei sammensetning hvor etterleddet gir hovedbetydninga til sammensetninga, mens forleddet avgrenser eller modifierer betydninga til etterleddet. Eksempler her er *kattedo* ('do for katter'), *appelsinjus* ('jus av appelsin') og *brusflaske* ('flaske med/for brus'). Av eksemplene ser vi at forleddet kan modifierere etterleddet på flere ulike måter, og *NRG* sier at det neppe er mulig å gi uttømmende regler for hvordan de semantiske forholdene mellom forledd og etterledd kan være (ibid.). Miller (2014) skriver at disse sammensetningene er endosentriske. I endosentriske sammensetninger har en en kjerne (i de fleste språk er dette etterleddet), og denne kjernen bestemmer kvaliteter som tellelighet, kjønn, animathet, konkrethet, tall og så videre for sammensetninga som helhet.

De andre tre typene sammensetninger som blir nevnt i *NRG*, er possessive sammensetninger (sammensetninger som betegner en person, hvor personen blir beskrevet av noe hun/han har, for eksempel *dumskalle*, *rødstrømpe*), imperativsammensetninger (sammensetninger som fungerer som substantiv, men er danna av verb i imperativ, for eksempel *svingom*), og kopulative sammensetninger (sammensetninger hvor betydninga er summen av betydninga til

forleddet og etterleddet, for eksempel *sursøt, klokkeradio*). Miller (2014) kaller disse (med unntak av enkelte kopulative sammensetninger) for eksosentriske sammensetninger. Dette kommer av at de ikke har en kjerne innad i sammensetninga. Siden sammensetningene jeg har analysert, er endosentriske sammensetninger, vil ikke eksosentriske sammensetninger bli diskutert her.

2.1.1.1 Om analyse av sammensetninger

For å analysere sammensetninger kan en altså undersøke forholdet mellom de to ledda i sammensetninga. Hvis det ene leddet fungerer som kjernen, kan en altså si at sammensetninga er underordnende (*subordinate*), mens hvis ingen/begge av ledda fungerer som kjernen, er sammensetninga kopulativ. Videre kan en undersøke hvor sammensetninga får betydninga si og de formelle morfologiske egenskapene sine fra (som for eksempel tellelighet, kjønn, tall og så videre). Hvis sammensetninga har en kjerne (altså et av ledda) som bestemmer dette, er sammensetninga endosentrisk. Hvis sammensetninga derimot ikke har en slik kjerne, og dermed ikke får betydninga si fra innad i sammensetninga, kalles den en eksosentrisk sammensetning.

Videre kan en undersøke hvilke ordklasser de ulike ledda tilhører. Det er mulig med mange ulike kombinasjoner av for- og etterledd:

- Substantiv + substantiv: *planteskole, folkeskikk*
- Adjektiv + substantiv: *gammelost, nydanning*
- Verb + substantiv: *spasertur, dansesko*
- Substantiv + adjektiv: *lårkort, meningsløs*
- Adjektiv + adjektiv: *døvstum, gulblå*
- Adjektiv + verb: *halvsove*
- Substantiv + verb: *planlegge*

Og så videre.

Om sammensetningene en skal analysere er underordnende og endosentriske, betyr det nødvendigvis at et av ledda i sammensetninga er kjernen og gir hovedbetydninga (vanligvis etterleddet), mens det andre leddet, stort sett forleddet, avgrenser og/eller klassifiserer. Som det ble vist ovenfor, kan forleddet avgrense etterleddet på mange ulike måter. *NRG* skriver som nevnt at det neppe er mulig å gi uttømmende regler for hvordan dette kan gjøres

(Faarlund, Lie og Vannebo 1997), men et naturlig videre steg i en analyse av sammensetninger må nødvendigvis være å forsøke å gi en karakteristikkk av dette.

Sammensetningene i mitt materiale (for eksempel *sukkerfri*) er underordnende og endosentriske. Det ser vi av at det ene leddet (*-fri*) gir hovedbetydninga (her 'uten'), mens det andre avgrensar «virkeområdet» til etterleddet. En er altså uten noe, som betegnes av forleddet (her *sukker*).

2.1.2 Skillet mellom sammensetning og avledning

Som vi har sett over blir sammensetninger danna i formen ord + ord = sammensetning, for eksempel *kaffe + kjele = kaffekjele*, eller *langtids + arbeidsløs = langtidsarbeidsløs*. I avledninger har vi derimot bare ett ledd som kan fungere som eget ord og inneholder en eller flere røtter (kalt avledningsbasen), og avledninger kan dannes på følgende måter:

- Prefiks + base = avledning (*u + logisk = ulogisk*)
- Base + suffiks = avledning (*mål + bar = målbar*)
- Base + ingenting = (null)avledning (*å kaste* (verb) blir *et kast* (substantiv))
- Base + modifikasjon = avledning (*våt > væt(e)*)

Vi ser altså at avledninger kan dannes av affiks (prefiks og suffiks) og avledningsbase, ved konversjon eller modifikasjon av rota. Affikset er ikke et selvstendig ord slik som avledningsbasen er, og det kan derfor ikke forekomme alene. Affikser har dessuten ofte ei abstrakt og generell betydning, i motsetning til røtter som ofte har ei mer spesifikk og konkret betydning.

I tilfeller som *kaffekjele* og *ulogisk* er skillet mellom sammensetninger og avledninger ganske enkelt å trekke. Mens både *kaffe* og *kjele* forekommer som selvstendige ord, gjør derimot ikke *u* ('ikke') det. Dermed kan *kaffekjele* regnes som ei sammensetning, mens *ulogisk* regnes som ei avledning. Så enkelt er det likevel ikke alltid. For eksempel kan det være vanskelig å bestemme om noe skal regnes som et selvstendig ord eller ikke. Hvis setninga *han gjorde en dritdårlig jobb* kan analyseres som 'han gjorde en jobb (like) dårlig som drit' er det uproblematisk å analysere *dritdårlig* som ei sammensetning. I setninga *han gjorde en dritbra jobb* blir dette derimot mer problematisk. Denne setninga kan ikke parafraseres på samme måte som setninga over, for 'han gjorde en jobb (like) bra som drit' blir meningsløst, ettersom *drit* vanligvis ikke er en bra ting. *Dritbra jobb* må her forstås som 'veldig bra jobb', og her ser vi at *drit* har fått ei forskjøvet, forsterkende betydning. Derfor kan *dritdårlig* i større grad analyseres som ei sammensetning, mens *dritbra* må forstås som mer avledningsaktig.

Bauer (2004) argumenterer for at en i sammenheng med slike grensetilfeller må slutte å se på sammensetning og avledning som to avgrensede kategorier, men heller som to prototyper i et kontinuum. På denne måten vil noen orddanninger være prototypiske sammensetninger, noen vil være prototypiske avledninger og noen vil være et sted imellom. I et synkront perspektiv vil slike grensetilfeller gi uttrykk for en diakron overgang mellom sammensetning og avledning eller avledning og sammensetning, ved at et ord utvikler seg fra ledd til affiks eller fra affiks til ledd (selv om sistnevnte er langt mindre vanlig). Bauer (2004) peker på flere stadier av en slik overgang:

- Et ord blir brukt oftere og oftere som ledd i sammensetning, i noen tilfeller oftere enn som fritt ord.
- Ordet har ikke lenger den samme betydninga når det forekommer i sammensetning som når det forekommer som fritt ord, men man kan se en semantisk relasjon.
- Det er ikke lenger mulig å se noen semantisk relasjon mellom det frie ordet og det tilsvarende for-/etterleddet.
- Ordet er ikke lenger i bruk som fritt ord, bare som for- eller etterledd.

Enkelte forskere (for eksempel Ascoop & Leuschner (2006)) har valgt å kalle slike orddanningselementer som befinner seg mellom ledd og affiks for halvaffiks eller affiksoider. Dette er et noe omstridt begrep, og for eksempel Schmidt (1987 referert til i Ascoop & Leuschner 2006), Fleischer & Barz (1995 referert til i Ascoop & Leuschner 2006) og Donalies (2005 referert til i Ascoop & Leuschner 2006) mener at halvaffiksbegrepet er overflødig fordi en ikke kan kalle et halvaffiks for et orddanningselement på lik linje med ledd og affikser, ettersom halvaffiksering ikke forekommer som en separat orddanningsprosess som en kan skille klart fra sammensetning og avledning. Problemet med halvaffiksbegrepet er altså ikke nødvendigvis begrepet i seg selv, men at det impliserer at halvaffiks er en egen kategori på lik linje med ledd og affikser, og at en derfor får ei tredeling i stedet for ei todeling. Dersom en godtar for eksempel Bauer (2004) sitt syn på forholdet mellom sammensetning og avledning som et kontinuum i stedet for en dikotomi, vil en slik tredje kategori nødvendigvis bare skape flere avgrensingsproblemer, ved at en i stedet for å få en problematisk overgang mellom ledd og affiks, også får problemer med å avgrense ledd fra halvaffiks og halvaffiks fra affiks.

En mellomposisjon finner en hos for eksempel Motsch (1996), som argumenterer for at halvaffiks ikke er danna av egne orddanningsprosesser som kan skilles fra sammensetning

eller avledning, og at de fleste orddanninger som inneholder såkalte halvaffiks, også kan analyseres som sammensetninger. Det er derfor ingen grunn til å anta at halvaffiks danner sin egen kategori mellom ledd og affiks (Eisenberg 2004 s.214 referert til i Ascoop og Leuschner 2006). Motsch (1996) mener likevel at begrepet har empirisk støtte fordi en for eksempel kan komme med generaliseringer om likheter mellom ulike halvaffiks. Dette kan vi for eksempel se av at det er utarbeidet ulike «tester» for å gjenkjenne halvaffiks. Stevens (2005 referert til i Ascoop & Leuschner 2006) har brukt følgende:

- Halvaffiks eksisterer side om side med identiske, frie foreldremorfem.
- Halvaffiks har mer generaliserte og abstrakte betydninger.
- Det andre ordet i orddanninga bestemmer hovedbetydninga, ikke halvaffikset.
- Halvaffiks er i konkurranse eller komplementær distribusjon med affiks.
- Halvaffiks er vanligvis veldig produktive, og danner såkalte familier med orddanninger hvor betydninga til halvaffikset er den samme (*atomwaffenfrei* ‘uten atomvåpen’, *kostenfrei* ‘uten kostnad’ og så videre).

Motsch (1996) konkluderer med at begrepet affiksoid bør kunne brukes som samlebetegnelse for orddanningsfenomener som er i en overgangsfase fra en prototype til en annen.

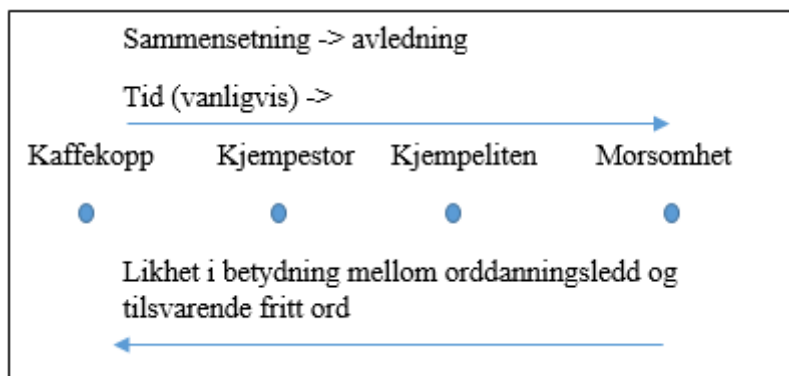
Som en kan se av det Bauer (2004) skriver om ord i overgangsfasen mellom ledd og affiks, og testene Stevens (2005 referert til i Ascoop & Leuschner 2006) bruker for å gjenkjenne halvaffiks, så er betydningsforholdet mellom uttrykket en undersøker, og det tilsvarende frie ordet viktig. For å oppdage en eventuell betydningsforskjell kan en bruke parafrasering, ved at en forsøker å parafrasere sammensetninga:

Kaffekopp – kopp for kaffe

Kjempestor – stor som en kjempe (veldig stor)

*Kjempeliten – *liten som en kjempe, veldig liten*

Morsomhet – noe som er morsomt

Figur 1: Forholdet mellom sammensetning og avledning.

Tilsvarende «problemer» oppstår når jeg prøver å parafrasere enkelte av mine sammensetninger ved hjelp av etterleddet. I noen tilfeller er det uproblematisk:

Ei fisketom elv – ei elv tom for fisk

En sukkerfri brus – en brus fri for sukker

I andre tilfeller er det mer tvilsomt:

?Et tannsterkt smil – et smil sterkt av tenner

**En meningsløs tilværelse – en tilværelse løs for mening*

Dette peker på at det semantiske forholdet mellom etterleddet og det tilsvarende frie ordet i noen av tilfella er forskjøvet, og at etterleddet derfor er mer suffiksaktig. Dette vil bli drøftet videre i kapittel 8.

Dette kan forstås i lys av grammatikaliseringsteori. *Grammatikalisering* blir av Hopper og Traugott (2003) beskrevet som en språkendring hvor et språklig element over tid får ei mer grammatisk betydning – for eksempel kan et såkalt innholdsord/rotord gå over til å bli et funksjonsord, eller et grammatisk element kan få en ny funksjon. Eksempler på ord som har gjennomgått en slik grammatikaliseringsprosess er forsterkende elementer i norsk, som for eksempel forledda *døds-*, *drit-* og *kjempe-* som ble nevnt over. Heine (2003) nevner fire stadier ved grammatikalisering.

- Semantisk reduksjon/tap av meningsinnhold
- Ekstensjon/kontekstgeneralisering
- Dekategorisering
- Fonetisk reduksjon

Et resultat av grammatikalisering er at man kan få det Hopper og Traugott (2003) kaller *divergens*. Divergens går ut på at ei leksikalsk enhet får en betydningsforandring i visse grammatiske kontekster, men forblir uforandret i de andre. Det er derfor mulig å tenke seg at etterledd kan gjennomgå en grammatikaliseringsprosess, mens de tilsvarende frie orda forblir uforandret. Siden slike grammatikaliseringsprosesser foregår over tid, er ikke det noe jeg kan observere i en oppgave som denne, som har et synkront perspektiv. Det er likevel viktig å huske at det synkrone språkstadiet vi kan observere i dag, er et resultat av en diakron prosess, og at denne prosessen derfor kan speiles (og muligens observeres) i slike synkrone observasjoner.

2.2 Semantikk

2.2.1 Adjektiv og adjektivsemantikk

Faarlund, Lie og Vannebo (1997) skriver at adjektiv er ord som *sterk, snill, svart, stor* og så videre. De fleste adjektiv kan gradbøyes, enten ved bruk av bøyningensendelse eller ved *mer/mest*, og de bøyes også i tall, kjønn og bestemthet. Adjektiv er kjerner i adjektivfraser. Adjektivfraser kan bestå av et adjektiv alene (*liten*), eller et adjektiv med et adledd før og/eller etter kjernen (*veldig liten, glad i mat, flink til å gjøre lekser*). Adjektivfrasen fungerer oftest som predikativ i ei setning (*han var snill*) eller som adledd i en substantivfrase (*en snill gutt*). Når et adjektiv blir brukt predikativt, står det til det nomenet som fungerer som subjekt eller objekt i setninga, mens når det fungerer som adledd i en substantivfrase, står det til kjernen i substantivfrasen. Faarlund, Lie og Vannebo (1997) skriver at de fleste adjektiv avgrenser eller karakteriserer det nomenet som adjektivet står til. Dette er tilfelle i adjektivfraser som *en blå bil, han er flink* og så videre. Adjektivfraser som *manglende penger, et eventuelt møte* og så videre er annerledes ved at adjektivet forteller om det som substantivet betegner, er reelt eller ikke. Slike adjektiv kalles epistemiske adjektiv.

Norsk Referansegrammatikk sier at en kan klassifisere adjektiv etter hvilke typer egenskaper de betegner. Egenskapene kan være permanente, som størrelse, form, farge, smak og så videre, eller betegne mer midlertidige tilstander som livstilstand, sinnstilstand, temperatur og så videre (Faarlund, Lie og Vannebo 1997). *Norsk referansegrammatikk* nevner videre at adjektiv kan være objektive (*liten, stor, lys, mørk*) eller subjektive (*stygg, fin, rar*). Også objektive adjektiv kan uttrykke subjektiv mening (*en stor taler*). Videre skiller *Norsk Referansegrammatikk* mellom adjektiv som betegner inherente egenskaper og adjektiv som

betegner relative egenskaper. Mens inherente egenskaper beskriver noe direkte (*et gult hus*), er relative egenskaper avhengige av nomenet de står til (*et stort hus*).

Vi har altså sett at en kan klassifisere adjektiv ved å beskrive egenskapene de betegner, og at egenskapene (og derfor også adjektiva) kan ha følgende karakteristikk:

- Permanente egenskaper (*grønn*)
- Midlertidige egenskaper (*trist*)
- Objektive egenskaper (*stor*)
- Subjektive egenskaper (*stygg*)
- Inherente egenskaper (*et gult hus, en blond jente*)
- Relative egenskaper (*et lite hus, en lang vei*)

Murphy (2010) skriver at absolutte adjektiv er adjektiv som betegner en egenskap en enten har eller ikke har, for eksempel *fullstendig, hodeløs* og *død*. Vi kan normalt ikke si at en person er mer hodeløs enn en annen, og vi kan heller ikke bruke disse adjektiva med gradsadverb, som **veldig hodeløs*. Enkelte absolutte adjektiv kan likevel brukes med de gradsadverbene som indikerer at noe er komplett. Paradis (2001 referert til i Murphy 2010) kaller disse for *totality modifiers*: *Han er fullstendig død*. Disse to typene absolutte adjektiv varierer i forhold til statusen til ting som ikke har egenskapen adjektivet betegner. Mens adjektiv som *hodeløs* betegner noe en enten er eller ikke er, hvor det ikke er noen gradforskjell (alle som er hodeløse er like hodeløse), betegner adjektiv som *intelligent* noe som varierer langs en skala (her er det skalaen for intelligens). Altså vil en ting kunne være mer intelligent enn en annen ting på skalaen. Dette kan vi også se hos etterledda jeg har undersøkt. Mens noe kan være halvfullt og halvtomt, og en ting kan være mer full enn en annen, så kan en ting strengt tatt ikke være mer tom enn en annen (selv om det er mulig å bruke ordet mer løselig). Mens for eksempel *full* og *tom* er i hver sin ende av skalaen for fullhet, er derimot for eksempel *fattig* og *rik* og *svak* og *sterk* mer graderbare egenskaper ved at for eksempel en person kan være rikere, fattigere, sterkere eller svakere enn en annen.

2.2.2 Substantiv og substantivsemantikk

Norsk referansegrammatikk beskriver substantiv som ord som *bil, jente* og *tanke*, som oftest brukes som navn eller betegnelser på gjenstander, individer og abstrakte begreper. (Faarlund, Lie og Vannebo 1997). Substantiv bøyes i bestemthet og oftest også i tall, og de utgjør kjernen i substantivfraser. Substantivfraser kan fungere som subjekt, objekt, predikativ og adverbial i setninger, og som utfylling i preposisjonsfraser og til enkelte adjektiv.

Substantiv kan deles inn i proprier og appellativer (egennavn og fellesnavn), hvor proprier er navn på medlemmer i kategorier/typer, som *Per*, *Dagbladet* og *Spania*), mens appellativer betegner kategorier/typer og er resten av substantiva (*mann*, *banan*, *sommer*). Siden proprier i liten grad er relevante for oppgava mi, vil de ikke bli behandla videre her. Appellativer på sin side kan igjen deles inn i konkrete substantiv og abstrakte substantiv etter om de har konkret eller abstrakt betydning. Konkrete substantiv er substantiv som *stein*, *hund* og *stol*, og betegner ting som eksisterer i verden og har forankring i tid og rom (Lyons 1977). Abstrakte substantiv er substantiv som *undervisning*, *krig*, *kjærlighet*, *sorg* og *gjeld*, og betegner ting som ikke har forankring i rom, som for eksempel tilstander, prosesser, handlinger, følelser, begreper og så videre.

På tvers av dette kan appellativer også deles inn i tellelige og utellelige substantiv (såkalte masseord). Eksempler på tellelige substantiv er *ku*, *eple* og *tekanne*. Dette er substantiv som kan bøyes i tall (*en ku*, *flere kyr*) og forekomme med tallord (*et eple*, *to epler*), og de betegner klart avgrensede enheter en kan skille fra hverandre (Murphy 2010). Utellelige substantiv er derimot substantiv som *melk*, *slim* og *grus*. Disse kan ikke bøyes i tall eller forekomme med tallord, ettersom de betegner masser som ikke kan deles inn i individer. Utellelige substantiv kan derimot forekomme med kvantorer som ikke uttrykker bestemt tallmengde, som *mye* og *lite* (i motsetning til *mange* og *få*).

Som nevnt betegner tellelige substantiv avgrensede enheter en kan skille fra hverandre, og vi sier at de er avgrensa (*bounded*). Murphy (ibid.) skriver at uavgrensethet kan regnes som et binært semantisk trekk (altså betegner alle substantiv noe som enten er avgrensa eller uavgrensa). For å bli regnet som avgrensa må en ting være udelelig (den kan ikke deles i biter og fortsatt ha sin identitet), og en kan heller ikke legge til mer. Av dette ser vi at *ku* kan regnes som avgrensa (hvis vi deler ei ku i to får vi ei halv, ufullstendig ku, og hvis vi legger til ei til ku får vi to kyr), mens *melk* regnes som uavgrensa (deler vi melk i to har vi fortsatt fullstendig melk, bare halvparten av mengden, og hvis vi legger til melk får vi bare mer melk).

Videre skriver Murphy (ibid.) at forskjellen på tellelige og utellelige substantiv kan uttrykkes gjennom et annet binært semantisk trekk, nemlig indre struktur (*internal structure*). Indre struktur er avhengig av hvorvidt substantivet betegner noe som er danna av individuelle enheter eller ikke. Her ser vi at *kveg* har indre struktur, mens *melk* ikke har det. Dette resulterer i at vi får fire forskjellige typer materielle enheter:

- Ord for individuelle enheter (avgrensede substantiv uten indre struktur, som *et fjell, en person*). Disse betegner prototypiske tellelige substantiv.
- Ord for kollektiver (avgrensede substantiv med indre struktur, som *et lag, en skoleklasse*). Kollektiver er tellelige, og er danna av en samling individuelle enheter.
- Ord for substanser (uavgrensede substantiv uten indre struktur, som *melk, olje*). Disse betegner prototypiske utellelige substantiv.
- Ord for samlinger (uavgrensede substantiv med indre struktur, som *kveg, skoleklasser*). Helheter er tellelige, og består av en samling av individuelle enheter, kollektiver eller substanser. Siden disse per definisjon består av flere mindre enheter, kan de deles opp.

I utgangspunktet er altså substanser utellelige, men de kan likevel brukes i flertall forutsatt at de kan individualiseres. Dette ser vi av eksemplene under:

Han er så kald og rolig at jeg nesten blir redd for å snakke med ham om mine angster og redsler.

Her ser vi at det utellelige ordet *angst* (en substans ifølge inndelinga ovenfor) kan forekomme i flertall. Det er fordi ordet i sammenhengen ikke lenger blir konseptualisert som en substans som ikke kan deles opp, men heller som ei samling individuelle tilfeller av angst, som en helhet. *Angst* har altså fått indre struktur, og dette har muliggjort ei tellelig betydning. På denne måten ser vi at tellelighet er avhengig av kontekst. Hvis et substantiv i hovedsak har ei tellelig betydning, så er ikke dette fordi telleligheten er en iboende egenskap i substantivet, men fordi vi i hovedsak konseptualiserer substantivet på en måte som gjør at det er tellelig.

2.2.3 Ontologiske kategorier

Murphy (ibid.) skriver at ontologiske kategorier er de mest generelle semantiske kategoriene. Ontologi er et felt innenfor filosofien hvor meninga er å kategorisere alt som eksisterer, i et mindre antall kategorier, et såkalt ontologisk system. I lingvistikk er ontologi interessant fordi en ønsker å undersøke kategorier som påvirker lingvistisk struktur og oppførsel, og vi kan derfor se på kategoriene som hvordan vi organiserer vår opplevelse av verden.

Å knytte ord opp mot de ontologiske kategoriene de tilhører, gjør at vi kan klassifisere ord som semantiske typer, og dermed komme med generaliseringer. For eksempel kan vi klassifisere ord som blant annet hendelser, ting eller substanser, og deretter undersøke om dette har noe å si for hvordan ordet oppfører seg morfologisk og grammatisk. Et eksempel på

en observasjon vi kan gjøre oss på denne måten, er at verb som tilhører kategorien tilstand, ikke forekommer i imperativ.

I oppgava mi undersøker jeg adjektivsammensetninger slik de forekommer i kontekst sammen med et nomen, og da er det nyttig å ha ulike semantiske kategorier som kan brukes til å klassifisere de substantivene som forekommer som forledd, og de som sammensetninga står til (i tillegg til kategorier som tellelig/utellelig og konkret/abstrakt). I tillegg til at en ved å kategorisere substantivene i slike kategorier kan si mye om bruken av de ulike etterledda, gjør det sammenlikninger enklere.

Lyons (1977) deler alt inn i tre overordnede ontologiske kategorier: førsteklasses, andreklasser og tredjeklasses enheter. Alle konkrete substantiv står for førsteklasses enheter, og kategorien inneholder alt som eksisterer både i tid og rom, og som en derfor kan ta på. Førsteklasses enheter kan dessuten deles inn i **personer**, **dyr** og **ting**, og konsepter som *søster*, *okse* og *blyant* er medlemmer av denne kategorien. Andreklasser enheter på sin side er ting som eksisterer i tid, men ikke i rom, og de finner sted heller enn å eksistere. Lyons deler andreklasser enheter videre i tre underkategorier: **aktiviteter** (dynamiske, agentive), **prosesser** (dynamiske, ikke-agentive) og **tilstander** (ikke-dynamiske, ikke-agentive), og eksempler på medlemmer av denne kategorien er konsepter som *ankomst*, *død* og *sorg*. Tredjeklasses enheter er ting som eksisterer utenfor tid og rom. Lyons skriver at disse kan sies å være «sanne» heller enn «virkelige», at de kan bli hevdet eller nektet for, husket eller glemt. Tredjeklasses enheter kan fungere som proposisjonelle holdninger, som overbevisninger, forventninger og vurderinger. Jeg valgte å gå bort fra Lyons tredeling fordi det ble for problematisk å skille mellom andreklasser- og tredjeklasses enheter. Jeg har derfor gått ut i fra en tradisjonell todeling i konkrete og abstrakte substantiv.

Konkrete substantiv ble delt inn i følgende kategorier:

- Dyr (*katt, hai, rotte*)
- Klesplagg (*truse, BH, skjorte*)
- Kroppsdeler i vid forstand (*arm, hjerte, øyelokk*)
- Mat i vid forstand (*bær, brød, tomat*)
- Ting som forekommer i naturen (*fjell, ugress, sky*)
- Personer (*kommunist, søster, leder*)
- Steder (*barnehage, gård, kjøkken*)
- Stoff (*alkohol, plast, kalk*)

- Artefakter (*gitar, bil, atomvåpen*)

Abstrakte substantiv i følgende kategorier:

- Aktiviteter (*debatt, arbeid, eksamen*)
- Prosesser (*regn, komplikasjon, avgassing*)
- Tilstander (*feber, tuberkulose, søvn*)
- Beskrivelser/egenskaper (*skruppel, tyngde, konsistens*)
- Mentale tilstander (*sorg, hensikt, erkjennelse*)
- Økonomiske termer (*gjeld, husleie, gebyr*)
- Annet, altså ting som vanskelig kunne plasseres i en av kategoriene over.

2.2.4 Semantikken i adjektiv – substantiv-konstruksjoner

Som vi allerede har sett, er adjektiv kjerner i adjektivfraser. Adjektivfraser har som oftest et av to bruksområder, kalt attributiv og predikativ bruk. Ved attributiv bruk av adjektivet fungerer adjektivfrasen som adledd i en substantivfrase, som for eksempel i frasene *en glad gutt* og *to glade elever*. Ved predikativ bruk av adjektivet fungerer adjektivfrasen som predikativ i ei setning, som for eksempel i frasene *gutten var glad* og *elevene var glade*. I begge tilfeller er adjektivet knyttet til et nomen, og denne tilknytninga kommer fram ved at adjektivet kongruerer med substantivet i kjønn og tall.

Beatrice Warren (1984 s.21) skriver at ettersom alle adjektiv (med enkelte forbehold) er knyttet til et substantiv, er det nødvendig å forstå naturen til denne relasjonen for å kunne forstå betydninga til adjektivet i bruk. Warren argumenterer derfor for at en semantisk analyse av adjektiv bør inneholde to komponenter – betydninga til adjektivet i seg selv, og betydningsrelasjonen det har til nomenet det står til. Warren (ibid.) kaller disse to komponentene for *referential content* og *connecting link*, som jeg har valgt å oversette til referensielt innhold og semantisk forbindelse. I en analyse av adjektivet *elektrisk* i frasen *elektrisk støt* blir altså det referensielle innholdet *støt*, mens den semantiske forbindelsen blir *forårsaket av*.

For å identifisere naturen til den semantiske forbindelsen benytter Warren (ibid.) seg av parafraaser. Av eksempelet over ser vi at *elektrisk støt* kan parafraseres som ‘støt forårsaket av elektrisitet’. Warren skriver at parafrasering er en mye brukt metode til å undersøke betydning, og at fordelene er at den gjør skjult betydning eksplisitt. Videre skriver hun at metoden etter hennes mening er «fairly reliable» (1984 s.22), ettersom det er usannsynlig at

en språkbruker med kjennskap til betydninga av et ord eller en frase vil parafrasere ordet eller frasen feil.

I frasen *en rik mann* har en et nomen (*mann*) som blir avgrensa eller klassifisert av et adjektiv (*rik*). Det samme ser vi i frasene *en bråkete maskin* og *liberal politikk*. I de tre tilfella kan vi si at nomena (*mann*, *maskin*, *politikk*) får en egenskap av adjektivet: mannen er rik, maskinen er bråkete, politikken er liberal. Om vi derimot forsøker å avgrense det nærmere, ser vi at betydningforholdet mellom adjektivet og nomenet varierer. Mens *en rik mann* er en mann som har noe (rikdom), er *en bråkete maskin* en maskin som produserer noe (bråk), og *en liberal politikk* er en politikk som er i henhold til en viss politisk ideologi (liberalisme). Vi kan si at mens adjektiv vanligvis på en eller annen måte klassifiserer eller avgrenser nomenet de står til, varierer måten de gjør det på.

Warren konkluderer med at det finnes flere grunnleggende strukturer av adjektiv og nomenet det står til, etter hvilken type adjektiv en har med å gjøre, men siden det bare er typen “vanlige adjektiv-nomen-relasjoner” som er relevant i denne sammenhengen, er det bare den som vil bli utdypa videre. Når en har denne type relasjon, må en ifølge Warren gjøre to ting:

1. Etablere hva som er semantisk forbindelse mellom beskriver og kjerne (adjektiv og nomen)
2. Etablere hva som er det referensielle innholdet i adjektivet.

I sin analyse finner Warren (ibid) følgende betydningsforhold mellom adjektiv og nomenet det står til:

ADJEKTIV - NOMEN	Parafrase	Eksempel
KILDE – RESULTAT	Konstituert av	Vulkansk utbrudd
RESULTAT – KILDE	Konstituerer	Tragisk hendelse
NORM – NORMFØLGING	I henhold til	Tradisjonell dans
BLIR SAMMENLIKNET – MED	Likner	Barnslig mann
HEL – DEL	Tilhører	Fysisk smerte
DEL – HEL	Har	Rik mann
OBJEKT – STED	Inneholder	Magnetisk felt

OPPRINNELSE – OBJEKT	Avledet fra	Tysk dialekt
TID – OBJEKT	Forekommer i/på	Ukentlig avgang
OBJEKT – TID	I løpet av	Imperialistisk periode
PÅVIRKET OBJEKT – AKTØR	Holder på med	Dansende jente
PÅVIRKER – RESULTAT	Forårsaket av	Elektrisk støt
RESULTAT – PÅVIRKER	Forårsaker	Ødeleggende orkan
MÅL - INSTRUMENT	Brukes til	Medisinsk utstyr

Figur 2: Mulige betydningsforhold mellom adjektiv og nomen.

Her ser vi at sammensetningene mine tilhører gruppa som Warren kaller for DEL – HEL, som er konstruksjoner hvor den referensielle delen av adjektivet betegner noe som på en eller annen måte er en del av det nomenet sammensetninga står til betegner. Denne typen betydningsforhold mellom sammensetning og nomen kan ifølge Warren som oftest parafraseres ved hjelp av fraser som *har*, *eier*, *inneholder*, noe som stemmer for sammensetningene jeg har undersøkt:

En sorgfull mann – en mann som har sorg

En kalkholdig leire – en leire som inneholder kalk

2.2.5 Sammensatte adjektiv

Conti (2006) skriver at sammensatte adjektiv har fått betydelig mindre oppmerksomhet enn sammensatte substantiv, noe som kan komme av at de er betydelig færre, og at gruppa er mye mindre ensartet enn sammensatte substantiv. Hart (1994 referert til i Conti 2006) anslår at det i engelsk er 1/12 så mange sammensatte adjektiv som sammensatte substantiv.

Sammensatte adjektiv er adjektiv danna ved sammensetting, hvor etterleddet er et adjektiv. Som nevnt tidligere kan sammensetninger med adjektiv som etterledd forekomme med mange ulike ordklasser som forledd. I denne sammenhengen vil jeg bare fokusere på sammensetninger av typen substantiv-adjektiv.

Conti (2006) identifiserer tre ulike typer NA-sammensetninger:

- Graderende sammensetninger (*lakserosa*, *steinkald*)
- Tid og sted-sammensetninger (*knedyp*, *ukelang*)

- Restriktive/spesifiserende sammensetninger (*regntett, brukervennlig*)

Sammensetningene jeg har undersøkt, plasserer seg i den tredje gruppa sammensetninger (restriktive/spesifiserende sammensetninger), og det er derfor bare den gruppa som blir utdypa videre her.

Kjennetegnet for restriktive/spesifiserende sammensetninger er at en har «noun modifiers specifying the «field» of applicability of the quality expressed by the adjective» (Conti 2006 s.74), og ifølge Lipka (1966) at sammensetninga kan parafraseres som ‘A med hensyn til N’, der A er etterleddet og N er forleddet. For eksempel betyr sammensetninga *vanntett* at noe er tett med hensyn til vann, og forleddet avgrenser altså anvendeligheten til etterleddet. Slike restriktive/spesifiserende sammensetninger representerer en argumentstruktur, og kan parafraseres med preposisjonsfraser som begynner med kjernen (adjektivet) i sammensetninga – for eksempel kan *regntett* parafraseres som *tett for regn*, *brukervennlig* som *vennlig for brukere* og *guttegal* som *gal etter gutter*.

Vi ser at måten forleddet spesifiserer etterleddet på, kan variere. Lipka (1966) peker på følgende syv typer semantiske forhold mellom forledd og etterledd i restriktive/spesifiserende sammensetninger:

- Lokative (*lungesyk*)
- Temporale (*natteblind*)
- Privative (*røykfri, saltfattig*)
- Protektive (*vanntett, regntett*)
- Kausative (*sjøsyk*)
- Finale (*maktsyk, blodtørstig*)
- Generisk «med hensyn til» (*værmessig*)

Det virker som om Lipka regner de adjektiva som i denne oppgava blir kalt proprietive (for eksempel *næringsrik, kalkholdig*) inn under privative adjektiv. Han skriver «Im deutschen wird eine semantische Scheidung zwischen Kpp. mit *arm* und denen mit *reich* nach dem Grad der Abwesenheit getroffen» (Lipka 1966 s. 96) (I tysk er en semantisk forskjell mellom sammensetninger på *arm* og *reich* hvor stor grad av fravær en har, min oversettelse).

I en analyse av sammensatte adjektiv må en altså ta to ting i betraktning:

- Ordet er ei sammensetning som består av forledd og etterledd, hvor det ene leddet (i de aller fleste tilfeller) gir hovedbetydninga til sammensetninga og det andre leddet klassifiserer/avgrensar.
- Ordet er et adjektiv. Adjektiv står vanligvis til et substantiv eller et pronomen, som det avgrensar, klassifiserer og så vidare.

I en analyse av sammensatte adjektiv får en altså to betydningsnivå som representerer to ulike betydningsrelasjonar i frasen, og en må derfor nødvendigvis undersøke både hvordan det ene leddet i sammensetninga avgrensar/klassifiserer det andre, og hvordan sammensetninga som helhet avgrensar/klassifiserer nomenet den står til:

Figur 3: Betydningsforhold i fraser av typen NA-N.

2.2.6 Leksikalsk semantikk

Mens setningssemantikk opererer på setningsnivå, opererer den leksikalske semantikken på ordnivå og handlar om betydninga til enkeltord, helst såkalte innholdsord. Innholdsord er ord med minst en leksikalsk rot (*katt, hund, palme*), i motsetning til grammatikalske ord (*en, og, av* og så vidare), som ikke har noen leksikalsk rot. Leksikalsk semantikk er opptatt av både betydningene til orda i seg selv og betydningsrelasjonar de har til andre ord (som synonymi, antonymi og så vidare).

Innenfor den kognitive semantikken ser en på språk som en del av hjernens kognitive virksomhet, og av dette følger det at betydninga til et leksikalsk uttrykk kommer av at uttrykket skapar tilgang til et spesifikt konseptuelt innhold. Et konsept er et mentalt konstrukt som tilsvarer en koherent kategori av ting i verden. (Cruse 2011).

Lyons (1977) skriver at språket har to ulike funksjoner, som svarer til to ulike typer betydning: deskriptiv betydning og ikke-deskriptiv (emotiv) betydning. Den første typen betydning representerer informasjon og ytringer som er faktuale, og derfor kan verifiseres objektivt. Den andre typen betydning speiler språkets sosiale og ekspressive funksjoner. Lyons (1977) mener at en ikke kan skille deskriptiv og ikke-deskriptiv betydning fra hverandre i den forstand at de ikke kan undersøkes separat fra hverandre. Et ords deskriptive betydning vil være knyttet til dets ikke-deskriptive betydning, og motsatt.

I semiotikken skiller en mellom denotasjon (bokstavelig mening) og konnotasjon. Konnotasjon blir her betraktet som ei betydning som er felles for et språksamfunn eller en kultur, og som bygger på den underliggende denotasjonen. Konnotasjoner må ikke forveksles med assosiasjoner, som er individuelle og personlige.

2.2.6.1 Prototypeteori

Prototypeteorien ble først utviklet av Eleanor Rosch (1978), og hovedprinsippet bak er at naturlige konseptuelle kategorier er strukturert rundt de beste eksemplene, og de andre medlemmene blir tilordnet kategorier etter om de er lik nok prototypen eller ikke. Hvis en for eksempel har kategorien FUGL, vil fugler som spurver og meiser være mer prototypiske ettersom de har alle de typiske kjennetegna til en fugl (har nebb, vinger og fjær, kan fly), mens strutser og pingviner vil være mindre prototypiske fordi de ikke har alle disse kjennetegna (de kan for eksempel ikke fly). Dette innebærer at språkbrukere/folk flest vil tenke på spurver eller meiser først når de tenker på kategorien FUGL, at de fungerer som referansepunkt innad i kategorien og derfor er dem en sammenlikner alle andre fugler med.

Evans (2003) og Tyler & Evans (2001) referert til i Hamawand (2007) har følgende kriterier for å finne ut hva som er en prototype:

- Det er betydninga som en lærer først i språktilegnelsen
- Det er betydninga med den meningskomponenten som forekommer oftest i andre betydninger
- Det er betydninga som er opphav til nye betydninger gjennom betydningsutvidelse.

Siden prototypeteori opererer innenfor konseptuelle kategorier, som altså er måten vi strukturerer all informasjon på, gjelder den alle slags konseptuelle størrelser, og prototypeteori har blitt brukt en del innenfor grammatikk. Vi har for eksempel allerede vært inne på eksempler med prototypiske sammensetninger og prototypiske avledninger. Hamawand (2007 s.29) skriver at ei lingvistisk enhet er polysemisk, og at alle dens ulike betydninger

konstituerer en kategori. De former altså et nettverk hvor de perifere medlemmene står ut fra kategorien. En fullstendig beskrivelse av betydninga til ei lingvistisk enhet (i dette tilfellet et orddanningsledd) må derfor, ifølge Hamawand, inneholde både dens prototypiske betydning og dens mer perifere betydninger.

For eksempel kan vi se på ordet *fattig*. Den mest prototypiske bruken/betydninga til *fattig* kan trolig være om en person som har lite penger. Deretter kan vi tenke oss mer perifere betydninger som at det blir brukt om en person som har lite av noe konkret som en trenger, som for eksempel mat eller klær. Ei enda mer perifer betydning vil være at det blir brukt om noe en ikke nødvendigvis trenger like mye, eller om ting som ikke er konkrete, eller om noe annet enn personer. Dette kan vi se i sammenheng med bruken av etterleddet *-fattig* i sammensetninger. Disse sammensetningene vil danne sin egen kategori, med ord som *saltfattig* 'fattig på salt', *lyrikkfattig* 'fattig på lyrikk, og *kontrastfattig* 'fattig på kontraster, og så videre. Ut ifra det som ble sagt om *fattig*, kan vi tenke oss at *saltfattig* vil være et mer sentralt medlem av kategorien enn *lyrikkfattig* og *kontrastfattig*, ettersom *saltfattig* er mer i overenstemmelse med bruken av *fattig*, siden *salt* er noe konkret.

Vi har altså sett at prototypeteori kan hjelpe oss å forstå hvordan ulike betydninger av ord er strukturert i forhold til hverandre i det mentale leksikonet, og derfor også hvordan ulike betydninger er relatert til hverandre. Ved hjelp av prototypeteori kan vi dessuten formulere forventninger om hvordan ulike etterledd skal oppføre seg i sammensetninger, og dermed ha noe å prøve realiteten opp mot. I tillegg ser vi at prototypeteori gir et mer «inkluderende» syn på betydning, hvor avvikende eksemplarer ikke lenger blir ansett som «unntak fra reglene», men heller som mer perifere medlemmer av kategorien.

2.2.6.2 Komponentielle tilnæringer til betydning

Cruse (2011 s.214) skriver at vi innenfor leksikalsk semantikk kan skille mellom komponentielle og kontekstuelle tilnæringer til betydning. Ei komponentiell tilnærming ser på betydning som noe som blir «bygget» av mindre betydningselementer fra et sentralt inventar, mens ei kontekstuell tilnærming til betydning ser på essensen til ei leksikalsk betydning som iboende relasjoner av ulike typer som betydninga har til andre mulige eller faktiske betydninger. Dette kan vi se i motsetning til for eksempel det synet på betydning som blir uttrykt gjennom ordbøker, hvor hvert ord har en viss mengde faste betydninger det kan variere mellom.

Et tidlig eksempel på ei komponentiell tilnærming ble utviklet av Louis Hjemselev. Hjemselev mente at betydningselementene som «bygget» betydningene til enkelte ord var andre, enklere ord, og han ønsket derfor å utvikle et basisvokabular som alle betydninger skulle kunne bli uttrykt gjennom. Å analysere betydninger ned i slike «byggesteiner» av betydning blir kalt komponentiell eller reduktiv analyse (Cruse 2011 s.224), og en slik analyse gjør forskjellene mellom ulike ords betydninger mer eksplisitte. Et eksempel er *stige* og *synke*, som blir analysert som henholdsvis [BLI][MER][HØY] og [BLI][MER][LAV]. Her ser vi at begge orda innebærer en forandring, men at forskjellen er HØY:LAV. I enkelte tradisjoner for slik semantisk analyse finner vi at disse betydningselementene er binære, det vil si at de opererer i par av to hvor en alltid har den ene av dem, men ikke begge. Et eksempel på et slikt par er LEVENDE:DØD. En del av disse betydningselementparene er nyttige for meg i min analyse, som for eksempel MYE:LITE, MANGE:FÅ, HAR:HAR IKKE, INNEHOLDER:INNEHOLDER IKKE. For eksempel ser vi at *næringsrik* og *næringsfattig* kan analyseres som henholdsvis [HAR][MYE][NÆRING] og [HAR][LITE][NÆRING], mens *barnerik* og *barnefattig* kan analyseres som [HAR][MANGE][BARN] og [HAR][FÅ][BARN]. Her kan vi altså se at sammensetninger med samme forledd varierer i betydning om etterleddet er *-rik* eller *-fattig*, og får henholdsvis betydningene [HAR][MYE] (*næring*) og [HAR][MANGE] (*barn*) eller [HAR][LITE] (*næring*) og [HAR][FÅ] (*barn*). Vi ser også at sammensetninger med samme etterledd kan variere i betydning etter forleddet ved at vi veksler mellom MYE:MANGE og LITE:FÅ.

Analysene av betydning som jeg gjør i min oppgave, er basert på slike komponentielle analyser, men de er ikke gjort uttrykkelige og følger derfor ikke konvensjonene med å skrive betydningselementene i versaler i klammeform slik som over.

2.2.6.3 Kontekstuelle tilnærminger til betydning

Grunntanken bak kontekstuelle tilnærminger til betydning er som nevnt at betydninga til et element er iboende i relasjonene den har til andre betydninger. Dette ligger til grunn for studiet av betydning gjennom *kollokasjon*, som er grunnleggende innenfor korpuslingvistikken. (McEnery & Hardie 2012 s.123). Her mener en at betydninga til et ord er å finne i de karakteristiske assosiasjonene ordet deltar i, i tillegg til andre ord og strukturer som det ofte forekommer sammen med.

Ei annen kontekstuell tilnærming til betydning er det Cruse (2011 s.119) kaller for *dynamic construal approach*, som jeg heretter kaller *dynamisk tolkningssemantikk*. Dette er ei retning

innenfor kognitiv semantikk som baserer seg på ideen om at ord ikke har et fast sett med permanente, mulige betydninger, men at betydninga til orda oppstår i bruk (Croft og Cruse 2004 referert til i Cruse 2011). Betydninga som oppstår, er resultat av mentale prosesser av betydningskonstruksjon som blir kalt *construal*, og begrepet 'betydning' blir innenfor dynamisk tolkningssemantikk forstått som det vi er bevisste på når vi forstår ei ytring i kontekst. Betydning er derfor i stor grad kontekstavhengig i den forstand at betydninga ikke bare varierer i forhold til konteksten, de to kan vanskelig skilles fra hverandre.

Fra før har hvert ord en «mapping onto a body of conceptual content» (Cruse 2011 s.119) som blir kalt *purport*. Fordi jeg ikke kjenner en god norsk oversettelse av termen, vil jeg fortsette å bruke den engelske termen.

Purport fungerer som en del av råmaterialet i betydningskonstruksjonen, men den korresponderer ikke til ei spesifikk betydning, men består heller av prosesserte minner om tidligere bruk av ordet i kontekst. På denne måten er *purport* stadig i utvikling, og hver bruk av et ord modifierer dets *purport*. Denne betydningskonstruksjonen basert på *purport* er underlagt en gruppe med restriksjoner av ulik styrke, som gjør at enkelte lesinger av ord i konteksten er mer sannsynlige enn andre. Slike restriksjoner kan deles inn i to kategorier, konvensjonelle restriksjoner og kontekstuelle restriksjoner. Konvensjonelle restriksjoner reflekterer hvordan et ord er i bruk i et språksamfunn, og sørger for semantisk stabilitet. De kontekstuelle restriksjonene er av mange ulike typer:

- Lingvistisk kontekst, som tidligere setninger i en tekst og orda ved siden av i teksten.
- Fysisk kontekst, som det som er til stede når ytringa blir ytret.
- Kognitiv kontekst, som språkbrukernes tidligere erfaringer og kunnskap.
- Type diskurs, som om ordet forekommer i et dikt, en dagligdags samtale, en formell eller uformell situasjon og hva feltet for diskursen er, og så videre.
- Forholdet mellom dem som kommuniserer.

For å illustrere hvordan *purport* og slike restriksjoner arbeider sammen i konstruksjon av betydning, kan vi se på følgende eksempel:

Duvholt kan kanskje tilføre en blodfattig norsk høyreside litt etterlengtet sting.

Når et ord, for eksempel *blodfattig* slik det forekommer i konteksten over, skal gjennomgå betydningskonstruksjon, har en altså et råmateriale, *purport*. I dette tilfellet vil *purport* bestå av tidligere erfaringer av bruken av *blodfattig* (og komponentene *blod* og *fattig* i og utenfor

sammensetning). *Blodfattig* kan sies å ha to hovedtyper av *purport*, som korresponderer til ‘anemisk’, og ‘uten temperament og livskraft’. *Blodfattig* er et adjektiv, og i eksemplet over inngår det i substantivfrasen *en blodfattig norsk høyreside*. Vi vet av vår språklige kompetanse at når et adjektiv (her *blodfattig*) står til et substantiv (her substantivfrasen *norsk høyreside*) beskriver adjektivet substantivet. Dette betyr at *blodfattig* nødvendigvis må ha ei betydning som gir mening i sammenheng med *høyreside*, noe som gjør at en lesing av *blodfattig* som ‘uten temperament og livskraft’ blir mer sannsynlig enn ‘anemisk’.

3 Tidligere forskning

Adjektiviske etterledd som danner privative eller possessive sammensetninger, har blitt undersøkt i en rekke språk, men lite har blitt gjort i norsk. *Norsk referansegrammatikk* sier at «Noen adjektiv er spesielt vanlige som etterledd, blant annet *-fri* og *-løs/laus*» (Faarlund, Lie og Vannebo 1997 s.78), og Vigleik Leira skriver om *-laus* at det i nynorsk er et «produktivt etterledd med tydinga ‘uten’: *arbeidslaus, pengelaus, skamlaus*. Bokmål har ved sida jamstilte former på *-løs*.» (Leira 1992 s.159).

I andre språk har slike etterledd blitt undersøkt med en rekke fokusområder, som etterleddas betydning, betydningsrelasjoner mellom dem, deres eventuelle konnotasjon, deres distribusjon og potensielle konkurranse med hverandre, deres produktivitet og så videre. Dette har dessuten blitt gjort i ulike teoretiske rammeverk, som korpuslingvistikk og kognitiv semantikk.

Som nevnt tidligere kan disse etterledda jeg har undersøkt bli regna som etterledd eller suffiks, og orddanningene derfor bli regnet som sammensetninger eller avledninger. Jeg bruker konsekvent begrepa *etterledd* og *sammensetning* når jeg snakker om orda og orddanningene deres, men vil komme med korte bemerkninger omkring dette hvis jeg omtaler en tekst hvor forfatteren bruker andre begrep.

3.1 Undersøkelser fra svensk og tysk

3.1.1 Sigurd (1972)

I *Ord om ord* fra 1972 undersøker Bengt Sigurd blant annet ord som har positiv og negativ verdiladning i svensk, og i den sammenheng skriver han om etterledda *-lös* og *-fri*. Sigurd undersøker hvilke forledd etterledda inngår i orddanninger med, og konkluderer med at valget av etterledd blir styrt av oppfatninga av forleddet. Han skriver at adjektiv som innebærer at man er uten noe som er ondt (skadelig, dårlig, negativt og så videre), tar *-fri*, mens adjektiv som innebærer at man er uten (savner) noe som er godt, tar *-lös*. Sammensetninger på *-fri* forekommer med forledd i kategorier som avgifter, tvang og arbeid (*kostnadsfri, räntefri, skuldfri*), skadelige ting, ubehag og ikke ønsket vær (*isfri, molnfri, smärtfri*), negative menneskelige egenskaper (*fördomsfri, skrupelfri, affektfri*) og kritikk, motsigelser og så videre (*klanderfri, prickfri, invändingsfri*). Sammensetninger på *-lös* forekommer derimot med forledd i kategorier som positive menneskelige egenskaper (*talanglös, modlös, vettlös*), effekt, betydning og så videre (*värdelös, poänglös, maktlös*), nære og nyttige ting (*hemlös, faderlös, huvudlös*) og fordeler/fortrinn som hjelp, beskyttelse og så videre (*hjälplos, fredlös, hopplös*).

Sigurd observerer at «man kan visa en onaturlig, oväntad attityd i dessa ord genom att välja *-lös* till ett naturligen negativt ord och *-fri* till ett naturligen positivt ord» (Sigurd 1972 s.56), som i for eksempel *humorfri*, *intelligensfri*, *chansfri*, *rostlös*, *feberlös*, og han hevder at man må ha en spesiell intensjon for å bruke ord som disse. Videre påpeker han også at *-lös* ser ut til å være den nøytrale formen, mens *-fri* er den markerte – i tilfeller hvor man ikke har noen spesiell holdning til forleddet, bruker man altså helst etterleddet *-lös*.

3.1.2 Kühnhold, Putzler og Wellmann (1978)

I boka *Das Adjektiv*, et bind i bokserien *Deutsche Wortbildung - Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache* (Kühnhold, Putzler og Wellmann 1978) greier forfatterene ut om suffiksene *-reich* (norsk *rik*), *-voll* (norsk *full*), *-stark* (norsk *sterk*), *-schwer* (norsk *tung*), *-selig* (norsk *salig*), *-froh* (norsk *glad*), *-intensiv* (norsk *intensiv*), *-betont* (norsk *betont*), *-kräftig* (norsk *kraftig*), *-schwanger* (norsk *svanger*), *-haltig* (norsk *holdig*), *-arm* (norsk *fattig*), *-schwach* (norsk *svak*), *-los* (norsk *løs*), *-frei* (norsk *fri*), *-leer* (norsk *tom*) og *-fest* (norsk *fast*). Boka legger vekt på etterleddas betydning og distribusjon (og i forlengelse av dette om de er i konkurranse med hverandre eller ikke), om de er produktive eller ikke og om de bør regnes som suffiks, etterledd eller halvsuffiks. Siden systemet ligner det norske, gir jeg en fyldig omtale, men bare av de etterledda som tilsvarer de jeg har undersøkt i norsk, altså *-reich*, *-voll*, *-stark*, *-schwer*, *-haltig*, *-arm*, *-schwach*, *-los*, *-frei* og *-leer*.

I tysk så vel som i norsk danner disse suffiksene avledninger med en av betydningene ‘N har mye X’, ‘N har lite X’ eller ‘N har ikke X’, hvor X betegnes av forleddet i ordet og N av nomenet sammensetninga står til. Suffiksene signaliserer altså en possessiv eller privativ relasjon mellom to størrelser, og som i norsk danner etterledda i stor grad bare sammensetninger med substantiv som base.

I boka deles suffiksene inn i grupper etter betydninga, og den første gruppa er suffikser som danner avledninger med betydninga ‘N har mye X’. «Mye» kan her gjelde intensiteten til forleddet (*lärmreiche Arbeitsplätze* ‘Arbeitsplätze, an denen intensiver Lärm herrscht’) eller kvantiteten til basen. Kvantiteten kan gjelde både individuelle enheter (*kinderreiche Familie* ‘Familie, die viele Kinder hat’) og stoffnavn (*ozonreiche Luft* ‘Luft, die viel Ozon enthält’). De suffiksene som blir regnet med i denne gruppa, er *-reich*, *-voll*, *-stark* og *-schwer*:

-reich har både størst frekvens og størst gyldighetsområde av etterledda i denne gruppa. Det danner sammensetninger med konkrete forledd i mye større grad enn de andre etterledda, og blir bare slått av *-voll* når det gjelder abstrakte forledd. *-reich* har i likhet med det frie ordet

reich positiv konnotasjon, men denne positive konnotasjonen kan nøytraliseres av forledd med negativ konnotasjon: *ein sorgreiches Jubileum*. Videre blir det nevnt at *-reich* er svært produktivt.

-voll danner for det meste sammensetninger med abstrakte substantiv. Substantiva kan både ha negativ konnotasjon (*jammervoll*) og positiv konnotasjon (*einsichtsvoll*), men forledd med positiv konnotasjon er i overtall. Orddanninger på *-voll* står relativt ofte i opposisjon eller konkurranse med *-reich*. *-voll* er særlig produktivt sammen med abstrakte forledd.

-stark danner sammensetninger med mer semantisk variasjon enn *-reich* og *-voll*: *die stimmenstärkste Partei* 'Partei, die am meisten Stimmen hat', *die wurzelstarke Eiche* 'Eiche, die starke Wurzeln hat', *die ertragsstarken Aktien* 'Aktien, die viel Ertrag bringen/haben'. I tillegg til å stå i opposisjon til *-voll* (*wirkungsstarke/wirkungsvolle Regierung*), er *-stark* i konkurranse med *-kräftig* (*finanzstark/finanzkräftig*). Etterleddet danner ofte orddanninger med abstrakte forledd (*prinzipienstark*), sjeldere med konkrete forledd (*wurzelstark*), og det forekommer dessuten ikke i orddanninger hvor forleddet har negativ konnotasjon (selv om enkelte orddanninger på *-stark*, som *muskelstark* og *wurzelstark*, kan få negativ konnotasjon i noen kontekster). Kühnhold, Putzler og Wellmann (1978) argumenterer for at orddanninger på *-stark* deler seg i to produktive mønstre. Det første mønsteret er at *-stark* danner sammensetninger med abstrakte forledd, som står til et nomen som betegner en person, for eksempel *nervenstarker Mann*. Det andre mønsteret er at *-stark* danner avledningsnære orddanninger med både konkrete og abstrakte forledd som står til konkrete nomen, som for eksempel *geburtensstarke Jahrgänge*. Den siste typen finner man særlig i avisspråk og i vitenskapelige tekster.

-schwer danner (i motsetning til *-stark*) for det meste orddanninger med forledd som betegner negative eller verdinøytrale ting, noe som har sammenheng med at det frie ordet *schwer* betyr 'traurig, betrübt, mit großer Anstrengung, mühevoll, nicht leicht' (Kühnhold, Putzler og Wellmann 1978). *-schwer* er derfor ikke i konkurranse med noen av suffiksene *-reich*, *-voll* og *-stark*, men det står i opposisjon til *-voll* og *-reich* (*sorgenvoll, sorgenreich, sorgenschwer*). Etterleddet er særlig produktivt i poetiske og høylitterære tekster.

Neste betydningsgruppe som blir gjennomgått i *Das Adjektiv*, er orddanninger med betydninga 'N inneholder X', og disse orddanningene blir utelukkende danna av etterleddet *-haltig*. *-haltig* skiller seg fra de andre etterledda ved at det er mye mer spesialisert: Det har bare ei betydning, det danner sammensetninger med én type forledd (konkreter, stort sett bare

stoffnavn), og nomenet det står til, er også nesten alltid samme type (konkret). *-haltig* er i opposisjon med *-reich*, ettersom begge danner en del sammensetninger med stoffnavn: *ozonhaltig – ozonreich*.

Tredje betydningsgruppe som blir gjennomgått, er orddanninger med betydninga ‘N har lite X’. Her finner vi suffiksene *-arm* og *-schwach*.

Sammensetninger på *-arm* uttrykker at man har lite av det forleddet betegner. Disse er i opposisjon til privativdanninger på *-los*, *-frei* og *-arm*. Betydninga til etterleddet *-arm* har utviklet seg vekk fra betydninga til det frie ordet *arm*, ettersom *-arm* kan ha flere betydningsselementer i tillegg til ‘mangler’: I danninger hvor forleddet betegner noe negativt, får sammensetninga positiv konnotasjon (*fleischarme Kost*, *kalorienarme Getränke*). Slike sammensetninger forekommer særlig i reklame, (diett)kokebøker og tekniske tekster. I danninger hvor forleddet betegner noe positivt, får sammensetninga negativ konnotasjon: *fischarmer Fluß*.

-schwach danner sammensetninger som ofte kan forstås på to ulike måter, nemlig som ‘N har lite X’ og ‘N har svak X’: *lichtschwache Sterne* ‘Sterne, die wenig Licht ausstrahlen’ eller ‘Sterne mit schwachem Licht’. På samme måte som *-arm* er *-schwach* i opposisjon til *-los*, *-frei* og *-leer* (*charakterschwacher Mensch/charakterloser Mensch*). Orddanningsmønsteret er særlig produktivt i tekster innenfor økonomi eller politikk, og blir brukt til å illustrere størrelsen/effekten noe har på særlig mennesker/grupper og land som blir betegna av nomenet orddanninga står til: *die bevölkerungsschwachen Ölstaaten Saudiarabien und Kuwait*.

Den fjerde gruppa med suffikser som blir gjennomgått, er de som danner såkalte privative sammensetninger, altså sammensetninger med betydninga ‘N har ikke X’. Her finner vi suffiksene *-los*, *-frei* og *-leer*.

-los danner sammensetninger som utelukkende betyr ‘N har ikke X’, og etterleddet blir klassifisert som mer suffikslikt enn de andre etterledda ettersom man ikke kan omforme sammensetninger på *-los* ved hjelp av det frie ordet *los*: *baumlose Steppe* ‘Steppe, die keine Bäume aufweist’. *-los* skiller seg fra *-frei* og *-leer* ved at det danner nøytrale sammensetninger, og (Künhold, Putzler og Wellmann 1978) skriver at *-los* derfor er det mest anvendte av de privative etterledda. Betydninga til etterleddet er dessuten helt fast, og det har ingen tilleggsbetydninger (i motsetning til for eksempel *-frei*). Etterleddet er særlig produktivt i offentlig språkbruk, media, beskrivelser og vitenskapelige tekster.

-frei har samme grunnfunksjon som *-los*: *akzentfrei sprechen* 'ohne Akzent sprechen', og de forekommer noen ganger med samme forledd (*fehlerloses/fehlerfreies Diktat*). Når dette er tilfelle, ser vi at sammensetningene på *-los* i større grad er nøytrale enn de på *-frei*:

wasserloses Mondmeer, wasserfreie Lebensmittel. *-frei* forekommer dessuten ofte med forledd som betegner noe man ikke ønsker å ha (*nikotinfrei, atomwaffenfrei*), og Kühnhold, Putzler og Wellmann (1978) skriver at det ikke forekommer med forledd som betegner noe man ønsker å ha (som *Freude, Glück, Intelligenz*).

-leer blir av Kühnhold, Putzler og Wellmann (1978) regnet som et produktivt etterledd. Det signaliserer et fravær, vanligvis som følge av en prosess (tømming). Dette impliserer at det som mangler, har vært til stede tidligere. Fraværet er dessuten vanligvis negativt (*empfindungslose Nerven*). *-leer* er i konkurranse med *-los*, men i sammensetninger på *-leer* har man et mer fullstendig fravær av noe: *ausdrucksleeres Auge/ausdrucksloses Gesicht*.

3.2 Undersøkelser i engelsk

3.2.1 Gòrska (1994)

I artikkelen «Moonless nights and smoke-free cities, or What Can Be without What? A Cognitive Study of Privative Adjectives in English» undersøker Elżbieta Gòrska (1994) sammensetninger på *-free* og *-less* i engelsk i et kognitivt perspektiv, med hovedtesen at begge etterledda aktiverer det kognitive domenet «eierskap».

Gòrska peker på at *-free* ikke forekommer med forledd som betegner prototypiske uavhengelige eiendeler, som for eksempel kroppsdelar og familiemedlemmer, men med forledd som betegner eiendeler som man kan kvitte seg med, såkalte attributter. For eksempel ser vi at fraser som *motherfree child* ikke er aksepterte, mens *motherless child* er det. Dette er, ifølge Gòrska, et uttrykk for at *-free* bare kan danne sammensetninger som betegner mangler som er positive.

Videre peker Gòrska på at orddanninger med *-free* er karakterisert av intensjonalitet, altså at den som konseptualiserer, har en forestilling om agens. Orddanninger på *-less* er karakterisert av det motsatte ved at det som skjer, er utenfor menneskelig kontroll, og de to er derfor komplementært distribuert. I uttrykk som *legless man* og *motherless child* har altså ikke ønskene til den som konseptualiserer innflytelse på den endelige tilstanden. Dette forklarer ifølge Gòrska hvorfor vi får sammensetninger som *painless* og *fearless*, i stedet for de kanskje mer logiske *painfree* og *fearfree* (*pain* og *fear* er ting man ikke ønsker å ha) – ettersom

følelser og sansinger blir oppfattet som i alle fall delvis utenfor menneskelig kontroll, peker dette mot orddanning med *-less*.

Gòrska peker likevel på flere situasjoner hvor man får tvetydighet. Dette skjer for eksempel når det ikke er mulig å identifisere eiendelen som positiv eller negativ, men heller nøytral. Dette skjer når «the possessor is not human and the conceptualizers judgement is suspended» (Gòrska 1994 s. 424), eller når det er vanskelig å avgjøre om en spesiell eiendel blir tatt vekk fra eieren frivillig eller ikke, med andre ord om det er under menneskelig kontroll.

3.2.2 Holmqvist & Pluciennik (1996)

Holmqvist & Pluciennik undersøker i artikkelen «Conceptualized Deviations from Expected Normality: A Semantic Comparison Between Lexical Items Ending in *-ful* and *-less*» (1996) sammensetninger på *-ful* og *-less* i engelsk. De spør hvorfor enkelte leksikalske stammer kan forekomme med begge etterledda, mens andre bare kan forekomme med et av dem, og hvorfor det altså ikke er noen symmetri mellom etterledda. Deres teori er at funksjonen til etterledda *-ful* og *-less* er å benekte/bestride/oppheve vår forventning av normalitet, og de skriver at «we have adjectives such as *fanciful* and *baleful* because we expect people not to be fanciful or baleful, just like we do not have *fanciless* or *baleless* because the expected state of people is to be fanciless and baleless» (Holmqvist & Pluciennik 1996 s.3).

For forledd som forekommer med begge etterledda, finner Holmqvist & Pluciennik flere grupper. Ei er substantiv med mental betydning, som for eksempel *remorse*, *care*, *joy*. I sammensetninger på *-ful* blir menneskesinnet konseptualisert som en beholder fylt med for eksempel glede (*joy*). I sammensetninger på *-less* blir sinnet derimot konseptualisert som en helhet hvor en del mangler. Videre argumenterer Holmqvist & Pluciennik for at disse dobbeltformene (*joyfree*, *joyless*) eksisterer fordi glede generelt verken er forventet å være til stede til en viss grad, eller å være komplett borte. Mengden glede varierer for mye, og siden virkeligheten er så uforutsigbar, er det behov for begge adjektiva. Forventninga til hvor mye eller lite glede man skal ha, blir i disse tilfellene heller knyttet til kontekst, og Holmqvist & Pluciennik mener at når man for eksempel sier at noen er glededefull (*joyful*), så betyr det at de har mer glede enn det som kan være forventet i den gitte konteksten.

Videre undersøker Holmqvist & Pluciennik substantiv som bare forekommer med suffikset *-less*. Disse kan, ifølge Holmqvist & Pluciennik, deles inn i to grupper. Den første gruppa er adjektiv som symboliserer at en spesiell «del» mangler, og her finner man sammensetninger som *bloodless*, *footless*, *waterless* og så videre. I disse sammensetningene fremkaller *-less*

forestillinga om en helhet. Denne helheten er normalt sett forventet å ha den manglende delen som blir betegna av stammen. Disse adjektivene har ifølge Holmqvist & Płuciennik ikke en tilsvarende gruppe på *-ful* ettersom tilsvarende sammensetninger på *-ful* enten vil uttrykke det som er normalt og allerede forventet (*fingerful hand*) eller en merkelig anomali (*fingerful house*), og at det derfor ikke er behov for å bruke disse orda.

Holmqvist & Płuciennik argumenterer for at *-ful* har veldig sterke semantiske krav til stammen og objektet (nomenet) det danner fraser med, fordi *-ful* aktiverer «the full-empty domain» (Langacker 1987 referert til i Holmqvist & Płuciennik). Når en sier at noe er *fullt*, betyr det at man har en beholder, og denne beholderen inneholder noe, og innholdet har nådd maksgrensa for beholderen. Når en sier at noe er *tomt*, betyr det at man har en beholder, og beholderen er tom. *-less* derimot, aktiverer «the minus domain» med en sammenlikning av mengde til to ulike tidspunkt. Holmqvist & Płuciennik argumenterer for at denne tidsdimensjonen har blitt erstattet av en dimensjon av ulike virkeligheter hos *-less*. Disse virkelighetene er den reelle virkeligheten og en tenkt, forventet virkelighet. Dette kommer til uttrykk i fraser som *childless couple*.

Holmqvist & Płuciennik peker på at *-less* har fått negativ konnotasjon i svensk (Sigurd 1972 s.54 referert til i Holmqvist & Płuciennik 1996), men de skriver ingenting som tilsier at de har samme teori for engelsk, i motsetning til for eksempel Górska (1994). Holmqvist & Płuciennik mener altså at *-less* kan brukes om både positive og negative situasjoner, poenget er bare at situasjonen avviker fra normaliteten.

Holmqvist & Płuciennik konkluderer med at forskjellene på distribusjonen av *-ful* og *-less* kommer av at de «make different use of our expectations» (1996 s.13). Mens *-ful* refererer til en forventet mengde i en beholder, refererer *-less* til manglende deler som burde være til stede i en forventet helhet, og disse betydningene er ikke alltid kompatible. Dessuten refererer de til ulike domener, som gjør dem spesialiserte for ulike formål. *-ful* kan brukes til å indikere at man avviker fra den forventede «fullness level» i fysiske og mentale beholdere i tillegg til prosesser. *-less* benekter eksistensen av forventede konkrete deler som fingre, tenner og så videre, men også «basic boundaries» som alder, rom og struktur.

3.2.3 Conti (2006)

I sin doktoravhandling fra 2006, *Compound Adjectives in English: A descriptive approach to their morphology and functions*, undersøker Sara Conti sammensatte adjektiv i engelsk. Som nevnt i teorikapittelet (se avsnitt 3.2.3) klassifiserer Conti sammensetninger som *sugar-free*

som spesifiserende/restriktive sammensetninger, en av tre undergrupper av endosentriske N-A-sammensetninger.

Conti (2006) ser nærmere på ordlagingsmønsteret *N-free* i engelsk, særlig i sammenlikning med orddanninger av formen *N-less*. Conti argumenterer for at de historisk sett er resultat av to ulike prosesser (avledning og sammensetning), men at resultatet er det samme, privative adjektiv. Conti har et diakront perspektiv og skriver at mens ordlagingsmønsteret *N-less* har vært produktivt siden 1500-tallet, er mønsteret *N-free* relativt nytt i engelsk.

Conti (ibid.) skriver at det interessante med denne gruppa sammensetninger er at man kan se det hun kaller for «familier av sammensetninger», altså grupper av ord med samme etterledd, hvor det semantiske forholdet mellom forleddet og etterleddet er det samme i alle orddanningene. Et eksempel på en slik gruppe sammensetninger er sammensetninger på *-free*, som danner sammensetninger med forledd som *acid, alcohol, debt, dust, tax, virus* og så videre.

Som nevnt peker Gørska (1994) på intensjonalitet som en bestemmende faktor i valget mellom *-free* og *-less*, og Conti (2006) drøfter denne teorien i sin avhandling. Hun mener at intensjonalitet ikke alltid er essensielt, men men vanlig i aktiveringa av orddanning på *-free* i enkelte kontekster, og at «in terms of grammatical productivity, the positive connotation prevails over the intentionality factor expressed by the privation.» (Conti 2006 s.83).

3.3 Oppsummering

Ifølge den gjennomgåtte litteraturen påvirker i alle fall følgende faktorer valget av etterledd:

- Forleddets verdiladning (Blir forleddet regnet som positivt, negativt eller nøytralt? Ønsker man å ha det forleddet betegner, eller vil man helst *ikke* ha det?)
- Våre forventninger og betraktninger om verden (for eksempel er det «forventet» å få barn)
- Hvilke konseptuelle domener de ulike etterledda tilhører, og derfor hvilke forestillinger de vekker.
- Om den som konseptualiserer har en forestilling om agens (kontroll over situasjonen), eller ikke.

4 Metode

4.1 Leksikografisk bokmålskorpus

I oppgava har jeg undersøkt språket i bruk, og jeg har valgt å benytte meg av Leksikografisk bokmålskorpus. Leksikografisk bokmålskorpus (heretter kalt LBK) er et korpus bestående av skriftlige bokmålstekster fra 1985 og fram til i dag (Knudsen og Fjeld 2013). Korpuset inneholder om lag 100 millioner ord, og målet med korpuset er at det skal representere et moderne bokmål. LBK består av sakprosa, skjønnlitteratur, avistekster, tv-teksting og småtrykk/upublisert materiale, og teksttypene varierer fra romaner og noveller til juridiske tekster og artikler fra Wikipedia. Korpuset er balansert, noe som innebærer at det er bestemt på forhånd hvor mye av teksten som skal være av de ulike sjangrene, for eksempel ønsker en at 45 % av tekstene skal være sakprosa. Denne balanseringa er basert på forskning omkring hvilke typer tekst en gjennomsnittsleser «er borti» i løpet av en dag.

4.2 Søking og sortering

4.2.1 Selve søkeprosessen

Jeg søkte på og lastet ned alle forekomstene av etterledda *-fattig*, *-fri*, *-full*, *-holdig*, *-intensiv*, *-løs*, *-laus*, *-rik*, *-sterk*, *-svak*, *-tom* og *-tung* i *Leksikografisk bokmålskorpus*. Søkene og nedlastinga ble gjennomført i løpet av noen timer i september 2015.

Søkene ble gjennomført ved at jeg skreiv inn søkeordet (for eksempel *løs*) og valgte «slutten av ordet» i søkemenyen til korpuset. Da fikk jeg treff som *løs*, *sløs*, *trøstesløs*, *hjemløs* og så videre, men ikke *løse*, *tankeløshet* og *løsøre*. Maks antall resultater ble satt til 200 000 treff, et tall langt høyere enn det forventede antallet treff. På den måten var jeg sikra at alle forekomstene i korpus ble med i søkeresultatene i stedet for at søkemotoren gjorde et utvalg. Dette er viktig for å få resultater som kan sammenliknes med hverandre.

Jeg valgte å søke på hver ordform av etterleddet for seg, slik at jeg hadde mulighet til å skille dem fra hverandre om det skulle bli nødvendig ved ei seinere anledning. For eksempel *-fri* har jeg altså gjort seks ulike søk, på henholdsvis *fri*, *fritt*, *frie*, *friere*, *friest* og *frieste*. Alle de ulike ordformene og derav også de ulike søkeorda er satt opp i tabellen under:

	Hunkjønn/hankjønn (felleskjønn)	Intet -kjønn	Bestemt form/ flertall	Kompara -tiv	Superla -tiv	Bestemt superlativ
--	--	-------------------------	---------------------------------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------------

Fattig	fattig	fattig	fattige	fattigere	fattigst	fattigste
Fri	fri	fritt	frie	friere	friest	frieste
Full	full	fullt	fulle	fullere	fullest	fulleste
Holdig	holdig	holdig	holdige	holdigere	holdigst	holdigste
Intensiv	intensiv	intensivt	intensive	-	-	-
Laus	laus	laust	lause	lausere	lausest	lauseste
Løs	løs	løst	løse	løsere	løsest	løseste
Rik	rik	rikt	rike	rikere	rikest	rikeste
Sterk	sterk	sterkt	sterke	sterkere	sterkest	sterkeste
Svak	svak	svakt	svake	svakere	svakest	svakeste
Tom	tom	tomt	tomme	tommere	tommest	tommeste
Tung	tung	tungt	tunge	tyngre	tyngst	tyngste

Figur 4: Bøyingsformer for de ulike etterledda.

4.2.2 Nedlasting av treff

Etter å ha gjennomført hvert søk lasta jeg ned søkeresultatene i separate tsv-filer som jeg importerte til Excel og konverterte til Excel-filer. Jeg lasta ned treffa med tillegg av femten ords kontekst på høyre og venstre side. Jeg tok også med tekst-ID-en til teksten som treffet er henta fra. Slik har jeg lett kunnet finne igjen enkeltteksempler. Etter å ha lastet ned hver fil dobbeltsjekket jeg at antall funn i min fil tilsvarte antall treff på søkeordet i korpus, så jeg var sikker på at jeg hadde fått med meg absolutt alle treffa ved nedlastinga.

4.2.3 Fjerning av støy fra materialet

Etter å ha lastet ned funnlistene fra alle de ulike søkeorda, begynte jeg å rydde i materialet ved å fjerne treff som ikke var relevante for undersøkingsa mi. For å gjøre dette enklest mulig satte jeg opp ulike kriterier for å bestemme om treff var relevante eller ikke, til bruk ved tvilstilfeller.

Kriteriene jeg satte opp, var følgende:

- Treffa skal være sammensetninger (Jeg skal seinere diskutere hvorvidt en kan kalle orddanningene sammensetninger uten problemer, eller enkelte av dem heller bør kalles avledninger.)
- Sammensetninga skal ha et substantiv som forledd og et av adjektiva *fattig, fri, full, holdig, intensiv, løs, rik, sterk, svak, tom* eller *tung* som etterledd. Sammensetninga skal derfor tilhøre ordklassa adjektiv.
- Forleddet skal være et fritt segment, altså skal det kunne forekomme alene og ha samme betydning som når det forekommer i ei orddanning.
- Sammensetninger med etterledda *fattig, fri, løs, svak* og *tom* skal bety 'N har ikke/lite X' hvor N er nomenet sammensetninga står til og X bestemmes av forleddet. Sammensetninger med etterledda *full, holdig, intensiv, rik, sterk* og *tung* skal bety 'N har/har mye X' hvor N er nomenet sammensetninga står til og X bestemmes av forleddet. *Sukkerfri brus* kan for eksempel tolkes som 'brus uten sukker' ('brus som ikke har sukker').

Avgrensinga til substantiviske forledd er knytta nært opp mot betydninga til sammensetninga – det sammensetninga betegner at en har eller ikke har, vil være en «ting» i vid forstand, og disse er nært knytta opp mot ordklassa substantiv. Om forleddet ikke er et substantiv, men for eksempel et adjektiv eller et verb, er det sannsynlig at betydninga til sammensetninga uansett ikke følger kriteriene. Dette innebærer også at ved eventuelle tvilstilfeller vil det være rimelig å ta med sammensetninger i materialet hvis betydninga er riktig ('N har/har ikke/har lite/har mye X').

Ved hjelp av kriteriene jeg har satt opp, har jeg fjerna mange ulike ord fra materialet, deriblant:

- Egennavn, som *Fredrik, Henrik, Østerrike*.
- Ord der bokstavsammensetninga til søkeordet mitt inngår, som *Distrikt, skrike, kløs, muskuløs, mirakuløs, sløse*.
- Verb, som *avløse, utløse, forløse, innløse, oppløse*.
- Sammensetninger som inneholder homonymer til søkeordet, for eksempel *naturtomt* der *tomt* har betydninga 'grunn der det står, har stått eller skal stå hus', og *stupfull* der *full* har betydninga 'berusa'.
- Sammensetninger der forleddet er et adjektiv, som *halvfull, smårik, nyfattig, rikholdig, tynnholdig, høyintensiv*.

- Sammensetninger der forleddet er et substantiv, men det er et forsterkende forledd, og betyr derfor ‘veldig’, som *dødstung*, *lutfattig* og *dritrik*.
- Sammensetninger der forleddet er et substantiv, men betegner mengde og liknende, som *håndfull* og *munnsfull* ‘mengde på størrelse med en hånd’ og ‘mengde på størrelse med en munn’.
- Sammensetninger der forleddet er et substantiv, men betegner en årsak, som *sommertom* og *søndagstom* ‘tom fordi det er sommer/søndag’.
- Sammensetninger der forleddet er et substantiv, men det er/virker urimelig å tolke sammensetninga som ‘Har/har ikke X’, som *valgfri* (‘fri til å velge’) og *gjestfri* (‘har gjerne gjester’).
- Orddanninger som ikke har forledd, men prefiks og altså er avledninger, som *samfull*.

I tillegg til disse problemfrie tilfella er det en del treff som av ulike årsaker ikke passer helt inn ifølge kriteriene og derfor må drøftes videre.

4.3 Diskusjon av problemtilfeller

4.3.1 Sammensetninger på *-fri*

4.3.1.1 Taxfritt/taxfrie

Tax-fritt/tax-frie forekommer til sammen fem ganger i resultata, og kun i intetkjønnsformen og flertallsformen (bestemt form). Hunkjønn/hankjønnsformen *taxfri* forekommer ikke i noen av tekstene i LBK, mens den engelske skrivemåten *taxfree* forekommer 21 ganger.

Det engelske ordet *taxfree* betyr ‘skattefri, fritatt for skatt’, og av eksempelsetningene ser vi at *taxfrie* og *taxfritt* også kan forstås på den måten:

Jeg har huset fult av edle, taxfrie varer

Deretter oppsøkte jeg den taxfrie butikken

Taxfritt fra Paris

Det er mye billigere å kjøpe tax-fritt.

Innkjøpt taxfritt i Longyearbyen.

Taxfri og ordformer av det er en fornorsket skrivemåte av det engelske ordet *taxfree*, som i norsk blir brukt om butikken på flyplassene hvor en får kjøpt varer uten skatt, og om disse varene. Det er altså bare etterleddet som har fått norsk skrivemåte (og bøyning).

Forleddet *tax* forekommer ikke som selvstendig element i norsk, og det forekommer heller ikke i (andre) sammensetninger, i motsetning til *taxfree* som forekommer i ord som *taxfreebutikken*, *taxfreeposen* og så videre. Siden ordformene *taxfritt* og *taxfrie* er fornyelser av det engelske *taxfree* mener jeg at de ikke representerer produktiv orddanning med etterleddet *-fri*, men heller det engelske *free*. Skulle jeg hatt *taxfritt* og *taxfrie* med i undersøkelsen, måtte jeg nødvendigvis også tatt med *taxfree*. Derfor ønsker jeg å ekskludere disse orda fra materialet.

4.3.2 Sammensetninger på *-intensiv*

Av ordgruppene jeg har undersøkt, er sammensetningene på *-intensiv* en av de minst ensartede. Betydningene virker mer kontekstavhengige enn hos andre typer sammensetninger, og en del av sammensetningene er også mindre gjennomsiktlige.

Jeg har funnet følgende betydningsforhold mellom forledd (X) og etterledd:

- ‘Har mye X’ (*utslippsintensiv*, *kostnadsintensiv*, *kunnskapsintensiv*, *kompetanseintensiv*). Det kan virke som om de to sistnevnte også kan bety ‘krever/bruker mye X’.
- ‘Krever/bruker mye X’ (*arbeidsintensiv*, *energiintensiv*, *kapitalintensiv*, *kraftintensiv*, *teknologiintensiv*, *tidsintensiv*)
- ‘slipper ut mye X’ (*Co2-intensiv*)
- ‘intensiv for X’ (*klimaintensiv*, *prossessorintensiv*, *grafikkintensiv*)

Hos noen av disse sammensetningene ser en dessuten at forleddet har ei anna, men beslektet betydning enn det tilsvarende, selvstendige ordet. For eksempel *medieintensiv* der *media* betyr ‘mediedekning’ og *grafikkintensiv* der *grafikk* betyr ‘grafikkort’, som i eksemplet under:

Helsedirektoratet utarbeidet råd for hvordan de bør håndtere tiden under rettssaken - I de mest medieintensive periodene må lærerne ta det opp i klasserommet.

Det kan virke som om sammensetninger på *-intensiv* er mer spesialiserte i den forstand at de oftest forekommer i fagspråk og gjerne innenfor et spesialisert område – industri, teknologi og så videre. Ut ifra kriteriene mine er det bare orda som betyr ‘har mye x’ som burde få være med i videre undersøkelser, men siden det er svært liten gruppe ord og de dessuten skiller seg ut i forhold til sammensetningene på de andre etterledda, velger jeg å ikke undersøke dem videre.

4.3.3 Sammensetninger der forleddet er *tall*

4.3.3.1 Talløs

Talløs er ei sammensetning med substantivet *tall* som forledd. Substantivet *tall* kan ifølge ordboka (BMO) ha flere ulike betydninger: matematisk grunnbegrep, talltegn, antall, grammatisk kategori som uttrykker tallforhold. Av eksempelsetningene fra korpus nedenfor kan en se at *talløs* uttrykker en nærmest uendelig stor mengde:

Alle vil følge etter, og en talløs mengde har gått foran

Han kom med tolv hundre vogner og seksti tusen ryttere og en talløs hær som fulgte han fra Egypt

Gruppen holdes ansvarlig for talløse bombeangrep

Internett består av talløse muligheter for kommunikasjon

Så talløs som sanden på havets strand

Sammenliknet med de andre sammensetningene på *løs* kan dette virke rart, da en skulle forvente at sammensetninga betød at en ikke hadde noe, ikke at en hadde veldig mange av dem. Men en kan tolke *talløs* som ‘uten tall’ -> ‘utellelig’ -> ‘så stort antall at det ikke kan telles’.

Om en velger å tolke *talløs* på denne måten, vil det være mulig å ha det med i materialet. Men det er tydelig at sammensetninga er mye mindre gjennomiktig enn de fleste sammensetningene på *-løs*, som *pengeløs* og *drømmeløs*, og det krever derfor en del mer «analyse» for at det skal passe inn. I beste fall tror jeg en kan regne det som et mye mer perifert medlem av kategorien sammensetninger på *-løs* som betyr ‘har ikke X’.

4.3.3.2 Tallrik

Tallrik er ei sammensetning med substantivet *tall* som forledd, og betydninga til *tall* er gjennomgått i avsnittet over. Også *tallrik* ser ut til å peke på en stor mengde:

Ingen vet med sikkerhet hvor tallrik denne nordkoreanske eliten er

Ut ifra ledda i sammensetninga kan en forvente betydninga ‘har (mange) tall’. I avsnittet om *talløs* argumenterer jeg for å forstå *tall* som ‘antall’, og ut ifra konteksten som *tallrik* opptrer i, virker det naturlig å trekke den samme konklusjonen her:

En tallrik og representativ tilhørerskare

En tallrik barneflokk

Hvis en sammenlikner *talløs* som ‘har så stort antall at det ikke kan telles’ og *tallrik* som ‘har (stort) antall’, ser en at *talløs* innebærer at en har en større mengde enn *tallrik*.

Denne tolkningen støttes også av kontekstene som de to orda opptrer i. Mens *talløs* ofte blir brukt som et slags poetisk virkemiddel/en overdrivelse (*midt mellom talløse telefoner, telefaxer og møter*) og virker synonymt med *uendelig*, betegner *tallrik* en faktisk (stor) mengde, som man ser av eksempel som *på begynnelsen av 1800-tallet var også ulven tallrik*.

Ut ifra konteksten *tallrik* opptrer i virker det altså rimelig å tolke *tall* som ‘antall’ og betydninga av sammensetninga til å være ‘har stort antall’. Derfor ønsker jeg å ha *tallrik* med i materialet.

4.3.4 Sammensetninger på -løs

Det kan virke som om sammensetninger på *-løs* er ei gruppe der mange av orda har eksistert lenge i det norske språket, da det finnes en del ord som ikke er så vanlige i dag, som har blitt leksikaliserte. En del av disse sammensetningene har forledd som det er vanskelig å bestemme ordklassetilhørigheten til, eller om de er selvstendige ord eller ikke. Ettersom tilfella er ganske like, vil jeg nedenfor gå igjennom hvert enkelt tilfelle med eksempler fra korpus, før jeg drøfter dem samlet til slutt.

4.3.4.1 Sammensetninger på -løs der ordklassa er uklar

4.3.4.1.1 Forsvarsløs, maktesløs og sakesløs

Hos disse sammensetningene er det uklart om forleddet er et substantiv eller et verb: det er uklart om forleddet i *forsvarsløs* er substantivet *forsvar* eller det tilsvarende verbet *å forsvare*, om forleddet i *maktesløs* er substantivet *makt* eller det tilsvarende verbet *å make*, og om forleddet i *sakesløs* er substantivet *sak* eller det tilsvarende verbet *å sake*:

Dommeren er i tilsvarende grad gjort maktesløs

Blant sammensetningene på *-løs* er det mange som følger samme mønster: *forsvarsløs*, *maktesløs*, *sakesløs*, *ryggesløs*, *stundesløs*, *skjødesløs* og *ørkesløs* blir nevnt her i teksten, men andre eksempler er også *fruktesløs*, *kraftesløs* og så videre. Det er mulig å analysere disse orda på to måter:

Makte (v) + s (fuge) + løs (adj)

Makt (s) + es (fuge) + løs (adj)

I boka *Ordlaging og ordelement i norsk* nevner Vagleik Leira (1992) *-es* som en spesiell sammensetningsfuge som bare forekommer i sammensetninger på *-løs/-laus*, og han skriver også at disse har substantiviske forledd. Videre kommer det frem at mens sammensetningsfuger foran substantiv (og adjektiv) fungerer noe sporadisk og lite regelbundet, er det strengere hvis forleddet er et verb. Da er hovedregelen at verbet skal stå i infinitiv, og unntakene gjelder enkelte suffikser.

Dette taler for at forledda i ord som *maktesløs* og *forsvarsløs* er substantivene *makt* og *forsvar* og ikke verba *å makte* og *å forsvare*, og at sammensetningsfugen er *-es* i stedet for *-s*, da verb som forledd ikke får binde-*s*. Det er derfor svært sannsynlig at forledda er substantiv, og orda skal derfor være med i materialet.

4.3.4.1.2 Bevisstløs

Det vil være naturlig å analysere forleddet i sammensetninga *bevisstløs* som adjektivet *bevisst*. Ifølge ordboka (BMO) kan det bety ‘klar, forsettlig, gjennomtenkt’, ‘ved bevissthet’ (‘våken tilstand med normal hjerneaktivitet’) og ‘oppmerksom på, med interesse for’. I så fall vil det være naturlig å forstå *bevisstløs* som ‘ikke bevisst’.

Ved å undersøke *bevisstløs* slik det forekommer i kontekst, ser en at *bevisst-* i de aller fleste tilfella har betydning nr 2 ovenfor, altså ‘ved bevissthet’:

Kvinnen ble slått bevisstløs og blødde mye

Jeg var bevisstløs mesteparten av tiden

Når ordet *bevisst* forekommer alene, har det derimot oftest ei av betydningene ‘klar, forsettlig, gjennomtenkt’ eller ‘oppmerksom på, med interesse for’, og svært sjeldent betydninga ‘ved bevissthet’:

Han er svært bevisst på å bruke sikkerhetsutstyr

Forskeren må være bevisst egen påvirkning på data

Jeg mener derfor at en ikke kan tolke forleddet i sammensetninga *bevisstløs* til å være adjektivet *bevisst*, fordi betydningene er så forskjellige fra hverandre. I så fall må *bevisst* i sammensetninga ha fått ei mye mer spesialisert betydning. Et problem med denne tolkinga er at sammensetninga i så fall passer dårlig inn i det semantiske mønsteret til etterledd på *-løs*. Det er ikke mulig å si *uten bevisst* fordi *bevisst* er et adjektiv og derfor betegner en egenskap

(her: tilstand), på samme måte som *glad*, *trist* og *syk*. Dette ser en tydelig om en sammenlikner *bevisstløs* med avledninga *ubevisst*.

Det virker altså urimelig å tolke forleddet som adjektivet *bevisst*, både på grunn av betydninga og det fakta at forleddet er et adjektiv. Mulige løsninger er:

- Å forstå *Bevisst* i *bevisstløs* som forenkling av *bevissthet*.
- Å forstå *bevisstløs* som ‘er ikke bevisst’. Dette stemmer ikke overens med noen andre ord på *-løs*, i tillegg til at *bevisst* betyr noe annet i sammensetning og som fritt ord, slik det ble drøftet ovenfor.

Det er etter mitt syn alt i alt rimelig å forstå *bevisstløs* som ‘har ikke bevissthet’ og at *bevisstløs* derfor er ei forenkling av *bevissthetsløs*. Jeg ønsker derfor å ha det med i materialet.

4.3.4.1.3 Giddeløs

Giddeløs betyr ‘som ikke gidder noe’. Sammensetninga forekommer i materialet med mange ulike stavemåter, deriblant *giddesløs*. Denne formen er derimot ikke akseptert i ordboken, og er derfor sannsynligvis en feilstavelse etter mønster av *stundesløs*, *maktesløs* og så videre. Forleddet er sannsynligvis verbet *å gidde*, for det finnes ikke noe etablert tilsvarende substantiv. *Giddeløs* bør derfor ikke være med i materialet.

4.3.4.1.4 Hjelpeløs, nytteløs og gledeløs

Også hos sammensetningene *hjelpeløs*, *nytteløs* og *gledeløs* er det problematisk å avgjøre om forledda er substantiv (*hjelp*, *nytte*, *glede*) eller verb (*å hjelpe*, *å nytte*, *å glede*). Alle tre forekommer også i materialet med feilstavelser etter mønster av *stundesløs* og så videre (*hjelpesløs*, *nytteløs*, *gledesløs*), men disse stavemåtene finnes ikke i ordboka.

Jeg ønsker å ta med disse sammensetningene i materialet selv om det er uklart hvilken ordklasse forledda tilhører. Kravet om at forleddet i sammensetninga skal være et substantiv er nært beslekta med kravet om betydninga til sammensetninga (‘har/har ikke x’).

Sammensetninga skal altså bety at en har eller ikke har noe, altså en ting i vid forstand, noe som denoteres av ordklassa substantiv. Det er rimelig ut i fra kontekst å analysere orda over som ‘har ikke hjelp’, ‘har ikke nytte’ og ‘har ikke glede’, noe som igjen peker på at forledda er substantiv.

4.3.4.2 Sammensetninger på *-løs* der forleddet ikke er et selvstendig ord på norsk

I materialet finnes enkelte sammensetninger på *-løs* hvor forleddet ikke er et selvstendig ord på norsk. Dette gjelder *ryggesløs*, *skjødesløs* og *ørkesløs*. *Ryggesløs* kommer av lavtysk *rokelos* som betyr ‘sorgløs, likeglad’, og har betydninga ‘samvittighetsløs, moralsk fordervet’:

Han var en ryggsløs opportunist.

Forleddet i *skjødesløs* kommer av foreldet dansk *skøde* som betyr ‘omhu’, og sammensetninga betyr ‘likeglad, uforsiktig’:

Er han virkelig så skjodesløs med sine forhold?

Forleddet i *ørkesløs* kommer ifølge BMO av norrønt *yrki*, som er det samme som vårt moderne ord *yrke* (‘arbeidsstilling, virke’) og *ørkesløs* betyr ‘som ikke gjør noe nyttig, slapp, passiv’ eller ‘unyttig, hensiktsløs, meningsløs’:

Det ble en ørkesløs vandring fra kontor til kontor.

Disse sammensetningene har gjennomgått en leksikaliseringsprosess, og er semantisk demotiverte som følge av at forledda er ord som har gått ut av bruk i norsk (eller ikke har vært i bruk?). I motsetning til hos andre sammensetninger på *-løs* kan en ikke skrive disse tre om til *har ikke rygge*, *har ikke skøde* og *har ikke ørke*, da disse orda ikke er i bruk i norsk i dag. Det er derimot mulig å skrive dem om til *har ikke moral/samvittighet*, *har ikke omhu* (omsorg?) og *har ikke yrke*. Dette viser at betydningsforholdet mellom forleddet og etterleddet er det samme som hos andre orddanninger på *-løs*.

Ut ifra treffa fra materialet kan en tenke seg at orddanninger på *-løs* har eksistert lenge i språket, og de har ulik grad av leksikalisering. Andre eksempler på dette er *harmløs* der forleddet *harme* ‘sinne’ er lite i bruk og her heller betyr ‘skade’, det samme med *prunkløs* og forleddet *prunk* (‘glans, prakt’). Jeg mener at det blir feil å ekskludere orda *ryggsløs*, *ørkesløs* og *skjødesløs* fra materialet. Da disse sammensetningene ble danna, var forledda deres selvstendige ord, og det er mulig (når en vet forleddets opprinnelse) å tolke betydninga til disse sammensetningene i tråd med andre sammensetninger på *-løs*, som *fryktløs* og *hjemløs*. *Ryggsløs*, *ørkesløs* og *skjødesløs* bør derfor regnes som eksempler på orddanninger på *-løs* med betydninga ‘har ikke X’, og de bør være med i materialet.

4.3.5 Sammensetninger på *-sterk*

Sammensetningene på *-sterk* er en mye mer mangartet gruppe enn mange av de andre gruppene med sammensetninger, og en finner flere ulike betydningsforhold mellom forleddet og etterleddet. Sammensetninger med betydningene under er allerede sortert ut:

- Flink til/med X (*bibelsterk*, *spurtsterk*, *sugesterk*)
- Sterk mot X (*bruddsterk*, *slitesterk*, *tørkesterk*)

- Sterk som X (*bamsesterk, kruttsterk*)
- Veldig sterk (*supersterk, råsterk, ultrasterk*)

Da gjenstår to grupper med sammensetninger:

- Har mye/mange X (*proteinsterk, ressurssterk, bindsterk*)
- Har sterk X (*muskelsterk, fargesterk, lyssterk*)

Mens den første gruppa utvilsomt skal være med i materialet, er problemet med den andre gruppa å bestemme om noen av dem også kan tolkes som 'har mye/mange X' og derfor bør være med i materialet. Eksempler her er særlig *lyssterk* og *lydsterk*, hvor det er vanskelig å avgjøre om 'har sterkt lys' og 'har sterk lyd' også innebærer 'har mye lys' og 'har mye lyd'. Her har jeg valgt å inkludere de sammensetningene som kan tolkes på begge måter, men ikke de som utelukkende kan tolkes som 'har sterk X', som for eksempel *lungesterk*.

4.3.6 Sammensetninger på *-svak*

Mens sammensetningene på *-svak* ikke er en like uensartet gruppe som sammensetningene på *-sterk*, har en samme problemstilling. Her finner en også ulike betydningsgrupper:

- 'Har lite X' (*ressurssvak, trykksvak, næringsvak*)
- 'Har svak X' (*motorsvak, hjertesvak, lyssvak*)
- 'Svak som følge av X' (*alderdomssvak*)

Her ser en at mange av orda i kategorien 'har svak x' har samme forledd som orda i kategorien 'har sterk X' ovenfor. Også her velger jeg å inkludere de sammensetningene som kan tolkes både som 'har lite X' og 'har svak X', men ikke de som utelukkende kan tolkes som 'har svak X', for eksempel *hjertesvak*.

4.3.7 Sammensetninger på *-tung*

Sammensetninger på *-tung* er også en semantisk mangeartet gruppe, og en finner følgende betydningsforhold mellom forledd og etterledd:

- 'Tung som X' (*mursteinstung ordbok*)
- 'Tung (tynget ned) på grunn av X' (*hennes elskovstunge hode, søvntunge, alkoholtung, barntung*)
- 'Tung av X' (*løvtung, melketung, skyldtung, sorgtung*)
- 'Har mye X' (*ressurstung, muskeltung, pengetung, prestisjetung, regnetung, profesjonstung, regtung, rogtung, smykketunge*)

Her kan en trekke paralleller til *sterk* og *svak* ved at det er problematisk å avgjøre hvor grensa går mellom sammensetninger med betydninga ‘har mye X’ og ‘har tung X’, og om det egentlig er det samme. For eksempel kan en tenke seg at *melketunge kuer* er tunge av melk fordi de har mye melk, og *løvtunge trær* er tunge av løv fordi de har mye løv. Ei slik betydning finner en ikke alltid, og for eksempel *snøtunge vintre* har mye snø, men de er ikke fysisk tunge. I tråd med behandlinga av sammensetninger på *sterk* og *svak* har jeg valgt å ha med alle sammensetninger som det er rimelige å tolke som ‘har mye X’, selv om de også skulle kunne tolkes annerledes.

4.3.8 Andre problemer

4.3.8.1 Egennavn:

I resultatene i korpus dukka det opp enkelte sammensetninger der det er tydelig at sammensetninga blir brukt som egennavn, som tittelen på en bok, skuespill og så videre. Et eksempel er skuespillet «Armløs slår tilbake». Sammensetninga *armløs* er i seg selv uproblematisk å ha med i undersøkelsen, og jeg har flere eksempler fra materialet:

Han er så godt som armløs.

Når det gjelder en utregning av produktivitet tror jeg ikke det er problematisk å ha med slike egennavn, da de er like gode eksempler på orddanningene jeg skal undersøke som andre ord. «Armløs slår tilbake» forekommer fem ganger, av ca 10 000 treff som slutter på *-løs*. Det vil derfor ikke gjøre noe større utslag, og jeg mener uansett at det er riktig å ta det med i materialet.

4.4 Videre lagring av treff

Etter å ha bestemt hva som skal være materialet, har jeg laget nye filer med orda i kontekst av bare de orda som skal være med. Videre har jeg utarbeida frekvenslister for de ulike etterledda. Det har jeg gjort ved å

1. Kopiere kolonnen med trefforda inn i et nytt Excel-dokument. Jeg har kopiert alle ordformene av et leksem inn i samme dokument, så alle treffa på *rik*, *rike*, *rikt*, *rikere*, *rikest* og *rikeste* er i samme dokument.
2. Jeg har brukt «søk og erstatt»-funksjonen i Excel til å gi alle sammensetningene samme etterledd. Det betyr at jeg har erstattet *rike*, *rikt*, *rikere*, *rikest* og *rikeste* med *rik*. Dette er nødvendig for å legge sammen treffa.
3. I kolonnen ved siden av hvert ord har jeg skrevet tallet 1. Det er fordi hvert ord tilsvarer et treff i korpus. Autofullfør-funksjonen i Excel har vært hjelpsom her.

4. Jeg har brukt «konsolider»-funksjonen i Excel til å regne sammen hvor mange ganger de ulike sammensetningene forekommer i materialet mitt.
5. til slutt har jeg lagt sammen ulike skrivemåter av ord, sett etter stavefeil og så videre.

folketom	309
tanketom	73
mennesketom	53
lufttom	24
funntom	9
meningstom	9
biltom	6
stjernetom	6
bensintom	4
blodtom	3

fisketom	3
vanntom	3
prinsippetom	2
fargetom	2
regelstom	2
handlingstom	1
konetom	1
middagstom	1
premissetom	1

Figur 5: Eksempel på frekvensliste – de 20 øverste treffa på etterleddet *-tom*.

4.5 Hvordan jeg har lagt sammen ord

Jeg har lagt sammen ulike skrivemåter, for eksempel skrivemåter med og uten sammensetningsfuge (*avgiftsfri*, *avgiftfri*), med og uten bindestrek (*jod-fattig* og *jodfattig*) og skrivefeil (*annfallfri* og *anfallfri*). Få av sammensetningene forekommer med prefiks foran, men noen ganger med *ikke-* (*ikke-spritholdig*). Det er også noen tilfeller hvor sammensetningene forekommer både alene og som etterledd i ei sammensetning (for eksempel *arbeidsløs* og *langtidsarbeidsløs*). Jeg regner disse som samme leksem, det samme med *ikke-spritholdig* og *spritholdig*. Baayen (1993 referert til i Bauer 2011) er ikke enig, og regner blant annet *underdevelopment* og *development* som ulike ord, noe Bauer (2011) stiller spørsmål ved, og jeg har valgt å følge Bauers praksis. På denne måten blir *lønnsarbeidsløs* på sin side regnet som et eget leksem, fordi det er satt sammen av orda *lønnsarbeid* + *s* + *løs*.

I de ordgruppene der en finner (mange) sammensetninger med substantiviske forledd som har andre betydninger enn 'N har/har ikke X' (først og fremst sammensetninger på *-sterk*, *-svak* og *-tung*), har jeg dessuten lagret frekvenslister som inneholder de ekskluderte orddanningene, slik at det vil være mulig å sammenlikne.

4.6 Klassifisering av forledda

For å beskrive forledda i sammensetningene, har jeg som nevnt valgt å undersøke om de er konkrete eller abstrakte og tellelige eller utellelige (se avsnitt 2.2.2), i tillegg til å dele dem inn i ulike ontologiske kategorier (se avsnitt 2.2.3). Fordelingene ble som følger:

Etterledd	Konkret forledd	Abstrakt forledd	
<i>Fattig</i>	55% (57)	45% (47)	104
<i>Svak</i>	18% (5)	82% (23)	28
<i>Tom</i>	71% (27)	29% (11)	38
<i>Løs</i>	50% (320)	50% (320)	640
<i>Fri</i>	56% (275)	44% (212)	487
<i>Rik</i>	61% (153)	39% (98)	251
<i>Sterk</i>	80% (40)	20 % (10)	50
<i>Tung</i>	65% (53)	35% (29)	82
<i>Full</i>	10% (17)	90% (153)	170
<i>Holdig</i>	98% (166)	2% (3)	169

Figur 6: Fordelinga mellom konkrete og abstrakte forledd for de ulike etterledda

Etterledd	Tellelig forledd	Utellelig forledd	
<i>Fattig</i>	62% (64)	38% (40)	104
<i>Svak</i>	66% (19)	34% (10)	29
<i>Tom</i>	63% (26)	37% (12)	41
<i>Løs</i>	82% (525)	18% (115)	640
<i>Fri</i>	64% (314)	36% (173)	487
<i>Rik</i>	60% (150)	40% (101)	251
<i>Sterk</i>	36 % (18)	64% (32)	50
<i>Tung</i>	55% (16)	45% (13)	29
<i>Full</i>	58% (99)	42% (71)	170
<i>Holdig</i>	16% (27)	84% (142)	169

Figur 7: Fordelinga mellom tellelige og utellelige forledd for de ulike etterledda.

5 Produktivitetsanalyse

5.1 Teori

Haspelmath & Sims (2010) skriver at produktivitet har med å gjøre om en regel kan bli brukt til å danne nye ord eller ikke. De mener at produktivitet som fenomen er viktig å undersøke fordi det er noe språkbrukeren selv er bevisst på: «thus we have to accept that speaker's knowledge of a language comprises not only words and rules, but also the probability of a given rule applying to create a new word, i.e. productivity» (2010 s.115).

Produktivitet er altså det som bestemmer om en orddanning er mulig eller ikke. Det er likevel viktig å skille mellom produktivitet i seg selv, og ulike restriksjoner for produktivitet. For eksempel danner suffikset *-bar* verbaladjektiv med betydninga 'som kan V (i passiv)'. En restriksjon for produktiviteten til avledninger på *-bar* er altså at suffikset bare kan danne avledninger av transitive verb.

Produktiviteten til en morfologisk prosess blir av Bauer (2001) definert som «potensialet for repetitiv, ikke-kreativ orddanning». I litteraturen er det noe uenighet om *hva* som kan være produktivt. Enkelte (for eksempel Fleischer 1975 s. 71 referert til i Bauer 2001) mener at affikser kan være produktive, andre at regler kan være produktive (Bakken (1998 referert til i Bauer 2001) og andre igjen at grupper av prosesser kan være produktive (Anderson 1982 referert til i Bauer 2001). Bauer mener at dette ikke er et reelt problem, fordi det som skiller de ulike synene egentlig bare er graden av spesifisering (bortsett fra at affiksering ikke er den eneste måten å danne ord på). I denne oppgava har jeg valgt å benytte meg av Bauers definisjon av produktivitet slik den ble presentert ovenfor, og skillet mellom kreativ og ikke-kreativ orddanning må her forstås som skillet mellom regelbundet og ikke-regelbundet orddanning.

5.2 Metode

5.2.1 *Productivity in the narrow sense, P*

\mathcal{P} er et kvantitativt mål for produktivitet som for første gang ble presentert av Baayen (1989). \mathcal{P} beskriver vekstraten til en morfologisk prosess ved å undersøke hvor sannsynlig det er at et ord dannas av denne prosessen er et nytt ord. \mathcal{P} regnes ut ved formelen n_1/N . N er antallet forekomster av ord dannas av en gitt morfologisk prosess i et gitt korpus, altså eksemplarfrekvensen til den morfologiske prosessen i det avgrensede materialet, og n_1 er antallet ord dannas av den morfologiske prosessen som bare forekommer én gang i korpus,

altså antallet hapaxer. For eksempel forekommer ordet *-fri* 5481 ganger i materialet mitt, og eksemplarfrekvensen er derfor 5481. Av disse 5481 forekomstene, er det 259 ganger at sammensetninga *-fri* forekommer i, bare forekommer den ene gangen. Utrekninga for \mathcal{P} for *-fri* blir derfor $259/5481 = 0,0472$. Dette tallet angir altså (i et avgrensa materiale) hvor sannsynlig det er at et ord på *-fri* er et nytt ord. Når Baayen (1992 s.116) selv benytter seg av metoden tar han også med data om simpleksord, ord som per definisjon ikke kan utvides og derfor er helt uproduktive, for å ha noe å sammenlikne med. Uten et slikt sammenlikningsgrunnlag er det ikke mulig å si bastant at en prosess er produktiv og en annen ikke er det, det er bare mulig å sammenlikne ulike prosesser med hverandre og si at den ene er mer eller mindre produktiv enn den andre.

P er basert på en antakelse om at produktiviteten til en morfologisk prosess er nært knyttet til antall hapaxer, og at hapaxene derfor er en indikasjon på produktiviteten til den morfologiske prosessen. Aronoff og Lindsay (2014) forklarer forholdet mellom hapaxer og neologismer med at ikke alle hapaxer er neologismer, og ikke alle neologismer er hapaxer, men at hvis et ord forekommer kun én gang i et korpus, er det proporsjonalt mer sannsynlig at det er produktivt formet, og hvis det er produktivt formet, er det proporsjonalt mer sannsynlig at det bare forekommer én gang i korpus. Dette innebærer at hapaxene *representerer* neologismer, selv om de ikke nødvendigvis er neologismer selv. Videre knytter Baayen og Renouf (1996) hapaxer opp mot det mentale leksikonet. De skriver: «The availability of a productive word-formation rule for a given affix in the mental lexicon guarantees that even the lowest frequency complex words with that affix can be produced and understood. Thus large numbers of hapax legomena are a sure sign that an affix is productive» (1996 s.74 referert til i Plag 1999). De mener altså at et høyt antall hapaxer peker på at en prosess er produktiv, fordi hapaxene er et resultat av at språkbrukerne selv kan spontanlage nydanninger.

Metoden har fått en del kritikk. Van Marle (1992) har kommentert at han ikke forstår hvorfor nevneren i brøken skal være eksemplarfrekvensen til den morfologiske prosessen, og han påpeker at sammenhengen mellom hvor mye et ord er i bruk, og produktiviteten til prosessen som danna det, er uklar. Han skriver: «once a word is coined, the frequency of the use of that word, it seems to me, is more or less irrelevant to the degree of productivity of that rule» (1992 s.153). Her svarer Bauer at høy gjennomsnittlig eksemplarfrekvens er en indikasjon på lavere produktivitet. Dette kommer av at når noe er produktivt danna, så har det ikke rukket å gjennomgå en leksikaliseringsprosess, og det har derfor bare én mening, nemlig den opprinnelige, gjennomsiktige meninga som ordet ble danna med. Hvis ordet derimot har gått

igjennom en slik leksikaliseringsprosess vil det ha blitt mer semantisk komplekst, og dermed ha fått flere bruksområder (Aronoff 1983 referert til i Bauer 2001). Høy eksemplarfrekvens kan derfor peke på høy semantisk kompleksitet, noe som igjen er et tegn på at ordet er danna av en lite produktiv prosess.

Et annet poeng er at ettersom resultatene for ei slik undersøkning i så stor grad er avhengig av materialet, er det nødvendig at dette materialet er av en viss størrelse. Jo mindre utvalget er, jo mer usikkert er det. Bauer (2001 s.151) sier at det er umulig å vite akkurat hvor stort materialet bør være. Plag (1999 s.25) skriver «what counts as sufficiently large cannot be determined exactly, but it seems that even relatively small corpora like the Dutch Eindhoven corpus (600.000 words of written text) can yield interesting results». Bauer (2001) peker dessuten på at siden tallene en får ved utregning av \mathcal{P} er relative til størrelsen på korpuset, er det umulig å sammenlikne resultater fra ulike undersøkelser med ulikt kildemateriale.

5.2.2 Global productivity, P^*

P^* er Baayens videreutvikling av \mathcal{P} , og blir kalt global produktivitet (*global productivity*) (Baayen 1989). Her er det viktig å presisere at de to målene \mathcal{P} og P^* ikke uttrykker det samme. Mens \mathcal{P} uttrykker det Baayen kaller «Productivity in the narrow sense», definert som sannsynligheten for at en morfologisk prosess faktisk blir brukt, uttrykker P^* «global productivity», som er en sum av to ulike faktorer: \mathcal{P} og den pragmatiske brukbarheten (allsidigheten) til den morfologiske prosessen (Van Marle 1992).

Mens \mathcal{P} måles i en tallverdi, måles P^* i et koordinatsystem. I koordinatsystemet har en \mathcal{P} på x-aksen, og på y-aksen har en typefrekvensen til den morfologiske prosessen i et gitt korpus. y-aksen blir av Baayen kalt «extent of use» (1989 s.124), og skal representere allsidigheten til den gitte prosessen gjennom å uttrykke hvor mange ulike orddanninger prosessen allerede har gitt opphav til (i det avgrensede materialet).

Koordinatsystemet skal leses slik at hvis en morfologisk prosess er veldig produktiv, vil koordinaten befinne seg oppe til høyre, mens hvis den er lite produktiv, vil koordinaten befinne seg nede til venstre.

Et problem med denne måten å måle produktivitet på er at det er umulig å bestemme hvordan de ulike aksene skal vektas. Dette innebærer at hvis for eksempel orddanning på *-fri* er lengre til høyre i koordinatsystemet enn orddanning på *-løs* (altså har høyere verdi for \mathcal{P}) mens orddanning på *-løs* er høyere opp enn orddanning på *-fri* (altså har høyere typefrekvens), er

det umulig å si om det ene orddanningsmønsteret er mer produktivt enn det andre. Bauer (2001) mener av den grunn at Baayen ikke klarer å forklare forholdet mellom typefrekvens og \mathcal{P} , og at de to målene bør holdes separate (selv om han innrømmer at typefrekvensen nok påvirker sannsynligheten for å møte på nye ord danna av en morfologisk prosess, altså det \mathcal{P} måler).

5.3 Resultater

I tabell og figur presenterer jeg resultatene for mine utregninger av produktivitet for de ulike etterledda:

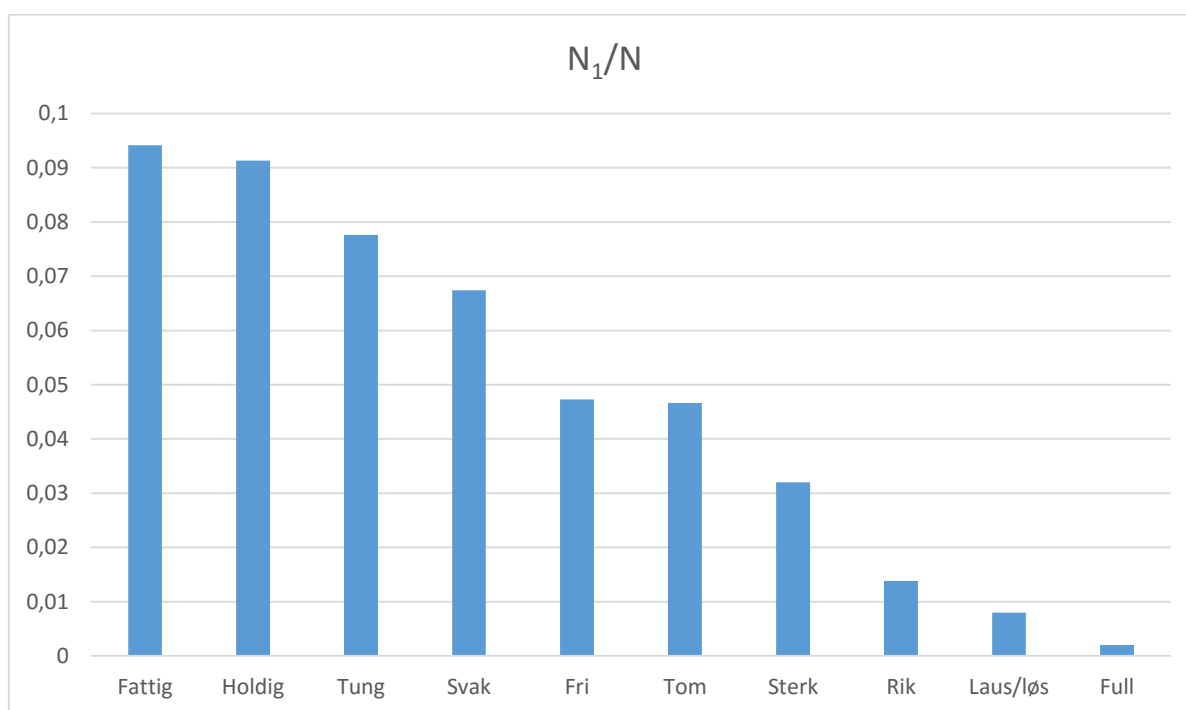
Ord	V	N	N ₁
<i>-fattig</i>	105	531	50
<i>-fri</i>	490	5481	259
<i>-full</i>	172	20 673	42
<i>-holdig</i>	169	931	85
<i>-laus/løs</i>	648	30 898	247
<i>-rik</i>	252	7588	105
<i>-sterk</i>	50	781	25
<i>-svak</i>	29	178	12
<i>-tom</i>	41	536	25
<i>-tung</i>	82	644	50

Figur 8: Typefrekvens, eksemplarfrekvens og antall hapaxer for de ulike etterledda.

Ord	N ₁ /N	(N ₁ /N) ¹⁰⁰
<i>-Fattig</i>	0,0941	9,4
<i>-Holdig</i>	0,0912	9,1
<i>-Tung</i>	0,077	7,7
<i>-Svak</i>	0,067	6,7

<i>-Fri</i>	0,047	4,7
<i>-Tom</i>	0,046	4,6
<i>-Sterk</i>	0,032	3,2
<i>-Rik</i>	0,013	1,3
<i>-Laus/løs</i>	0,008	0,8
<i>-Full</i>	0,0020	0,2

Figur 9: \mathcal{P} for de ulike etterledda i tabell.

Figur 10: \mathcal{P} For de ulike etterledda i diagram.

5.3.1 Resultater for *productivity in the narrow sense*, \mathcal{P}

Ifølge målet \mathcal{P} for produktivitet på er *-fattig* det mest produktive ordet, tett fulgt av *-holdig*.

Deretter kommer *-tung* og *-svak*, *-fri* og *-tom* og *-sterk*, før *-rik*, *-løs/laus* og *-full* kommer helt nederst. Som en kan se er det ganske stor spennvidde i tallene, og orda på topp, som *-fattig*, *-holdig*, *-tung* og *-svak*, er en del mer produktive enn orda som kommer nederst.

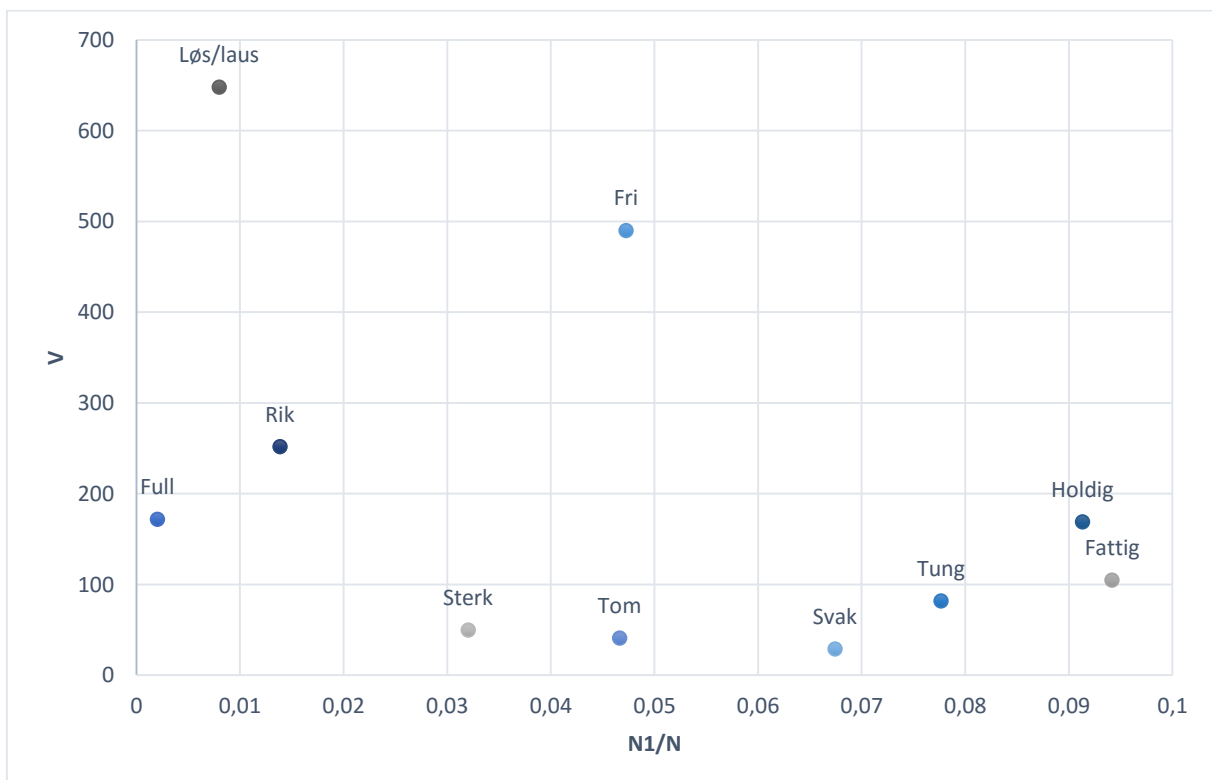
De tre øverste orda, *-fattig*, *-holdig* og *-tung*, kommer på topp fordi de altså har mange hapaxer i forhold til eksemplarfrekvensen sammenliknet med orda som kommer lenger ned.

Dette betyr at en større del av forekomstene av ord på disse etterledda er hapaxer, For

eksempel ser vi at *-tung* har ti ganger så mange hapaxer i forhold til eksemplarfrekvensen som *-laus/løs* har. De fire nederste orda *-sterk*, *-rik*, *-laus/løs* og *-full*, havner langt ned på listen fordi de er brukt i relativt frekvente ord som har ganske høy eksemplarfrekvens, og få av disse orda er hapaxer. Dette betyr at orda forekommer relativt ofte i korpus (for eksempel forekommer *-laus/løs* 30 898 ganger), og at orda ofte forekommer mer enn én gang (av de 30 898 forekomstene på *-laus/løs* er det bare 247 hapaxer).

Som nevnt tidligere er antakelsen som ligger til grunn for denne måten å måle produktivitet på, at hapaxene representerer nydannelser (selv om de ikke nødvendigvis er det selv), og de orda som kommer langt opp, blir regna som mer produktive fordi en større andel av eksemplarfrekvensen er hapaxer. Dette innebærer at om en tar et tilfeldig ord på *-fattig* og et tilfeldig ord på *-full* i korpus, vil det være langt mer sannsynlig at ordet på *-fattig* bare forekommer den ene gangen i korpus enn at ordet på *-full* gjør det. Dette kan tolkes som at det også derfor er langt mer sannsynlig at ordet på *-fattig* er et nytt ord enn at ordet på *-full* er det, og at *-fattig* derfor kan regnes som mer produktivt enn *-full*.

5.3.2 Resultater for global productivity, P*

Figur 11: P* for de ulike etterledda.

Produktivitetens mål P^* måles altså i et koordinatsystem hvor en har typefrekvensen på y-aksen og \mathcal{P} (altså $n1/N$) på x-aksen. Koordinatsystemet skal leses slik at veldig produktive prosesser havner oppe til høyre, veldig uproduktive prosesser havner nede til venstre. Dette baserer seg på en forventning om at produktive prosesser skårer høyt på målinga av \mathcal{P} (altså har de høy vekstrate), i tillegg til at de har høy typefrekvens, altså finnes det mange ulike ord danna av den morfologiske prosessen.

Det fremste problemet med denne metoden, som nevnt, er at det ikke er mulig å vekte aksene. Det vil si at ved tilfeller som dette, hvor en har ord med høy typefrekvens og lavt resultat for \mathcal{P} (som *-laus/løs* og *-rik*) og ord med lav typefrekvens og høyt resultat for \mathcal{P} (som *-svak*, *tung* og *-fattig*) er det umulig å lage en absolutt rangering. En kan likevel få ut noe informasjon:

-holdig er mer produktiv enn *-tung*, *-svak*, *-tom* og *-sterk*.

-fattig er mer produktiv enn *-tung*, *-svak*, *-tom* og *-sterk*.

-tung er mer produktiv enn *-svak*, *-tom* og *-sterk*.

-fri er mer produktiv enn *-tom*, *-sterk*, *-rik* og *-full*.

-laus/-løs er mer produktiv enn *-full*.

Når slike problemer oppstår, kan det være nødvendig å ta et steg tilbake og vurdere om metoden er hensiktsmessig å bruke. Baayen (1989) sier selv at de to produktivitetens mål \mathcal{P} og P^* ikke uttrykker det samme. P^* skal være en sum av to ulike faktorer (allsidighet og vekstrate), hvorav vekstraten til den morfologiske prosessen blir uttrykt gjennom produktivitetens mål \mathcal{P} . Ettersom det ikke er mulig å vekte de to aksene hos P^* , er det vanskeligere å komme med konkluderende, kvantitative bemerkninger om hvor produktiv en prosess er ved hjelp av P^* , i motsetning til hos \mathcal{P} hvor man får tallverdier man kan sammenlikne. Dette er i tråd med Baayens hensikt med \mathcal{P} , som er å skille mellom produktive og uproduktive prosesser (Bauer 2001 s.155).

P^* på sin side inneholder mer informasjon, og kan sies å gi et mer helhetlig bilde av de ulike orddanningsprosessene med henblikk på ulike faktorer som Baayen (1989) mener er en del av/påvirker produktivitet til en morfologisk prosess. At en orddanningsprosess forekommer høyt på Y-aksen (har høy typefrekvens), betyr at den har gitt opphav til mange ulike ord. Dette betyr at den morfologiske prosessen (ifølge Baayen) er allsidig, noe som gir muligheter

for produktiv orddanning. Disse orda som typefrekvensen representerer, kan dessuten sees på som et uttrykk for tidligere produktivitet hos orddanningsprosessen.

Som vi har sett, er altså de problemene med P* som produktivitetsmål, som blant annet Bauer (2001) og Van Marle (1992) peker på, tydelig til stede. Det er ikke mulig å vekte de ulike aksene i koordinatsystemet, og det blir derfor umulig å si med sikkerhet at «denne morfologiske prosessen er mer produktiv enn den andre». Det er likevel mulig å lese mye informasjon ut av et slikt koordinatsystem. Ser vi på figuren over, kan vi for eksempel se at *-fri* har høy typefrekvens, og at etterleddet derfor har gitt opphav til mange ulike ord (og derfor ifølge Baayen har høy allsidighet). Vi ser også at *-fri* scorer lavt på \mathcal{P} , noe som betyr at det (i det avgrensede materialet) er lite sannsynlig at et ord på *-fri* er et nytt ord. På denne måten ser vi at P* gir et mer helhetlig bilde av de ulike etterledda med henblikk på ulike faktorer som er relatert til produktivitet. Ønsker en derimot et enkelt svar på spørsmål som «er orddanning med *-fri* mer produktivt enn orddanning med *-løs*», er \mathcal{P} en bedre metode.

Til slutt må en spørre seg om det i det hele tatt er mulig å kvantifisere produktivitet på denne måten. Bauer (2001) skriver at slike mål for produktivitet i beste fall blir indirekte. Det er ikke mulig å kvantifisere *potensialet* en orddanningsprosess har for gjentatt orddanning, og vi kan i beste fall forsøke å kvantifisere ulike faktorer som har med produktivitet å gjøre. Dette betyr likevel ikke at vi ikke kan få nyttig innsikt i egenskapene til ulike etterledd ved hjelp av slike utregninger som de som ble gjort over.

6 Semantisk analyse

6.1 Hvorfor bruker vi proprietive og privative sammensetninger?

Når vi bruker proprietive eller privative adjektiv, er det for å formidle at noe er til stede (og i hvilken grad det er til stede) eller ikke er det. Slike adjektiv kan ha en reint beskrivende funksjon (*et fjellrikt landskap*) og dermed være objektive, eller de kan ha en vurderende funksjon (*et smaksløst måltid*) og dermed ha positiv eller negativ konnotasjon. Når vi sier at noe er til stede eller ikke, må det nødvendigvis være en grunn til det. Hvis alle landskap var fjellrike, hadde vi ikke trengt å si det. Hvis det ikke gjorde noe at måltidet var smakløst, hadde vi ikke nevnt det. Det er derfor rimelig å forvente at sammensetninger av denne typen uttrykker vurderinger av verden omkring oss. Hvis det ikke hadde betydd noe om vi hadde det forleddet betegna eller ikke, ville vi sannsynligvis ikke nevnt det i det hele tatt. Det er derfor rimelig å anta at forleddene betegner ting som er ønskelige eller ikke, og at sammensetningene derfor ofte kan få positiv eller negativ konnotasjon. Vi kan få følgende kombinasjoner av forledd og etterledd:

Ønsket forledd + etterledd som betyr 'har' = sammensetning med positiv konnotasjon

Ønsket forledd + etterledd som betyr 'har ikke' = sammensetning med negativ konnotasjon

Uønsket forledd + etterledd som betyr 'har' = sammensetning med negativ konnotasjon

Uønsket forledd + etterledd som betyr 'har ikke' = sammensetning med positiv konnotasjon

Dette legger til grunn at etterledda har nøytral konnotasjon. Om de har det, skal jeg prøve å finne ut av.

6.2 Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har lite X'

6.2.1 *-fattig*

Sammensetninger på *-fattig* er en semantisk ensartet gruppe med betydninga 'N har (lite) X', og det var ingen problematiske tilfeller i sorteringa. Typefrekvensen til *-fattig* i mitt materiale er 105, det vil si at det finnes 105 *ulike* sammensetninger på *-fattig* i materialet.

Eksemplarfrekvensen er 531, og sammensetninger på *-fattig* forekommer altså totalt 531 ganger i materialet.

Nedenfor er de 30 mest frekvente sammensetningene på *-fattig* i materialet. Øverst kommer *næringsfattig* med 75 og deretter *blodfattig* med 60 og *oksygenfattig* med 45. Deretter har en en ganske jevn nedgang i frekvens før en har hele 50 hapaxer, det vil si ord som bare

forekommer én gang i materialet. Eksempler på hapaxer av *-fattig* er *symbolfattig*, *nitrogenfattig*, *fiskefattig*, *fantasifattig* og *lysfattig*. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen til ord på *-fattig* er 5, noe som betyr at hver sammensetning på *-fattig* forekommer i gjennomsnitt fem ganger.

	Antall
næringsfattig	75
blodfattig	60
oksygenfattig	45
fettfattig	31
nedbørfattig	18
kalkfattig	17
ressursfattig	17
karbohydratfattig	15
artsfattig	13
cortexfattig	13
kalorifattig	13
inntektsfattig	12
snøfattig	12
saltfattig	11
energifattig	7
ordfattig	7
regnfattig	7
plommefattig	6
vannfattig	6
fiberfattig	5
industrifattig	5
funnfattig	4
informasjonsfattig	4
kapitalfattig	4
åndsfattig	4

fuktfattig	3
jernfattig	3
karbonfattig	3
lysfattig	3
oljefattig	3
sjansefattig	3
smaksfattig	3
språkfattig	3
strukturfattig	3
vegetasjonsfattig	3

Nedenfor er de 35 mest frekvente sammensetningene på *-fattig* i materialet (her alle sammensetninger som forekommer tre ganger eller mer). For fullstendig tabell, se vedlegg.

Figur 12: De 35 mest frekvente sammensetningene på *-fattig*.

Norsk riksmålsordbok og *Norsk Ordbok* skriver at ordet *fattig* brukes om en person som har få eller ingen midler til livsopphold, om noe som har lite av eller er dårlig utstyrt med noe og om en person som føler seg tom, trist, gledesløs og full av savn. Definisjonene i ordbøkene legger altså til grunne at det er et eller annet som ikke er til stede, enten det er snakk om penger, ulike ting, verdi og betydning eller glede og mening. Vi kan tenke oss at dette er ting en ønsker å ha, og at ordet *fattig* derfor i stor grad forekommer i negative kontekster. I de fleste tilfeller er det åpenlyst at *fattig* har negativ betydning:

Han kommer fra en ekstremt fattig bondefamilie utenfor byen (...)

Her betyr *fattig* at en har lite penger, noe som udiskutabelt er en negativ ting. Et annet eksempel er

For eksempel kan ny teknologi gjøre det mulig å utvinne mer av det verdifulle metallet i en fattig malmforekomst (...)

hvor *en fattig malmforekomst* betyr en forekomst hvor det er lite malm, noe som er negativt fordi malm er verdifullt og en vil utvinne det. Vi kan derfor tenke oss at *fattig* bare forekommer i negative sammenhenger, og det vil derfor kanskje være nærliggende å anta at etterleddet *-fattig* har så sterk negativ konnotasjon at det også bare vil forekomme i sammenhenger hvor det at noe mangler er klart negativt. I så fall vil dette kanskje kunne gjenspeiles i forledda *-fattig* danner sammensetninger med, og de vil i stor grad betegne ting en ønsker å ha.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	25	32	57
Abstrakt	38	9	47
TOTAL	64	40	104

Figur 13: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-fattig*

Av de konkrete substantiva *-fattig* danner sammensetninger med, finner en ulike typer ord, som betegner blant annet personer, kroppsdelar, ting (gjerne fra naturen) og stoffer:

Ved kanten nærmest dem så de rett på en hårfattig og solbrent skalle

Kjøreforbudet i helgene denne snørike og oljefattige vinteren var inspirasjonskilden

*Sigurd Evensmo måtte sove sammen med sju andre passasjerer på et luftfattig rom,
der alle snorket*

Av de abstrakte substantiva *-fattig* danner sammensetninger med, finner en også ulike typer ord, som betegner blant annet aktiviteter, begreper, egenskaper, mentale tilstander og prosesser:

Første omgang var sjansefattig med et lite RBK-overtak.

Skal næringslivet bli mindre kapitalfattig, må det føres en politikk hvor det blir mer fristende å investere i gamle og nye bedrifter.

Den har fått våre ordløse og fantasifattige landsmenn til å bli veltalere.

Når forleddet er tellelig, får sammensetninger på *-fattig* betydninga ‘N har få X’:

Vi kom begge fra en etter norsk målestokk oppsiktsvekkende barnefattig familie.

Lenge før brødrene kjøpte de første idolbildene med Kiss og gamle glamrockhelter, samlet de på postkort med kongolesiske predikanter med vokalfattige navn som Ngkomo Brwani og Mgibe Mtodo.

Vi kan bare drømme om et mer rimfattig språk.

Når forleddet er utellelig, får sammensetninger på *-fattig* betydninga ‘N har lite X’:

Euftrat er vannfattig og er seilbar over korte strekninger bare i flomtiden.

Brevene i Klage minner på sitt dårligste om leserbrev eller blodfattige kronikker i en dagsavis.

Det er enten en kystfisk, en art altfor simpel og smaksfattig til å ha blitt ettertraktet og solgt og utryddet, eller en bunnfisk, stinn av toxiner.

Mange av forledda som *-fattig* danner sammensetninger med, står for ting med nøytral eller positiv verdi (ting det er normalt å ha, som en ønsker å ha og så videre) og når de kombineres med et etterledd som gir betydninga ‘har lite/få’, får vi altså betydninga ‘N har lite/få av X (ting som er ønskelig/naturlig)’. Disse sammensetningene vil derfor få en negativ konnotasjon, fordi de betegner en tilstand som ikke er ønskelig:

Meget ensformig og vegetasjonsfattig landskap, men etter et av de sjeldne regnfall kan det vokse opp en mengde planter.

Dette blir igjen understreket av fysiske skavanker som klumpfot, kuppelrygg og tannfattige gommer.

Selvmordsraten i Tyskland øker drastisk i de lysfattige månedene.

Enkelte av forledda som *-fattig* danner sammensetninger med betegner ting som i de fleste kontekster vil bli sett på som negative og uønskede. Disse sammensetningene får betydninga 'N har lite/få av X (ting som er uønsket/unaturlig)', og har ikke en klar negativ konnotasjon:

Jeg føler meg som i en reklamefilm for kolesterolfattig margarin: våken og livlig og kjernesunn.

Mye insulin fører til fedme og ulike sykdommer – som ernæringsrådet mener kan forebygges ved hjelp av karbohydratrik og fettfattig kost.

Vannmelonene er kalorifattig til frukt å være.

Sammensetninger på *-fattig* med denne betydninga forekommer likevel i mye mindre grad enn sammensetninger hvor forleddet betegner noe en ønsker å ha, og disse sammensetningene har dessuten ikke en tydelig positiv konnotasjon slik en kanskje kunne forvente. Av ordboksdefinisjonene for *fattig* som ble nevnt innledningsvis, kommer det fram at *fattig* i stor grad betegner tilstander som er negative. Det kan derfor tenkes at ordet i seg selv (og derfor også etterleddet) har en så klar negativ konnotasjon at denne smitter over på sammensetninga som helhet, og at etterleddet derfor «blokkerer» en potensiell positiv konnotasjon. Dette kan illustreres ved eksempelet nedenfor:

Hvis de nedbørsfattige værforholdene fortsetter, kan det komme på tale å innføre vanningsforbud i Bergen.

Nedbør vil ofte bli regnet som noe negativt, kanskje særlig i Bergen som er kjent for at det «alltid regner». I denne konteksten ser en derimot at nedbør er noe en ønsker å ha, fordi det har regnet så lite at det er tørke, og det kan bli innført vanningsforbud.

For å teste hvilken virkning etterleddet har på konnotasjonen til sammensetninga som helhet, kan en se på eventuelle sammensetninger hvor forleddet er nøytralt. Hvis forleddet ikke har en klar konnotasjon, må en eventuell konnotasjon hos sammensetninga komme av etterleddet.

Det kan være problematisk å definere hvilke forledd (substantiv) som er nøytrale, men jeg har

valgt å gå ut fra at nøytrale forledd står for ting som kan være både ønskelige og uønskede, avhengig av kontekst. Mens *mor* og *far* i de aller fleste tilfeller vil være positive og *atombombe* og *kidnapping* vil være negative, vil ord som *olje*, *industri*, *trafikk*, *kalk* og *jod* kunne variere med konteksten:

Kjøreforbudet i helgene denne snørike og oljefattige vinteren var inspirasjonskilden

Båtbransjen har blitt en vekstnæring i den industrifattige Askøy kommune (...)

Vi unger var også veldig opptatt av ballspill. Vegene var igrunden trafikkfattige og derfor våre. Der slo vi langball, og sparket fotball (...).

Krokhsals trives best på lettere, kalkfattig jord.

Denne formen for kretinisme var tidligere utbredt i fjellområder i Mellom-Europa, der hvor jordbunnen er jodfattig.

Av eksemplene over ser vi at mens *oljefattig*, *industrifattig*, *kalkfattig* og *jodfattig* forekommer i kontekster hvor forleddet betegner noe ønskelig (og sammensetningene derfor får negativ konnotasjon, fordi denne ønskelige tingen mangler), forekommer *trafikkfattig* i en kontekst hvor det er positivt at det forleddet står for mangler. Betydninga til *trafikkfattig* blir derfor ‘N har lite av X (uønsket ting)’, og vi kan derfor forvente at sammensetninga som helhet skal ha positiv konnotasjon. Dette er ikke tilfelle, og setninga virker litt merkelig. Vi ser altså at både sammensetninger på *-fattig* hvor forleddet betegner noe som vanligvis vil bli sett på som negativt (*kolesterol*, *fett*, *kalori*), og noe som i konteksten blir sett på som negativt (*trafikk*), ikke får den klare positive konnotasjonen en kan forvente av sammensetninger med betydninga ‘N har lite av X (uønsket ting)’. Vi ser også at *-fattig* ofte danner sammensetninger med forledd som betegner noe som er ønskelig (*tann*, *smak*, *barn*), og at disse sammensetningene får negativ konnotasjon, ettersom de har betydninga ‘N har lite av X (ønsket ting)’. Vi ser også at forledd som vanligvis betegner noe uønsket (*nedbør*) kan vise til noe ønsket når det forekommer i sammensetning med *-fattig*. Innledningsvis oppsummerte jeg dessuten ordboksdefinisjonene til det tilsvarende frie ordet *fattig*, og av disse kom det fram at *fattig* i stor grad forekommer i negative kontekster. Alt dette tyder på at *-fattig* har en viss negativ konnotasjon i seg selv, og at det derfor i stor grad forekommer med forledd som betegner noe (i konteksten) ønskelig.

6.2.2 -svak

I likhet med sammensetninger på *-sterk* finner en flere ulike betydningsforhold mellom forledd og etterledd i sammensetninger på *-svak*. Det er ikke like mye variasjon i betydning som sammensetninger på *-sterk*, men en finner tilsvarende betydningsforhold og mange av de samme forledda: ‘har (lite) X’ (*ressurssvak*), ‘har svak X’ (*lyssvak*) og ‘svak som følge av X’ (*alderdomssvak*). Også her er det kun sammensetninger med betydninga ‘har (lite) X’ og sammensetninger med betydninga ‘har svak X’ som det også er rimelig å tolke som ‘har lite X’ som er med i materialet. Det betyr at for eksempel *hjernesvak* og *hjertesvak* ikke er med, mens *lyssvak* og *lydsvak* er med.

Typefrekvensen til *-svak* er 29, mens eksemplarfrekvensen er 178. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen til *-svak* er 13.

Nedenfor er de 29 sammensetningene på *-svak* som finnes i materialet. Som en kan se er sammensetningene *ressurssvak* og *støysvak* de mest frekvente. Som nevnt finnes mange av sammensetningene på *-svak* med samme forledd som tilsvarende sammensetninger på *-sterk*, og sammensetningsparet *ressurssterk* og *ressurssvak* er de mest frekvente orda for de to etterledda. *Støysvak* som er nummer 2 på lista har derimot ikke en tilsvarende sammensetning **støyssterk* i materialet. Det er også 12 hapaxer på *-svak*, for eksempel *alkoholsvak*, *fargesvak*, *trossvak* og *konsentrasjonssvak*.

ressurssvak	47	røyksvak	2	informasjonssvak	1
støysvak	39	signalsvak	2		
lyssvak	17	strømsvak	2		
trykksvak	13	alkoholsvak	1		
elektrosvak	12	analogisvak	1		
næringssvak	7	fargesvak	1		
lydsvak	5	funksjonssvak	1		
karaktersvak	4	klorofyllsvak	1		
energisvak	3	konsentrasjonssvak	1		
evnesvak	3	kontursvak	1		
viljesvak	3	muskelsvak	1		
kultursvak	3	prinsippsvak	1		
formsvak	2	trossvak	1		
helsesvak	2	vibrasjonssvak	1		

Figur 16: Frekvenstabell for sammensetninger på *-svak*

I *Norsk riksmålsordbok* og *Norsk Ordbok* blir *svak* brukt om at en har lite penger og maktmidler, at en har lite fysisk eller psykisk styrke, at en er dårlig til noe, og at noe har lav intensitet eller kraft. Enkelte av kontekstene *svak* brukes i, er tydelig negative:

Dessuten ble jeg så fort aggressiv, svak og hjelpsløs.

I dommen rettes det til dels sterk kritikk mot de offentlige myndigheter for svak oppfølging av mannens sak.

Men det brukes også i mer nøytrale, deskriptive sammenhenger:

Stek ved svak varme i ca. 10 min. på hver side (...).

Det totale antall anmeldte straffesaker i Oslo viser en svak økning på 0,3 prosent (...).

Svak er som nevnt noe flertydig, og har flere ulike bruksområder. Felles for disse er at betydningene heller kan sammenfattes som ‘har lav grad av/lav intensitet av noe’ enn ‘har lite/få av noe’, og det er derfor nærliggende å tro at også etterleddet *-svak* vil kunne ha flere bruksområder, men at ‘har lav grad av’ er den mest sentrale.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	1	4	5
Abstrakt	17	6	23
TOTAL	19	10	29

Figur 17: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-svak*.

Av de konkrete substantivene *-svak* danner sammensetninger med, finner vi ord for kroppsdel, stoff og ting (men det er som en kan se over kun fem ulike eksempler i materialet):

Kabelen kommer i røyksvakt, halogenfritt materiale som tilfredsstillende den strenge, fullskala brann testen IEC 332-3C.

I løpet av 1960- og 1970-årene ble det utviklet en teori der den elektromagnetiske og den svake kjernekraften ble betraktet som to komponenter av en «elektrosvak» kraft.

Av de abstrakte substantivene -svak danner sammensetninger med, finner vi mange typer ord, og de betegner aktiviteter, prosesser, egenskaper, mentale tilstander og så videre:

I mitt teleskop liknet den en lyssvak stjerne som beveget seg langsomt over himmelen.

Historien bak intelligens og intelligenstesting kommer fra forsøk på å skille ut de mest evnesvake i skolesammenheng.

Hos sammensetninger på -svak er det i noen tilfeller vanskelig å skille mellom betydningene 'har lite X' og 'har svak X'. Dette ser en når forleddet betegner noe konkret:

(...) og hugde et hardt tak i en muskelsvak overarm.

Her kan *muskelsvak* forstås både som 'har lite muskler' og 'har svake muskler', og det er uklart om dette faktisk er to separate betydninger som kan skilles fra hverandre eller ikke.

Dette problemet oppstår også når forleddet betegner en abstrakt prosess som kan graderes langs en skala:

Teleskopene fanger opp lyset fra 18 ekstremt lyssvake objekter som raser alene gjennom rommet.

De lydsvake brenselcellekraftverkene kan uten problemer plasseres i boligstrøk.

Differensieringen vil kunne bidra til at flyselskapene bruker de mest støysvake flyene på de flyplassene hvor støyproblemene er størst.

Vi ser at *støysvak* kan tolkes som både 'har svak støy' og 'har lite støy', og også her er det uklart om disse to betydningene faktisk kan skilles fra hverandre eller ikke.

Når forleddet betegner en egenskap eller mental tilstand, får en ei liknende betydning:

Det er oppdragelsen min, tenker jeg og ønsker jeg kunne være en litt mer ufornuftig og prinsippsvak mor, men det er for seint nå.

Men det har irritert Remi i land tid av Svanhild er så karaktersvak, at hun gir slik etter for sine lyster.

Medias verden, fylt av visuelle stimuli, gjør noen barn konsentrasjonssvake.

Disse tre siste eksemplene er det kanskje mer nærliggende å tolke som ‘N har lite X’. *Konsentrasjonssvake barn* får da betydninga ‘barn med lite konsentrasjon’, men også her ser vi at tolkninga ‘N har svak X’, som gir betydninga ‘barn med svak konsentrasjon’, er mulig.

Vi kan se at *-svak* gjerne danner sammensetninger med utellegelige, graderbare fenomener som altså heller måles i mengde foran tall. Når forleddet betegner noe som det er naturlig å betegne som svakt, vil sammensetninga få betydninga ‘N har svak X’. Dette er ei betydning som det er vanskelig/umulig å skille fra betydninga ‘N har lite X’, som en ser hos sammensetningene på *-svak* hvor forledda betegner egenskaper eller mentale tilstander.

Det kan virke som om sammensetninger på *-svak* med betydninga ‘N har få X’ er problematiske. I materialet mitt danner *-svak* 18 sammensetninger med tellelige substantiv, men dette er substantiv som kan forekomme både med tellelig og utellegelig betydning. For eksempel vil sammensetninga *fargesvak* få den utellegelige betydninga ‘har lite/svake farger’, og ikke den tellelige ‘har få (ulike) farger’. Som nevnt er det likevel bare 29 sammensetninger på *-svak* i materialet, og det er derfor mulig å tenke seg at materialet mitt ikke gir et fullstendig bilde av bruken av/oppførselen til etterleddet *-svak*. Jeg har derfor gjennomført flere søk på internett på ulike sammensetninger på *-svak* hvor forleddet er hentet fra tilsvarende sammensetninger på *-sterk* som gir betydninga ‘N har mange X’, som for eksempel *bindsvak* (fra *bindsterk* ‘har mange bind’), *stjernesvak* (fra *stjernesterk* ‘har mange stjerner’), *bilsvak* (fra *bilsterk* ‘har mange biler’), *tannsvak* (fra *tannsterk* ‘har mange tenner’) og *vokalsvak* (fra *vokalsterk* ‘har mange vokaler’). Etter å ha søkt på disse fem sammensetningene fant jeg bare ett relevant eksempel:

Utrolig nok fikk han selv et så vokalsvakt språk som tysk til å fungere utmerket i blues.
«Blues-jubel i på Sishuset» (2015).

Her er det viktig å nevne at også *-sterk* har få belegg i materialet (50 typer), og vi kan tenke oss at sammensetninger på *-svak* med betydninga ‘N har få X’ kan forekomme med andre forledd enn tilsvarende sammensetninger på *-sterk*. For å kunne si noe absolutt om dette må en nødvendigvis gjøre ei større undersøkning basert på et enda større materiale, men jeg synes likevel det er grunnlag for å gjøre generaliseringer. Innledningsvis ble ordboksdefinisjonene til det frie ordet *svak* nevnt, og av dem kommer det tydelig fram at *svak* i større grad blir brukt til å betegne intensitet/styrkegrad, ikke mengde. Det er nærliggende å tro at det finnes ei viss likhet i betydning mellom etterleddet *-sterk* og det tilsvarende frie ordet, og denne antakelsen blir støtta av funna fra materialet.

Som vi så innledningsvis, blir *svak* brukt i både nøytrale og negative kontekster. *-svak* danner flere sammensetninger med nøytrale forledd:

I en strømsvak høl vil selv en relativt lett sluk synke raskt til bunns og legge seg død.

De er lyssvake, og bare under spesielle forhold kan noen få av dem sees med det bare øyet.

Her ser vi av kontekstene at det er negativt at en har lite av det som forleddet betegner, og vi kan derfor forvente en viss negativ konnotasjon (ettersom en har lite av noe ønskelig).

Sammensetningene over virker likevel heller deskriptive og nøytrale enn at de uttrykker holdning. *Svak* danner også få sammensetninger med forledd som betegner noe uønsket, men det forekommer:

Elmotorens styrke er den høye virkningsgraden, at den er forurensningsfri og at den i tillegg er støysvak.

I eksemplet over får vi altså ei sammensetning med betydninga 'N har lite X (noe som er uønsket)', og som derfor uttrykker en ønsket, positiv tilstand. Vi kan derfor forvente at sammensetninga skal ha en viss positiv konnotasjon, men det kan virke som om også den gir ei mer deskriptiv, nøytral betydning.

6.3 Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har ikke X'

6.3.1 *-tom*

Sammensetninger på *-tom* er en ensartet gruppe hvor betydninga utelukkende er 'N har ikke X'. Typefrekvensen i mitt materiale er 41, mens eksemplarfrekvensen er 536.

Under er en liste over de 30 mest frekvente treffa for sammensetninger på *-tom*. *Folketom* er øverst, med 309 treff. Dette innebærer at over halvparten av alle treffa kommer fra dette ene ordet. På andre- og tredje plass kommer *tanketom* og *mennesketom* med henholdsvis 74 og 53 treff, og deretter faller frekvensene til de ulike sammensetningene fort før en til slutt får hele 25 hapaxer. Eksempler på disse er *malmtom*, *makttom*, *villreintom* og *innholdstom*.

folketom	309	fisketom	3	konetom	1
tanketom	74	vanntom	3	lydtom	1
mennesketom	53	fargetom	2	makttom	1
lufttom	25	prinsippetom	2	malmtom	1
funntom	9	regeltom	2	melketom	1
meningstom	9	glasstom	1	middagstom	1
biltom	6	handlingstom	1	munketom	1
stjernetom	6	hjortevilttom	1	næringstom	1
bensintom	4	idetom	1	perletom	1
blodtom	3	innholdstom	1	premissetom	1

Figur 20: de 30 mest frekvente sammensetningene på *-tom*.

I ordbøkene finner vi flere ulike definisjoner for *tom*, hvor fellesnevneren er at noe ikke er til stede i forhold til noe annet. Dette kan både være noe konkret eller noe abstrakt, som for eksempel ulike artefakter, følelser, mening, verdi og så videre:

Da mannen gikk tom for bensin i den lånte varevognen lot han den stå uten lys midt i veien.

Forhandlingsinnspurten som vil avgjøre om melkehyllene vil bli tomme i neste uke, startet torsdag (...).

Noen av bruksområdene til *tom* kan tolkes som at det som mangler, pleier å være der (et tre pleier å ha løv, et bord pleier å ha oppdekning), noen som at det som mangler, skal være der (en vinflaske skal ha vin, en elv skal ha vann), og noen som at en person mangler en egenskap og lignende som det er ønskelig å ha (ideer, vilje og så videre). Vi kan også se at *tom* i liten grad brukes i situasjoner hvor fravær er positivt, og at *tom* derfor impliserer en mangel.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	16	11	27
Abstrakt	9	2	11

TOTAL	26	12	41
-------	----	----	----

Figur 15: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tallelige og utelleglige forledd for *-tom*.

Av de konkrete substantivene *-tom* danner sammensetninger med, finner vi i stor grad ord som betegner dyr, personer, ting og stoffnavn:

Heldigvis er avgangshallene på Heathrow praktisk talt mennesketomme

Langs Stockholms folketomme skjærgård og gjennom trafikktomme gater.

Av de abstrakte substantivene *-tom* danner sammensetninger med, finner vi i stor grad ord som betegner aktiviteter, prosesser, mentale tilstander og begreper:

Romanen var preget av fri assosiasjon og handlingstom refleksjon.

Selv om mange av oss er tanketomme og latterlig dumme.

Jack kan ikke si at han klarer å skille ut så mye fra det fortsatt ganske fargetomme landskapet.

Når *-tom* danner sammensetninger med konkrete forledd, får en betydninga ‘N har ikke/er tom for X’:

Før var den forurenset og fisketom. Nå går både laks og sjøaure opp i elva.

Hun stirrer opp på den høyre armen som dingler over ansiktet med fingrer så slappe som kuspener i et melketomt jur.

Det ville være en fordel for alt annet liv - elg som trives på rovdyrtomme hugstflater og puddel som trenger en frisør.

Når forleddet er konkret, er det påfallende at sammensetninga ofte står til et nomen som betegner et avgrensa «rom»:

Var det noe i verden mer ensomt enn et ståltomt patronrom.

En skulle tro det var storlakser vi hadde hentet ut av den nesten vanntomme elva.

Ved konkrete forledd får altså sammensetninger på *-tom* betydninga at en har en beholder eller et avgrensa område hvor det mangler en konkret ting som gjerne pleier å være der. Dette ser vi av eksemplene over, hvor *et ståltomt patronrom* betyr ‘et patronrom uten stål’, altså et

patronrom uten patroner, og hele poenget med et patronrom er at det skal ha patroner. Det samme gjelder *den nesten vanntomme elva* og *et melketomt jur*. Vi ser altså at mange av sammensetningene står til ting som i stor grad er definerte av tingen de inneholder, og at betydninga til frasen som helhet blir at den tingen ikke er til stede. Dette gjør at vi får sammensetninger som til en viss grad uttrykker unaturlige eller negative tilstander.

Når sammensetninga har et abstrakt forledd, står den til mange ulike typer nomen, som *nytelse*, *områder*, *landskap*, *refleksjon*, og en får betydninga 'N har ikke X'. Når forledda og nomena er abstrakte, kan en i mindre grad tenke seg nomenet som en fysisk beholder, men en får heller en metaforisk bruk av beholderbegrepet:

For å bevege seg i retning av troen, må han tukte viljen ved å utføre for ham meningstomme kristne handlinger.

Kövecses (2010) skriver at å forstå ulike ting som beholdere, er en type ontologisk metafor. Ontologiske metaforer er grunnleggende metaforer som vi bruker til å forstå verden rundt oss, ved at vi forstår abstrakte konsepter som objekter, beholdere og substanser. For eksempel kan vi forstå uklare, uavgrensede fysiske objekter, fysiske og ikke-fysiske overflater og tilstander som beholdere:

(...) det kan forekomme regeltomme områder.

Det er også vanlig å forstå hjernen som en beholder:

En gang elsket jeg dette bandet med gretne, bortskjemte, tanketomme millionærgutter.

Hjernen som beholder-metaforen er i relasjon med en annen metafor, som handler om hvordan vi tenker omkring kommunikasjon. Denne metaforen kalles for «Rørledningsmetaforen» (*the conduit metaphor*) (Kövecses 2010 s. 25) og går ut på at ord, setninger, argumenter og så videre blir forstått som beholdere. Disse beholderne er fylt med budskapet eller meninga vi vil formidle, og når vi kommuniserer, «gir/sender» vi disse beholderne til mottakeren:

Arbeidernes Skøyteklubb skiftet klokkelig navn til det totalt innholdstomme Ask Skøyteklubb.

Som vi har sett, signaliserer etterleddet *-tom* en mangel som i de fleste tilfeller vil virke negativ, da bruken av etterleddet impliserer at det som mangler, har vært der eller skal være der, altså at noe er borte. Mangelen trenger ikke alltid å være negativ:

(...) *hjerte-lungemaskinen, som har muliggjort operasjoner på åpent, blodtomt hjerte.*

Her ser en at det ikke er negativt at hjertet er blodtomt, fordi det gjør at en kan operere det. Selv om etterleddet her ikke signaliserer en direkte negativ tilstand, signaliserer det likevel at ting avviker fra normalen.

6.3.2 *-løs*

Sammensetninger på *-løs* er også en ensartet semantisk gruppe hvor de fleste sammensetningene har betydninga 'N har ikke X'. Det var likevel en del problemtilfeller i sorteringa av disse sammensetningene. Grappa bærer preg av å ha en del leksikaliserte sammensetninger, der det var vanskelig å bestemme forleddet.

Med en typefrekvens på 648 og en eksemplarfrekvens på 30 898 er *-løs* det etterleddet som forekommer flest ganger i materialet mitt, og også det etterleddet som danner flest forskjellige ord. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen for *-løs/-laus* er 48, noe som er den nest høyeste gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen vi finner blant de ulike etterledda (bare *-full* når høyere). Altså danner *-løs* mange forskjellige, høyfrekvente ord.

Nedenfor er en tabell over de 30 mest frekvente orda på *-løs*, her alle sammensetninger på *-løs* som forekommer 281 ganger eller mer. Vi ser at de mest frekvente orda er *meningsløs* og *håpløs* med henholdsvis 1683 og 1659 forekomster, fulgt av *hjelpeløs* med 1443 treff og *lydløs* med 1207 treff. *-løs* har nest høyest antall hapaxer av etterledda (247 hapaxer), og eksempler på disse er *atmosfæreløs, eyelinerløs, humorløs, sangløs* og *valgløs*.

meningsløs	1683	hensynsløs	546	verdiløs	362
håpløs	1659	trådløs	542	målløs	323
hjelpeløs	1443	livløs	529	søvnløs	316
lydløs	1207	arbeidsløs	524	bunnløs	311
endeløs	1052	barnløs	427	skamløs	311
rastløs	891	uttrykksløs	415	harmløs	302
nådeløs	831	foreldreløs	398	navnløs	302
grenseløs	657	fargeløs	394	forsvarsløs	299
bevisstløs	590	nytteløs	382	kompromissløs	287
hjemløs	556	makteløs	378	hemningsløs	281

Figur 16: de 30 mest frekvente sammensetningene på *-løs*

Også *løs* har mange ulike betydninger listet opp i ordboka, og *Norsk ordbok* har hele 13 ulike definisjoner av ordet *laus*. Hovedbetydningene er at *løs* blir brukt om noe som ikke er bundet eller festet, noen som har rømt, noe som ikke sitter fast i noe annet, noe som er slapt og ikke stramt (for eksempel klær, lenke eller grep), et stoff som ikke er fast sammenhengende, en naturkraft og liknende som plutselig og voldsomt utfolder seg, og om en person uten fasthet i karakteren eller med fast bopel. Her kan en se en del paralleller til enkelte bruksområder for *fri*, som blir behandla seinere i kapittelet. Også *fri* blir brukt om ting som ikke er festet, men *løs* blir i større grad brukt i negative kontekster ved at ting ikke er festet fordi de har falt av, har blitt slitt løs, har slitt seg løs eller har rømt, og en kan tenke seg at tingene helst skulle blitt værende der de opprinnelig var:

Ti rådyr drept av løse hunder i Oslomarka.

Norsk ordbok nevner *-laus* brukt som suffiks som føyer seg til substantiv og får betydninga ‘som mangler, er uten det som førsteleddet betegner’. Ordboka nevner altså ikke noen eventuell negativ betydning, men i avsnittet om *fri* i *Norsk ordbok* står det at *-fri* gjerne danner sammensetninger med forledd som betegner noe negativt, i motsetning til *-laus*. Dette kan vi tolke som at *-løs* gjerne danner sammensetninger med forledd som betegner noe positivt, slik at sammensetninga som helhet får negativ betydning. Det er likevel ikke alle bruksområdene for *løs* som er klart negative, og i noen tilfeller virker bruken reint beskrivende:

Kid Antrim var i ytterkanten av det som ble kalt «kjedegengen», en løst sammensatt gruppe av kjeltringer på begge sider av flere grenser.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	292	28	320
Abstrakt	233	87	320
TOTAL	525	115	640

Figur 21: Fordelंगा mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-løs*.

Av de konkrete substantivene *-løs* danner sammensetninger med, finner vi ord som betegner dyr, klesplagg, kroppsdel, mat, personer, steder, ting og stoff:

(...) og vrenger av seg tøyet for å løpe truseløse på plenen foran blokka.

Nærmere 500 elever samlet seg utenfor Stortinget 7. Mars for å kreve maks 20 elever i klassen og en slutt på lærerløse timer.

Dikteren er lett rødhusset og skjeggløs med intenst livlige øyne.

Av de abstrakte substantivene *-løs* danner sammensetninger med, finner vi først og fremst ord som betegner aktiviteter, egenskaper, mentale tilstander og begreper, men også prosesser og tilstander:

Perspektivløse samferdselsministre har sørget for at NSB sakker akterut i stedet for å skape et balansert samferdselsnett (...).

Utmattet av forsvarstalen min falt jeg i drømmeløs søvn.

Hans ekteskap er lidenskapsløst, og hans kompanjongs kåte kone virker langt mer attraktiv enn hans egen ektefelle.

Sammensetninger på *-løs* får betydninga 'N har ikke X':

Skjoldenes mandelform og vikingenes spisse, hornløse hjelmer er også identiske med dem vi ser på broderiet.

Og drømmen om et bekymringsløst og lett grenseoverskridende liv i Roma har holdt seg bemerkelsesverdig godt.

En del av de konkrete forledda *-løs* danner sammensetninger med, betegner ting en regner som positive og ønsker å ha. Dette ser vi for eksempel av at *-løs* danner sammensetninger med mange ulike ord for familiemedlemmer:

Et barnløst ektepar var blitt forespurt om de kunne tenke seg å adoptere jenta.

Barnehjemsbestyrer Layla Farht i Tibnin er usikker på hva fremtiden vil bringe for de foreldreløse barna i Sør-Libanon.

Døtrene, som var blitt både morløse og bestemorløse, knyttet seg raskt til Marina.

Ord for kroppsdel:

Det forunderlige er at denne tannløse og illeluktende underklassen av rettsløse gårdsarbeidere har fått en mytisk status.

Mens den fingerløse håndbaken triller sakte ut mot kanten av huggestabben.

Hvorfor alle disse kjønnsløse, rumpeløse, innbildske kjerringene.

Og ord for andre ting som det er positivt å ha:

Fossene er ikke fedrelandsløse, og det er heller ikke oljekildene og det vi har av fast eiendom.

Han satt i et hjørne på gulvet, rett opp og ned på vegg-til-vegg-teppet i den møbelløse stuen.

Da har den førerkortløse kjørt atskillig bil siden mai 1975.

Disse forledda betegner ting som det er normalt, forventet eller ønskelig å ha, og når de danner sammensetninger med et etterledd som betyr 'har ikke' får vi sammensetninger med betydninga 'N har ikke X (normal/forventet/ønskelig ting)'. Dette betegner altså en tilstand som ikke er ønskelig, og sammensetninga må nødvendigvis få en viss negativ konnotasjon.

Vi ser det samme hos sammensetninger med abstrakt forledd, hvor en del av forledda betegner følelser og mentale tilstander som må sies å være positive:

Etter hvert kom Elias inn i spesialstyrkene, der han ble lært opp til å bli en følelseløs drapsmaskin.

Politiet på Vestlandet slår til mot den hensynsløse bøllekjøringen som pågår.

Humørløse og selvhøytidelige leger som bare ser gravalvoret i enhver situasjon, bidrar verken til egen eller pasientens trivsel.

Marie fant kompensasjon for sitt kjærlighetsløse ekteskap i lettsindig omgang med stallmester og rusmidler.

Eller abstrakte fenomenen:

Selskapsvedtektene kan spesifisere enkelte aksjer som stemmerettsløse, såkalte «B-aksjer».

Bjørneboes neste bok, Jonas (1955), handler om dyslektikeren Jonas som blir stemplet som evneveik av kunnskapsløse og ondsinnede lærere.

Han står der og ser menneske leire seg med menneske og blir mer og mer en uvedkommende, en samværsløs en.

Hele sin dystre, sexløse ungdom betraktet Oscar denne tungekysningen.

Unge arbeidsløse løper fire ganger større risiko for å ta sine egne liv enn unge menn i arbeid.

Ved å late som ammeproblemene ikke finnes eller vil gå over av seg selv, risikerer du at den nybakte mamma føler seg alene og rådløs og gir opp tidligere.

Det er likevel ikke alle forledda *-løs* danner sammensetninger med som betegner ting som kan regnes som positive:

Og vi drømmer vel alle om å våkne til sorgløse dager med blanke ark og fargestifter til.

En vakker, smerteløs, fredfull død.

Klarheten i tankegangen, enkelheten i resonnementet, og de forventede konsekvensene av en så lettfattelig, nærmest komplikasjonsløs serie handlinger, gjorde ham lys til sinns og lett i steget.

Uten å få erstattet høyeste omsetningsverdi vil ikke saksøkte bli holdt skadeløs og få full erstatning for det som avstås eller båndlegges.

At formatet er tapsløst vil si at den lagrede lyden er identisk med den digitale lydkilden.

Vi ser at når *-løs* danner sammensetninger med forledd med negativ betydning, får en ikke den samme negative konnotasjonen. For eksempel er *et tapsløst format* positivt fordi det innebærer at en ikke får et tap av lyd kvalitet. Hos disse forledda er bruken av etterleddet *-løs* noen ganger påfallende. *Smerteløs* forekommer tre ganger i LBK, mens det tilsvarende ordet *smertefri* forekommer 251 ganger. *Skadeløs* forekommer bare to ganger, mens *skadefri* forekommer 48 ganger. Ei så skeiv fordeling har vi likevel ikke i alle tilfeller. Mens *tapsløs* forekommer seks ganger, forekommer *tapsfri* ni ganger. *Komplikasjonsløs* forekommer fem ganger, *komplikasjonsfri* tre ganger.

Sorgløs forekommer 210 ganger og *sorgfri* forekommer 11 ganger, men her kan det virke som om de to orda egentlig ikke betyr det samme, og at *sorg* i sammensetninga *sorgløs* har fått ei

betydningsforskyvning til å bety noe likende ‘bekymring, hensyn, omsorg’, og at å være sorgløs derfor i større grad er negativt, og betyr at en er hensynsløs og ikke bryr seg:

Barry glemte de gode forsettene sine og kastet seg ut i studentenes tilsynelatende sorgløse liv med mye festing, alkohol og narkotika.

Enkelte forledd som i utgangspunktet har negativ betydning, har tydelig positiv betydning i kontekster hvor det forekommer i sammensetning med *-løs*, og sammensetninga får da negativ konnotasjon:

Det dreier seg om en kritikkløs tro på at alle forhold mellom mennesker kan ses på som forhold mellom selger og kunde, i et likevektsforhold mellom tilbud og etterspørsel.

Barrierene var altså fortsatt utenfor kvinnen og utgjorde en nokså motsigelsesløs diskurs om den evige kvinnelige underordning.

I det øverste eksemplet ser vi at *kritikk*, som vanligvis blir sett på som noe negativt, er ønsket, og at sammensetninga *kritikkløs* har negativ konnotasjon ved at en ikke har noe en ønsker å ha. Dette kan tyde på at etterleddet *-løs* har en negativ konnotasjon i seg selv, og at forleddet i ei sammensetning med *-løs* derfor er forventet å stå for en ting som er ønskelig.

Vi ser altså at *-løs* i stor grad danner sammensetninger med ord for ting som er regnet som ønskelige (*foreldre, følelse, kunnskap*) og at disse sammensetningene får negativ konnotasjon fordi de har betydninga ‘N har ikke X (ting som er ønskelig)’. *-løs* danner også sammensetninger med forledd som betegner ting som ikke er ønskelige (*smerte, komplikasjoner, tap*) men som vi har sett virker bruken av disse sammensetningene mer sporadisk. *-løs* danner også sammensetninger med forledd som i utgangspunktet er uønskede (*kritikk, motsigelse*), men som er ønskelige i konteksten når de danner sammensetninger med *-løs*. Innledningsvis så vi dessuten av ordboksdefinisjonene til *løs* at ordet i stor grad forekommer i negative kontekster. Dette kan peke på at *-løs* har en viss negativ konnotasjon i seg selv, og at det derfor i stor grad danner sammensetninger med forledd som betegner ting som er (i konteksten) ønskelige, og at disse sammensetningene derfor får negativ konnotasjon.

6.3.3 -fri

Sammensetninger på *-fri* er en semantisk ensartet gruppe hvor de aller fleste sammensetningene har betydninga ‘N har ikke X’. Det er likevel et par ord i denne gruppa

som skiller seg ut betydningsmessig, og derfor har blitt ekskludert fra materialet. Dette gjelder *gjestfri* ('har gjerne gjester') og *valgfri* ('som kan velges (fritt)').

Typefrekvensen til *-fri* i mitt materiale er 490, og eksemplarfrekvensen er 5481. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen er da altså 12.

Nedenfor er de 31 mest frekvente sammensetningene på *-fri* (her alle sammensetninger som forekommer 44 ganger eller mer). De fire mest frekvente sammensetningene på *-fri* er *skattefri*, *smertefri*, *feilfri* og *skyfri*, og vi ser at det er en jevn nedgang i frekvens før en har 259 hapaxer, blant annet *blodfri*, *kakerlakkfri*, *regnskogfri*, *tendensfri* og *vibrasjonsfri*.

skattefri	263	isfri	128	tollfri	59
smertefri	251	rusfri	117	gjeldfri	56
feilfri	238	fordomsfri	106	tobakksfri	55
skyfri	233	reseptfri	80	lytefri	53
problemfri	184	alkoholfri	75	glutenfri	50
rustfri	184	risikofri	74	skadefri	46
plettfri	170	prikkfri	71	kostnadsfri	45
avgiftsfri	167	friksjonsfri	68	symptomfri	44
røykfri	160	rentefri	64	vannfri	44
piggfri	158	bilfri	63		
vederlagsfri	143	luktfri	63		

Figur 18: De 31 mest frekvente sammensetningene på *-fri*.

For den fullstendige lista, se vedlegg.

Norsk ordbok lister opp hele 13 ulike bruksområder for *fri*, med enda flere underdefinisjoner. De fleste innebærer at en som person er fri når en har ei eller anna slags frihet (i vid forstand): «Psykisk» frihet: at en (som borger i et samfunn) ikke er utsatt for tvang og har fulle rettigheter, at ens virksomhet eller framferd ikke blir påvirket eller styrt av andre, at en ikke er gift eller forlovet, at en er uavhengig, og «fysisk» frihet: at en ikke er fanget eller bundet fast, at en ting ikke er bundet fast til noe og kan røres dit en vil. Som nevnt i avsnittet om *-løs* kan en se klare paralleller mellom orda *løs* og *fri* ved at de har delvis overlappende bruksområder, ettersom begge brukes om ting som ikke lenger sitter fast i hverandre. Det kan likevel virke som om *fri* har en klarere positiv konnotasjon ved at noe ikke lenger sitter fast i noe det heller

ikke er ønskelig at det skal sitte fast i (enten i faktisk eller overført betydning), mens *løs* i større grad brukes om ting som har løsnet, falt av, slitt seg løs og så videre, hvor det er ønskelig at det skal fortsette å være festet, og derfor har en mer negativ konnotasjon. *-fri* blir dessuten nevnt i *Norsk ordbok* som et særlig produktivt etterledd med betydninga ‘som er uten’, hvor det en er uten gjerne er noe negativt, og ordboka nevner også at *-fri* i denne sammenhengen er i motsetning til *-laus* og til dels også *-tom*. Det er derfor nærliggende å tro at sammensetninger på *-fri* har positiv konnotasjon, hvor en «er fri fra» (har unnslippet) en uønsket situasjon/ting og så videre.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	170	105	275
Abstrakt	144	68	212
TOTAL	314	173	487

Figur 19: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-fri*.

Av konkrete, tellelige substantiv danner *-fri* flest sammensetninger med substantiv for dyr, personer, stoffer og ting, men også kroppsdelar, mat og ting fra naturen:

Nå lå den pakket inn i kjøkkenpapir og plastpose for å holde seg maurfri.

På noen utesteder har en nå såkalte mobiltelefonfrie soner.

Han leverer allerede i dag maling som er tilnærmet løsemiddelfri.

Til frokost spiste hun speltbrød og drakk koffeinfri kaffe etter anbefaling fra hjertespesialisten.

Av abstrakte, tellelige substantiv danner *-fri* for det meste sammensetninger med aktiviteter, prosesser, egenskaper, begreper og mentale tilstander:

Respondentene mente vekst og utviklingsforløp vanligvis gikk bra, spesielt i tilfeller der neonatalperioden hadde vært komplikasjonsfri.

Siden 1956 har det i den uken det gjelder vært helt nedbørsfritt 69% av dagene.

Høyt over dem fløy fuglene og sang sorgfritt mot himmelen.

Sammensetninger på *-fri* har betydninga 'N har ikke X':

Skogen badet i solstråler fra en skyfri himmel.

Disse rosene er tilsynelatende reine og duftfri.

En del av de konkrete forledda *-fri* danner sammensetninger med, betegner ting en regner som negative/ikke ønsker å ha. Dette ser vi for eksempel av at *-fri* danner sammensetninger med ord for ulike skadedyr:

Kakerlakk-fri SV-kantine: Etter at Oslo veggdyrkontroll sjekket kantine- og kjøkkenområdet i SV-bygningen, er det klart at kantinen ikke har en eneste kakerlakk.

Jeg ble dobbelt rammet fordi jeg slett ikke var lusefri da jeg kom hjem igjen til Hønefoss.

På sørøstsiden av øya er det helt Copacabana, sier han, langgrunt og manetfritt, flott som faen.

Kan rottene ha dratt dem med seg inn? Mulig, men vi får se. Det har ikke vært noen her. Det er et rottefritt område.

Sykdommen spredte seg i løpet av de neste 10 årene til hele landet, selv om enkelte områder var tilnærmet skabbfrie.

Skjellsord/stygge ord for mennesker/folkegrupper, mennesker som blir sett negativt på i sammenhengen:

Unge menn på hans egen alder som benekter holocaust og likevel krever et jødefritt Tyskland, en jødefri og niggerfri verden.

Jeg vokste derfor opp med bevisstheten om at hæren, på den tiden, måtte ta tak i ting, skulle Uruguay forbli et kommunistfritt land.

En har dobbel identitet. En slites mellom begge kulturene. En er dels norsk, dels en reisende. En vil iblant være taterfri og trekker seg inn i bobla si.

Det er årevis mellom hvert drap eller drapsforsøk - grove voldtekter, overfall og ran er sjeldne, og byen er bortimot «horefri».

Ulike ting og stoff som er farlige eller skadelige:

Når jeg først var bakteriefri, og fri for nyrestein, hadde jeg en sjanse til å slippe infeksjoner.

En syrefri bok varer mye lenger enn en CD-ROM.

Vi vil bevare jorden og vannet så giftfritt som mulig, og la dyrene leve et fullverdig liv.

Min mening er at dette burde vært et våpenfritt land. Når alle har sine egne våpen, er det umulig å skape fred.

Land fra både Sør-Amerika og Afrika la fram planer for å etablere kontinentene som klasebombefrie soner.

Du kan selv velge hvor mange meter minefrie skolevei du vil gi bort til jul.

Augustluften var varm og eksosfri.

Ideen om det narkofrie samfunnet er en luftig drøm i de demokratiske land, men mange andre steder gjør en mer konkrete forsøk på å leve opp til idealene.

Værfenomen som er uønskede:

Arbeidet kan ikke avsluttes før det er frostfritt.

Det er greit å gjøre dette en gang i april-mai, så snart jorden er telefri og knoppene på rosebuskene er begynt å svulme.

Begynner slapsfritt med fem plussgrader, arbeider seg opp mot 20 grader.

Det samme finner en hos sammensetninger på -fri med abstrakte forledd. Mange av dem betegner sykdommer:

Pasienten er feberfri til neste anfall.

Til nå har aksjonen ført til at Amerika, det vestlige Stillehav og Europa er blitt erklært poliofritt.

I dag er Lotta kreftfri, men ikke erklært frisk.

Ulike uønskede hendelser:

Moderne vestlige ekteskap har mange fordeler sammenlignet med et tradisjonelt hmong-ekteskap (som begynner med en kidnappingsfri vilje).

Et av forskningsresultatene som er relevante i denne forbindelsen, er det som viser at barn i konfliktfrie aleneforelderfamilier har færre atferdsproblemer enn barn i intakte, men uharmoniske familier.

Clusty er et annet alternativ som erklærer seg som sensurfrie.

Han virket bestandig litt skeptisk til den hurtige språklige framgangen min og mente nok at det skyldtes at jeg i hemmelighet var sammen med en av bush-tvillingene, tilbrakte de drapsfrie helgene i vestfløyen av Det hvite hus, der jeg spiste middag med herr og fru FBI-sjef.

Følelser/mentale tilstander som neppe kan regnes som positive:

Vi hadde en sorgfri barndom, bortsett fra sykdom som kom og gikk.

Knuter eller klumper hvor som helst på kroppen, selv om de er smertefrie.

På aldershjemmet skulle de gamle sikres en bekymringsfri og lykkelig livsaften.

Og økonomiske termer for utgifter:

Renter og avdrag blir gebyrfritt trukket direkte fra lønnen.

Den slår fast at utøvere som ikke er under kontrakt kan gå vederlagsfritt til en klubb i et annet land innen EU- og EØS-området.

Bedrifter kan gi skattefrie gaver til humanitære organisasjoner.

Vi ser altså at sammensetninger på *-fri* i stor grad har forledd som betegner noe negativt, og vi får da sammensetninger med betydninga 'N har ikke X (uønsket ting)'. Vi har altså en tilstand hvor en er uten noe en ønsker å være uten, og sammensetninga får derfor tydelig positiv konnotasjon.

Likevel betegner ikke alle forledda *-fri* danner sammensetninger med, ting som i utgangspunktet er negative:

Jeg tror det var en av de få konsertfrie dagene vi hadde, og vi ville på en klubb vi hadde hørt om, et sted der turnerende musikere pleide å henge.

Og han sov lenger enn han trengte det, tungt og drømmefritt.

Han åpnet et album med svart-hvitt-fotografier, og så satt de og kikket det ene gutteansiktet etter det andre, gutter som så på dem fra anspente, smilfrie fotografier.

Skuffelsen over staten og markedets evne til å skape det gode gjør at vi vender oss mot foreninger og andre fortjenestefrie aktører.

I noen tilfeller kommer det fram av konteksten at forleddet betegner noe uønsket:

Vigdis sier til seg selv at neste gang Margrethe kommer på besøk, skal hun komme til et kattefritt hus. Hun kjenner på seg at det haster litt å få saken ut av verden. Men ingen av forslagene så langt har vært overbevisende. Hun har ikke helt slått fra seg rottegift, men tenk om den legger seg til å dø et helt annet sted, tenk om folk begynner å spørre og grave, og noen finner dødsfallet mistenkelig.

Bøk anvendes også til en rekke andre formål som kryssfinér, leketøy, tresko, parkett og, fordi den er lukt- og smakfri, også til kjøkkenredskap.

Av det siste eksemplet ser vi for eksempel at *smak* i konteksten er noe uønsket og at det er positivt at *bøk* er smaksfri, ettersom det skal brukes til kjøkkenredskaper en derfor vil ha noe som ikke setter smak på maten. Her kan vi trekke en klar parallell til *-løs*, hvor forledd som *kritikk*, som i utgangspunktet er negativt, blir noe en ønsker. Også her blir det derfor mulig å tenke seg at etterleddet *-fri* har en så klar positiv konnotasjon at det er forventet at forledda som det danner sammensetninger med nødvendigvis må betegne noe negativt, noe en ikke ønsker å ha.

Som vi har sett, danner *-fri* i stor grad sammensetninger med ord for ting som er regnet som uønskede (*rotte, bakterie, slaps, kreft*), og disse sammensetningene får positiv konnotasjon fordi de har betydninga 'N har ikke X (ting som er uønsket)'. *-fri* danner også sammensetninger med forledd som i utgangspunktet er ting en ønsker, men som er uønskede i konteksten (*konsert, smak*), og også disse får positiv konnotasjon på grunn av betydninga. Innledningsvis så vi dessuten av ordboksdefinisjonene til *fri* at ordet ofte forekommer i positive kontekster, ved at det betyr at en har unnlippet en uønsket situasjon og liknende. Dette peker på at *-fri* har en viss positiv konnotasjon i seg selv, og at etterleddet derfor i stor grad danner sammensetninger med forledd som betegner ting som er (i konteksten) uønskede, og at disse sammensetningene derfor får positiv konnotasjon.

6.4 Etterledd som danner sammensetninger med betydninga ‘N har (mye) X’

6.4.1 *-rik*

Sammensetninger på *-rik* er en ensartet semantisk gruppe med betydninga ‘N har (mye/mange) X’. Sortering av treffa på *-rik* gikk relativt uproblematisk, med unntak av sammensetningene *tallrik* og *lærerik*, se avsnitt 4.2.3 og 4.3.3.

Typefrekvensen til *-rik* er 252, mens eksemplarfrekvensen er 7588 og den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen er 30. Alle disse er de tredje høyeste verdiene blant etterledda, og vi ser at *-rik* altså danner ord som blir brukt relativt mye.

Nedenfor følger en tabell over de 30 mest frekvente orda på *-rik*, her alle sammensetninger på *-rik* som forekommer 45 ganger eller mer. De mest frekvente sammensetningene her er *fargerik* med 1181 treff, *tallrik* med 855, *innflytelsesrik* med 573 og *lærerik* med 448 treff. *-rik* har også tredje mest hapaxer av de ulike etterledda, med 105. Eksempler på disse er *återik*, *vulkanrik*, *sjøfuglrik* og *adjektivrik*.

fargerik	1181	suksessrik	188	fjellrik	61
tallrik	855	folkerik	187	artsrik	60
innflytelsesrik	573	sinnrik	146	fiskerik	60
lærerik	448	solrik	142	minnerik	56
næringsrik	360	energirik	135	oljerik	55
kunnskapsrik	303	ærerik	121	detaljrik	52
tradisjonsrik	292	løfterik	119	oksygenrik	50
omfangsrik	263	seierrik	115	proteinrik	50
fremgangsrik	191	kalkrik	81	evnerik	45
innholdsrik	188	begivenhetsrik	67	karbohydratrik	45

Figur 22: De 30 mest frekvente sammensetningene på *-rik*.

For fullstendig tabell, se vedlegg.

Definisjonen for *rik* i *Norsk ordbok* er grovt sett todelt, hvor de første bruksområdene handler om faktisk rikdom i den forstand at en har mye av noe (helst penger, mat eller annet av verdi), at en har eiendom, virksomhet, forekomster og så videre som er innbringende (altså gir rikdom), eller at en som person har mange gode egenskaper. Den andre delen handler om at visse egenskaper er til stede (høy verdi, utsøkt, mangeartert innhold, velklingenhet,

behagelig smak). I stor grad er det i begge tilfeller bare snakk om positive ting en ønsker å ha, og på samme måte som ved *fattig* er det ofte selvfølgelig at det er positivt, og dermed mindre kontekstavhengig (det er få situasjoner hvor det er negativt å være rik). Siden ordet *rik* i seg selv har såpass positiv konnotasjon, er det nærliggende å tro at det som etterledd i stor grad vil forekomme med forledd som betegner positive eller nøytrale ting, og at det sjeldnere vil kunne danne sammensetninger med forledd som betegner klart negative ting.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	78	75	153
Abstrakt	72	26	98
TOTAL	150	101	251

Figur 23: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-rik*.

Av konkrete substantiv danner *-rik* ofte sammensetninger med ting (gjerne fra naturen eller deler av kroppen) og stoff, men også personer, dyr og steder:

Han sender meg et tannrikt smil.

Østfold har seks byer, og er med det ett av Norges mest byrike fylker.

Av abstrakte substantiv danner *-rik* sammensetninger med aktiviteter, prosesser, egenskaper og begreper:

Etter en seierrik krig mot Østerrike erklærte en i 1861 Italia som et konstitusjonelt kongedømme.

Bønder i hverdag og fest, altså, humoristisk formet i leire, brent og fargerikt dekorert.

Stilen er personlig, metaforrik og ofte frivillig humoristisk.

Når *-rik* danner sammensetninger med tellelige substantiv, får sammensetninga betydninga 'N har mange X':

På den ene siden lå stekt sik, hvit i kjøttet og beinrik.

Poteten har et høyt innhold av raske karbohydrater som påvirker blodsukkeret, og det kan du faktisk merke et par timer etter et potetrikt måltid.

Georg på bua er ikke villig til å hjelpe barnrike familier uten å ta rasjoneringsmerker.

Han og jeg trenger ikke ordrike samtaler på kammerset for å skjønne hverandre.

Noen barn kan være mer idérike og ha større interesse for musikk enn andre.

Når *-rik* danner sammensetninger med utellelige substantiv, får sammensetninga betydninga 'N har mye X':

Lusene lever på saftrike grener og skudd fra forskjellige trær.

Den snørike vinteren har gitt hoppporten en ny giv.

Da trer det frem dype og paradoksale innsikter, smerterike og klare, i et dramatisk språk.

På den mest solrike siden på Nesttun er det i dag bygd parkeringsanlegg.

-rik danner sammensetninger med ord for en del ting som en kan se av konteksten at er ønskelige, som mange stoffer. 61 av forledda står for stoff, nesten 25 %:

Men også i det oljerike området rundt Persiabukta har det etter 1980 vært utkjempet tre blodige kriger med Irak som sentral aktør.

Jomfruelig aluminium fremstilles ved elektrolyse. Utgangspunktet er bauxitt, som er et aluminiumsrikt mineral.

Tappan var akkurat kommet over et nytt gullrikt område da muldyret hans plutselig døde.

Særlig vil tilførsel av kalkrikt vann være gunstig for langskuddsvegetasjonen i sjøen.

De fleste av forledda *-rik* danner sammensetninger med, står likevel for «dagligdagse» ord uten noe særlig verdiladning:

Selv midt i tørketiden er Ganges vannrik, da den kommer fra snøfjell,

Huset der han bodde med sin tredje familie lå i McLean, Virginia, i en trerik blindgate (...)

Dette ser en særlig om en sammenlikner forledda til sammensetninger på *-rik* med forledda til sammensetninger på *-løs*, hvor forledda til sistnevnte betegner ting som i mye høyere grad er ønskelige (for eksempel familiemedlemmer og kroppsdelar, som vist i avsnitt 6.3.2). Det virker likevel som om sammensetninger på *-rik* i stor grad forekommer i kontekster hvor det er positivt at en har (mye av) det forleddet betegner:

Det var ikke noe annet sted der bilen i hvert fall til en viss grad kunne skjules, så de følte at de ikke hadde noe valg, og varsomt - som for å vekke minst mulig anstøt - kjørte de inn under de lave, bladrike grenene.

I eksempelet over ser vi at det er positivt at grenene har mange blader, fordi de kan brukes til å skjule bilen under.

Det er også påfallende at *-rik* ikke danner mange sammensetninger med forledd som har klart negativ konnotasjon. Som jeg nevnte innledningsvis, kan det virke som om ordet *rik* i seg selv har en positiv konnotasjon som kan «smitte over» på sammensetninga som helhet, og det er derfor mulig å tenke seg at sammensetninger med forledd som betegner noe en ikke ønsker å ha, og etterleddet *rik* vil være usannsynlige, fordi de vil virke «feil». Slike sammensetninger forekommer likevel noen ganger i materialet:

Skal du på julebord eller annet etegilde med fettrik mat, kan du ta forholdsregler som gjør at du kan nyte maten uten bekymring for helsa.

Dessuten har genene og den kolesterolrike maten han laget i stand i de rike hjemmene, og også spiste selv, sammensverget seg og gitt ham stadig tilbakevendende anginasmerter.

Årsaken til de hyppige skiftene var stor slitasje grunnet steinrik jord.

Forledda betegner her ting som oftest vil bli regnet som negative og derfor uønskede, og når en ser på kontekstene som sammensetningene forekommer i, er det ingen tvil om at disse tingene er uønskede også i disse sammenhengene. Det er likevel påfallende hvor lite negativ konnotasjon det virker som om sammensetningene har, og det kan virke som om etterleddet *-rik* «blokkerer» en eventuell negativ konnotasjon fordi det selv har en positiv konnotasjon som virker utjevne. Vi ser også at sammensetninger på *-rik* noen ganger forekommer med forledd som betegner ting som i utgangspunktet ville vært negative å ha, men som i konteksten blir positive:

Han skulle fylle henne opp, ikke så ivrig at hun ville bli mistenksom, men hele tiden passe på å fore henne med mye feit og kaloririk mat.

Av eksempelet over ser vi at kaloririk mat i konteksten har blitt noe positivt, for hvis en vil få noen til å spise seg i hjel, må en nødvendigvis sørge for at de får i seg mange kalorier. At *-rik* blir brukt på denne måten, støtter at etterleddet i seg selv kan gi en positiv konnotasjon til sammensetninga som helhet.

Vi har altså sett at *-rik* danner mange sammensetninger med forholdsvis nøytrale ord, som det kommer fram av konteksten at er ønskelige (*aluminium, kalk, tre*). Disse sammensetningene får derfor positiv konnotasjon, fordi de betyr at en har mye av noe en ønsker å ha. Vi har også sett at *-rik* kan danne sammensetninger med forledd som betegner noe uønsket (*fett, kolesterol, stein*), og at disse sammensetningene får påfallende lite negativ konnotasjon i forhold til hva en skulle forvente. Til slutt har vi dessuten sett at forledd som vanligvis betegner noe uønsket (*kalori*) kan være endre ladning når de forekommer i sammensetning med *-rik*. Innledningsvis ble ordboksdefinisjonene til *rik* oppsummert, og av disse kom det fram at *rik* i stor grad forekommer i positive kontekster. Alt dette tyder på at *-rik* har en viss positiv konnotasjon i seg selv, og at det derfor i stor grad forekommer med forledd som betegner noe (i konteksten) ønskelig. Her kan vi trekke en parallell til *-fattig*, som kan sies å ha en viss negativ konnotasjon, og derfor også oftest inngår i sammensetninger med forledd som betegner noe ønskelig.

6.4.2 -sterk

Sammensetninger på *-sterk* er semantisk sett en lite ensartet gruppe, og de kan ha flere ulike betydninger: ‘flink med X’ (*bibelsterk*), ‘sterk mot X’ (*bruddsterk*), ‘sterk som X’ (*bamsesterk*), ‘veldig sterk’ (*ultrasterk*), ‘har sterk X’ (*fargesterk*) og ‘har (mye) X’ (*ressurssterk*). I materialet mitt har jeg tatt med de sammensetningene som betyr ‘har (mye) X’, og de av sammensetningene som betyr ‘har sterk X’ hvor det er rimelig å tolke dem til å bety ‘har (mye) X’ i tillegg, slik det ble drøftet i avsnitt 4.3.5.

Typefrekvensen til *-sterk* i mitt materiale er 50, mens eksemplarfrekvensen er 781. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen er altså 16, som er den fjerde høyeste eksemplarfrekvensen blant etterledda.

Nedenfor følger en tabell over de 24 mest frekvente orda på *-sterk*, her alle sammensetninger på *-sterk* som forekommer to ganger eller mer. Som en kan se, er *ressurssterk* øverst, med 245 forekomster. Det betyr at nesten 1/3 av alle forekomstene av etterleddet *-sterk* er i

sammensetninga *ressurssterk*. Etter dette har en et fall i frekvens til *pengesterk*, som bare forekommer 85 ganger. Herfra minker frekvensen til de ulike sammensetningene ganske jevnt nedover, før en til slutt finner 25 hapaxer, deriblant *duftsterk*, *kjøttsterk*, *metodesterk* og *signalsterk*.

ressurssterk	245	bindsterk	23	livssterk	3
pengesterk	85	muskelsterk	15	meningssterk	3
viljesterk	82	alkoholsterk	9	bildesterk	2
fargesterk	80	følelsessterk	6	kapasitetssterk	2
lyssterk	62	strømsterk	6	kondisjonssterk	2
mannsterk	51	karaktersterk	5	kvinnersterk	2
kapitalsterk	34	luktsterk	5	luftsterk	2
trykksterk	26	kultursterk	3	lydsterk	2

Figur 24: De 24 mest frekvente sammensetningene på *-sterk*.

For fullstendig tabell, se vedlegg.

Også *sterk* har flere ulike definisjoner i ordbøkene. Hovedtrekkene er at en har ulike former for styrke (militær, fysisk, psykisk.), at noe er kraftig og gir sterke sanseintrykk, at noe har stor kraft (for eksempel vær), at noe er holdbart og motstandsdyktig, og at noen har fast vilje og karakter. Enkelte av kontekstene *sterk* brukes i, er tydelig positive:

Men i fjor høst var ikke Høyre noe alternativ for de mange velgere som oppfatter en sterk regjering som den beste garanti for stabilitet.

Det brukes også i mer nøytrale, deskriptive sammenhenger:

Varmgang i en transformator på grunn av for lite olje førte til sterk røykutvikling i et lokaltog på vei til Drammen tirsdag.

I takt med jernbanenettet ble bygget ut økte antall postkupper. På 1960-tallet ble det imidlertid en sterk nedgang.

Av ordbokdefinisjonene ser en at *sterk* kanskje er mer flertydig enn enkelte av de andre orda jeg har undersøkt, og det har flere ulike bruksområder. Her kan vi trekke paralleller til *svak*, ved at *sterk* heller kan sammenfattes som ‘har høy grad av/høy intensitet av noe’ enn ‘har

mye/mange av noe’, på lik linje med at *svak* helst kan sammenfattes som ‘har lav grad av/lav intensitet av noe’.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	13	27	40
Abstrakt	5	5	10
TOTAL	18	32	50

Figur 25: Fordelunga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-sterk*.

Av konkrete substantiv danner *-sterk* sammensetninger med ulike artefakter, kroppsdeler, stoffer (stor variasjon):

Bindsterke verk om Norges fortid kom nå ut og bidro sterk til utviklingen av norsk nasjonal identitet.

(...) laget kan belage seg på spill i den pengesterke eliteserien fra høsten av.

Av abstrakte substantiv danner *-sterk* først og fremst sammensetninger med aktiviteter, begreper, egenskaper og prosesser:

Det var en maktsterk ideologi.

Den kapasitetssterke tablettpakkemaskinen som arbeider tre ganger så hurtig som sin forgjenger, er både først, størst og raskest i Europa.

Sammensetninger på *-sterk* betyr ‘N har mye/mange X’:

Den høye pannen, det bølgete håret og det tannsterke smilet er umiskjennelig Tony Blair,

Som hos sammensetninger på *-svak* er det i noen tilfeller vanskelig å skille mellom betydningene ‘har sterk X’ og ‘har mye X’. Dette finner en hos enkelte konkrete forledd:

Etterpå krålet de som racerbåter frem og tilbake, pisket opp vannet, hev etter pusten og steg opp med vannet rennende av brune, muskelsterke kropp.

Mens det går en understrøm av lyst, drift og vrede gjennom de kompliserte, laterale og bildesterke tekstene.

La shortsens fra tjernturen i pulversterkt bløtt.

Eller når forleddet betegner en abstrakt prosess som kan graderes langs en skala:

Nysgjerrig fisk finner lettere et luktsterkt agn.

Hun har ikke bare malt fargesterke bilder av blomster og frodig natur

Omkring 1830/40 var den himmelens nest lyssterkeste stjerne, kun Sirius var sterkere.

Høytone vil si at den trykksterke stavelsen har høyere tone enn den trykksvake.

Det er også problematisk å skille mellom betydningene 'har sterk X' og 'har mye X' når forleddet betegner egenskaper eller tilstander som kan måles i mengde/intensitet:

Lalander finner i sin studie av unge heroinister at kvinnene i miljøet vurderes av mennene som mindre karaktersterke og dårligere til å håndtere den action som finnes i miljøet.

Mrs. Glekas, Georges kone, kunne ofte sees ved et av borda, der hun maskinskrev menyer med én finger mens hun gav følelsessterke ordrer til datteren Angie.

Nå var hun bare fem meter bak ham, stadig fulgt av noen av de mest kondisjonssterke fotografene i pressekorpsset som satte hjertet på spill for å kunne forevige overrekkelsen av den store buketten.

Den vesle jenta var sta og viljesterk, nektet å spise enkelte sorter mat og ville bare sove tre til fire timer hver natt.

Det er likevel ikke hos alle sammensetninger på *-sterk* at en finner denne tvetydigheten mellom betydningene 'har sterk X' og 'har mye X', og hos en del sammensetninger med utelleglige forledd er betydninga 'N har mye X' mest nærliggende:

Likhetsidealet i velferdsstaten kan bli uthult når pengesterke kan kjøpe seg helse- og omsorgstjenester.

Anders Mordal, Kjersti Berge og Gerald Pettersen er både sang- og humørsterke personligheter med fin kjemi.

Hos en del sammensetninger med tellelige forledd blir betydninga 'N har mange X':

Bindsterke verk om Norges fortid kom nå ut og bidro sterk til utviklingen av norsk nasjonal identitet.

Der byfauna og skogfauna glir over i hverandre, der natten hvelver seg stjernesterkt og tempelbuelikt over den canadiske tundraens sfinxtaushet.

De bilsterke kundene er ikke så interesserte i den gode, gammeldagse «verdensomseilingen» lenger.

Mange av sammensetningene på *-sterk* har samme forledd som sammensetninger på *-svak*. Dette gjelder forledd som *kultur, farge, ressurs, lys, lyd, trykk, strøm, muskel, alkohol og strøm*. Som nevnt i avsnitt 6.2.2 skiller de to gruppene med sammensetninger seg fra hverandre ved at sammensetninger på *-svak* ikke forekommer i materialet mitt med betydninga ‘N har få X’, i motsetning til sammensetninger på *-sterk* som forekommer i et par tilfeller med betydninga ‘N har mange X’. De to sammensetningstypene har likevel til felles at den mest sentrale betydninga er henholdsvis ‘har lav grad av/lav intensitet av’ og ‘har høy grad/høy intensitet av’, som vi har sett også er de mest sentrale betydningene når orda forekommer utenfor sammensetninger.

Som vi så innledningsvis blir *sterk* brukt i både nøytrale og positive kontekster. *-Sterk* danner flere sammensetninger med nøytrale forledd:

Den hellige ild belyste graven, forbløffende lyssterk og praktfull.

Aurlandselva (...) Strømsterk med stein- og grusbunn og klart vann.

Her kan vi lese av kontekstene at det er positivt at en har mye av det som forleddet betegner, og vi kan derfor forvente en viss positiv konnotasjon (ettersom en har mye av noe ønskelig). Sammensetningene over virker likevel heller deskriptive og nøytrale heller enn at de uttrykker en klar positiv holdning. *-Sterk* danner også sammensetninger med forledd som betegner noe ønsket:

Ansatte i Vital ønsker seg en kapitalsterk eier som har noe å tilføre vår virksomhet og ansatte (...)

(...) hun mister enhver menneskelig form, og bare blir en delirisk sangstemme i det duftsterke hulemørket.

Også her får vi betydninga ‘N har mye X (noe ønskelig)’, og vi kan derfor forvente en positiv konnotasjon. Også her ser vi likevel at denne betydninga til en viss grad uteblir, og sammensetningene virker heller deskriptive.

Vi ser altså at *-sterk* i stor grad danner sammensetninger med forledd som betegner ting som er (i konteksten) ønskelige, og at en derfor kan forvente en viss positiv konnotasjon. Det kan likevel virke som om etterleddet i større grad danner deskriptive, nøytrale sammensetninger enn sammensetninger som uttrykker en klar holdning, og her kan vi trekke klare paralleller til bruken av *-svak*.

6.4.3 *-tung*

Sammensetninger på *-tung* er en uensartet gruppe hvor en finner variasjon i betydningsforholdet mellom forleddet og etterleddet, noe som førte til litt problemer i sortering av materialet. Dette er utdypa i avsnitt 4.3.7. Blant sammensetninger på *-tung* finner en følgende betydningstyper: ‘tung som X’ (*mursteinstung*), ‘tung (tyngt ned) på grunn av X’ (*elskovstung*), ‘tung på grunn av (mye) X’ (*løvtung*) og ‘har mye X’. Her har jeg valgt å ha med alle sammensetninger som det er rimelige å tolke som ‘har mye X’, selv om det også skulle være mulig å tolke dem annerledes.

Typefrekvensen til *-tung* i materialet er 82, og eksemplarfrekvensen er 644. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen er 7,85.

Nedenfor følger en tabell med de 31 mest frekvente sammensetningene på *-tung*. De to mest frekvente sammensetningene på *-tung* er *prestisjetung* og *regntung*, som forekommer henholdsvis 181 og 122 ganger. Det betyr at de to til sammen har nesten halvparten av treffa. Det er dessuten 51 hapaxer på *-tung*, det vil si over 50 ord som bare forekommer en gang i materialet. Eksempler på disse er *sandtung*, *salttung*, *boktung* og *forskningstung*.

prestisjetung	181	skytung	7	kvalitetstung	3
regntung	122	tradisjonstung	5	meningstung	3
sorgtung	72	løvtung	4	tåketung	3
alvorstung	57	tanketung	4	alkoholtung	2
snøtung	33	teksttung	4	annonsetung	2
Skjebnetung	31	trostung	4	glasstung	2
symboltung	20	trykk tung	4	innholdstung	2
teoritung	9	ingeniørtung	3	jordtung	2

mennesketung	2	ressurstung	2	vanntung	2
muskeltung	2	strukturtung	2		
pengetung	2	terminologitung	2		

Figur 26: De 31 mest frekvente sammensetningene på *-tung*.

Også *tung* har flere ulike bruksområder, og i *Norsk ordbok* har det seks ulike definisjoner og flere underdefinisjoner. Hovedbruksområdene er at *tung* blir brukt om faktisk vekt, om ting som er slitsomme/vanskelige og om ting som er kraftige eller som forekommer i høy grad. *Tung* blir også ofte brukt om abstrakte ting gjennom metaforene fysisk arbeid for mentalt arbeid (*tungt arbeid*) og vonde følelser har høy vekt (*tung av sorg*). *Tung* kan bli brukt nøytralt (at noe veier mye er ofte bare en observasjon) eller i ulike negative sammenhenger (til å snakke om vonde følelser, at noe er vanskelig og strevsomt og så videre), men når det forekommer med positiv betydning, kan det virke som om denne positive betydninga er mer kontekstavhengig. Vi ser for eksempel at det som oftest er negativt at noe er tungt, men hvis en gullklump er tung, er det derimot positivt, fordi den da er verdt mer penger. Vi kan derfor tenke oss at sammensetninger på *-tung* kan vise litt variasjon i bruksområder, og at en eventuell positiv betydning i stor grad vil være kontekstavhengig.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	24	29	53
Abstrakt	16	13	29
TOTAL	40	42	82

Figur 27: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-tung*.

Av konkrete substantiv danner *-tung* først og fremst sammensetninger med ord for ting og stoff, men også for personer, mat og ting fra naturen:

Jeg syntes at sendingen var nokså ekspert- og politikertung i går.

Motorene i gang, oljetung avgass blander seg med det røde støvet.

En sildrende, tåketung og hustren søndag i advent vandrer vi den gamle urtidsveien fra Hvitebjørn i Oppegård og sørover.

Av abstrakte substantiv danner *-tung* sammensetninger med aktiviteter, begreper, beskrivelser og tilstander:

I 1862 var handlingen symboltung og politisk viktig for Unionen.

P3 er en meget seriøs og kvalitetstung kanal for unge.

(...) for slik var det han følte seg når han minstes det kjærlighetstunge blikket som Marie Kelly hadde besvart hans eget blikk med idet de tok avskjed og lovet hverandre å møtes neste kveld.

Kan det faktisk være så at vi nordmenn generelt betraktes som et alvorstungt, stivt og følelseskaldt folk (...).

Hos *-tung* kan en observere det samme som hos *-sterk* og *-svak*, at det er vanskelig å skille mellom flere betydninger, her mellom betydningene 'N har mange X' og 'N er tung på grunn av (mange) X'. Dette ser en først og fremst i fraser hvor både forleddet og nomenet sammensetninga står til betegner konkrete ting:

(...) med den flasketunge sekken daskende på ryggen

Treffer en den før gytingen setter i gang, har en de beste sjansene får å få de riktig rogtunge eksemplarene.

Det gjelder likevel ikke alltid, og i enkelte tilfeller vil en slik tolkning være urimelig:

I det siste har Jenssen ikke sjelden begynt dagen i en liten skog i nærheten, i selskap med familiens mosjonskrevende hund som for øvrig har ført til at Jenssens boktunge hjem nå «har vesentlig flere bøker om hundeoppdragelse enn om barneoppdragelse»

Å tolke frasen *et boktungt hjem* til å bety noe mer enn 'et hjem med mange bøker' er unaturlig, fordi vekt er irrelevant når det gjelder en bygning som står stødig på bakken. Mange av de andre sammensetningene på *-tung* med konkrete forledd gjelder ting som derimot ikke står stødig på bakken, og hvor en eventuell tyngde altså kan observeres:

Støtt fruktunge greiner.

På den andre siden av Bogstadvannet ligger Bjørnsgard under løvtunge bjørker.

La fantasien vandre seg vill mellom snøtunge trollgraner under en nattesvart himmel.

Ville, voldsomme, vanntunge skyer strøk over grantoppene og strakte seg opp mot himmelens ytterste farge.

Og det gikk opp for meg at om Diana og jeg hadde fått det barnet den gangen, ville hun (...) en dag sett på meg med nettopp slike maskaratunge øyne og ropt at det var urettferdig.

Sola steker og den sandtunge vinden gjør ikke noe annet enn å flytte litt på den hete lufta.

Lenger inne på land, dit vindkastene ikke har kraft til å bære salttung sjøsprøyt.

Vi bøyer oss inn under en nåletung grein.

Her er det igjen naturlig å bringe egentlig tyngde inn i tolkningene av frasene. Hos enkelte sammensetninger med konkrete forledd betegner *-tung* at noe henger lavt (altså ser tungt ut) selv om det ikke nødvendigvis veier mye:

En sildrende, tåketung og hustren søndag i advent vandrer vi den gamle urtidsveien fra Hvitebjørn i Oppegård og sørover.

Det er spennende å få dem til å fly, og samtidig lage drager som er vakre å se på, sier hun, mens hun kikker begeistret opp mot den grå, skytunge himmelen.

Over de hvite luftskipene ligger en kokstung himmel som speiler seg i vannet og gjør Krøderen mørk og dyster som høsten.

Vi ser at *-tung* ofte danner sammensetninger med ord for ting som har med luft å gjøre, som gass, damp og for eksempel lukter:

Selv om han ville røpe seg ved den citrustunge aftershaven han ikke knuslet med.

Motorene i gang, oljetung avgass blander seg med det røde støvet.

Den fuktunge luften har blitt mer mineralisk, hardere.

Her har tyngden som etterleddet betegner, ikke nødvendigvis noe med faktisk vekt å gjøre, men det er tydelig at den står for en kvalitet som kan sanses. I ordboka blir *tung luft* beskrevet som luft/duft/atmosfære som virker bedøvende på grunn av søt, sterk, emmen lukt, og som luft/temperatur som er lummer og trykkende. Vi kan altså tenke oss at *-tung* i disse tilfella

betyr at nomenet N har noe som forleddet betegner, og at denne tingen gjør det vanskelig eller ubehagelig å puste eller oppholde seg i nærheten.

Når forledda eller nomenet som sammensetninga står til, er abstrakte, vil ikke betydninga ha noe med faktisk tyngde å gjøre, ettersom abstrakte ting ikke har vekt:

Flyene settes inn på strekningene mellom skandinaviske land; på trafikkunge ruter som til og fra Frankfurt, London og Paris.

Romeo Beaufort begynte som den første å selge girede derivater og gebyrtunge og komplekse investeringspakker.

Av abstrakte forledd danner *-tung* mange sammensetninger med forledd som står for negative følelser, stemninger og liknende:

Hvor ble det av de gode historiene, anekdotene som kunne gjort dette til litt mer enn en alvorstung stund med fire mer og mindre gråhårete herrer?

Det er veldig feminint og følelsetungt.

Med sorgtungt hjerte måtte jeg reise fra de to unge.

Du hører ikke en gang mitt spede, skyldtunge forsøk på å rope unnskyld.

Filmene foregår helst i nattlige storbymiljøer og kjennetegnes av dype skygger og høye kontraster, skjeve kameravinkler, klaustrofobiske rom og skjebnetunge stemninger.

Linn hadde litt vemodstungt sopt opp hårpryden fra frisørsalong-golvet.

Her kan vi for eksempel tolke frasen *et sorgtungt hjerte* som 'et hjerte med mye sorg' og *et skyldtungt forsøk* som 'et forsøk med mye (følelse av) skyld'. Det vil likevel kanskje være mer nærliggende å parafasere de to frasene som *et hjerte tynget av sorg* og *et forsøk tynget av skyld*. Kövecses (2010 s.64) skriver at metaforen VANSKELIGHETER ER BYRDER som er sentral i vår forståelse av problemer og vanskeligheter, og vi ser at sammensetningene over er et uttrykk for denne metaforen. Vonde følelser, situasjoner og så videre blir forstått som at de har høy vekt og derfor er tunge å bære. Dette ser vi også i bruken av *tung* i uttrykk som *tung av sorg* og *en tung byrde*.

Vi ser også at *-tung* danner mange sammensetninger med begrep hentet fra fagspråk/teknologi/ikke-dagligdagse sammenhenger:

For øyeblikket ser det imidlertid ut til at han kan bli overkjørt av de folkevalgte forsamlingene i denne forsknings- og teknologitunge delstaten.

Søkemotorbransjen er innovasjonstung.

Memscap skjønnte at dette ble et forskningstungt prosjekt som ville kreve nytt og avansert utstyr.

Denne næringen hadde imidlertid – i likhet med den kapitaltunge skipsfarten – begrenset sysselsettingseffekt.

På bakgrunn av tidligere studier er det rimelig å anta at store og ressurstunge aktører er organisert annerledes enn mindre aktører.

Også her ser vi at bruken av *-tung* er metaforisk, med metaforene TUNG ER VIKTIG og TYNGDE ER MAKT/AUTORITET. Dette ser vi for eksempel i uttrykk som *faglig tyngde* og av eksempel som:

Er det en dom av Høyesterett, har den rettssetning som Høyesterett har uttalt, nesten samme tyngde som en lovbestemmelse.

-tung danner sammensetninger med forledd som betegner noe nøytralt. Noen ganger får disse noe negativ konnotasjon:

«Ta det med ro, nå,» sier han til avskjed, og tramper tilbake med jordtunge støvler over det spirende gresset.

Programmet hennes ga en ellers sportstung søndag et passende avbrekk.

Mens andre ganger virker de bare beskrivende:

Da Oz besøkte en velstående arabisk familie, måtte han beundre «de barteprydede mennene, de smykketunge kvinnene» og «noen søte unge jenter» (...).

Noen ganger danner *-tung* sammensetninger med forledd som betegner noe positivt:

Alt er smått og nett ved henne sammenlignet med hans egen langstrakte, muskeltunge skabelon.

Forhandlingene har kjørt seg fast og EU svarer med å nekte Swissair, sveitsernes kvalitetstunge flyselskap, å få ta opp passasjerer på EU-interne strekninger.

Men helst danner etterleddet sammensetninger med forledd som betegner noe negativt:

Det var en vanlig morgen, om enn regntung og grå.

Nå ble det en velkjent reprise på sorgtunge hyl i dusjen.

*Da jeg kom til kirken noen minutter før tiden på en kald og regnværstung
søndagskveld, ventet han på meg.*

Vi ser at etterleddet *-tung* har mye mer varierende betydning enn mange av de andre etterledda, og at selv om en del av sammensetningene på *-tung* kan tolkes som 'N har mye X', ser vi at de ofte har mer betydning i tillegg. Dette gjør at sammensetningene får varierende konnotasjon, avhengig av hva forleddet betegner, og hvilken betydning etterleddet har. Dette ser vi at er i tråd med det vi innledningsvis så at ordbøkene skreiv om *tung*.

6.4.4 *-full*

Sammensetninger på *-full* er også en relativt ensartet gruppe semantisk sett, og de fleste sammensetningene har betydninga 'N har (mye) X'. I enkelte sammensetninger har *-full* betydninga 'beruset' (*stupfull, kjempefull*), og i enkelte andre betegner det en mengde (*håndfull, munnfull*). Slike sammensetninger er ikke med i materialet, se avsnitt 4.2.3.

Typefrekvensen til *-full* i mitt materiale er 172, og eksemplarfrekvensen er 20 673. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen til *-full* er 120, den høyeste av alle etterledda. Vi ser altså at sammensetninger på *-full* er en relativt liten gruppe hvor hvert ord forekommer mange ganger.

Nedenfor er de 30 mest frekvente sammensetningene på *-full*, her alle sammensetninger på *-full* som forekommer 214 ganger eller mer. Øverst finner vi *verdifull* med 2251 treff, fulgt av *mangelfull* med 1458 treff, *betydningsfull* med 1346 treff og *smertefull* med 1115 treff. Mange sammensetninger på *-full* er altså relativt høyfrekvente ord som er godt innarbeidet i språket. *-full* har 42 hapaxer, og eksempler på disse er *nyansefull, ugressfull, gråtfull* og *solskinnsfull*.

verdifull	2251	meningsfull	893	skamfull	492
mangelfull	1458	gåtefull	628	omsorgsfull	481
betydningsfull	1346	kraftfull	504	ondskapsfull	427
smertefull	1115	forventningsfull	501	hemmelighetsfull	421
praktfull	1000	tankefull	501	spøkefull	398

grufull	344	samvittighetsfull	260	virkningsfull	230
forståelsesfull	329	talentfull	260	pinefull	219
håpefull	328	bekymringsfull	257	smakfull	219
fantasifull	297	hatefull	243	frydefull	214
tillitsfull	285	respektfull	238	skyggefull	214

Figur 28: De 30 mest frekvente sammensetningene på *-full*.

For fullstendig tabell, se vedlegg.

Norsk ordbok lister opp mange ulike bruksområder for *full*: Det kan brukes om noe som inneholder så mye som det er plass til, noe som er fullstendig og helt, og hvor ingenting mangler, og noe som utfolder seg i hele sin styrke. Vi kan tenke oss at *-full* skiller seg fra noen av de andre etterledda, for eksempel *-løs* og *-fri*, ved at det ikke er det at en har noe eller ikke har noe som er det vesentlige med betydninga, men at en har en fullstendig mengde av noe. I så fall er det mulig å tenke seg at sammensetninger på etterleddet *-full* i større grad blir objektive og «beskrivende» enn sammensetninger på for eksempel *-rik*, *-løs* eller *-fri* hvor de tilsvarende «frie orda» har en tydeligere positiv eller negativ konnotasjon.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	8	9	17
Abstrakt	91	62	153
TOTAL	99	71	170

Figur 29: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-full*.

Av konkrete, tellelige substantiv danner *-full* sammensetninger med dyr og ting, gjerne fra naturen, og stoff:

Hun takker Lee og krabber ut i den lumre, insektsfulle, våte, blåsende natten.

Landet er bergfullt og klimaet barskt.

Delfrukten har en saftfull utvekst og spres med maur.

Spesielt moro blir det hvis du i forbindelse med lommebok-trikset allierer deg med noen kamerater som kan hive snøballer på noen snøfulle grener over personen som leter etter deg i veikanten.

Av abstrakte substantiv danner *-full* først og fremst sammensetninger med ord for aktiviteter, beskrivelser/egenskaper og (mentale) tilstander:

Bergen kino byr på en smakfull og spennende filmmeny.

De fleste av oss blir tankefulle når vi vandrer rundt blant steiner av marmor og granitt.

Hundrevis av håpefulle kandidater prøvesang for rollene.

Ved første øyekast er kanskje det mest påfallende med *-full* at etterleddet danner så få sammensetninger med konkrete forledd:

Art i kaktusfamilien med flattrykte, leddete stammer, gule blomster og fikenliknende, spiselige frukter med tykt, tornefullt skall.

Hun sa ingenting (...) pekte og sa ikke et ord med den blodfulle og altfor store munnen.

-full danner også sammensetninger med en del ord som beskriver positive kvaliteter. Disse forledda forekommer for det meste bare med *-full* som etterledd i materialet (og noen ganger også med *-løs*.)

Og orkesteret fulgte opp, stor og glansfull strykerklang, og mange svært gode blåserinnslag.

I kveld gir det russiske presidentparet en middag for de amerikanske gjestene i det store Kremlpalasset, den mest praktfulle og overdådige bygningen bak de gamle murene.

Alle fire lager i dag kraftige og sødmefulle viner som kvalitativt ligger helt i tetsjiktet blant Portugals rødviner.

Et velavstemt og yndefullt dytt med hoften sendte skuffen på plass.

-full danner også en del sammensetninger med ord for følelser og mentale tilstander. Også disse forekommer i stor grad bare med *-full* i materialet:

I små angstfulle øyeblikk merket han at ereksjonen sviktet.

Hilde Hummelvoll møter Halvdan Sivertsen med frydefulle klipp fra hans glade artistkarriere.

Jeg skjønte på ansiktsuttrykkene at folk var opphissede og hatefulle.

En misunnelse som riktignok må holdes skjult og dekkes av et tykt lag med hånfulle bemerkninger.

Den gang vendte det konservative Vest-Europa seg foraktfullt mot deres kamp for et nytt samfunn.

Disse forledda som *-full* danner sammensetninger med, betegner henholdsvis egenskaper og tilstander som en kan tenke seg at måles i mengde i stedet for antall. Det er for eksempel mer naturlig å snakke om at en har mye angst heller enn at en har mange angster, mye hat framfor mange hat, mye hån framfor mange håner, mye sødme framfor mange sødmer. En kan derfor tenke seg en tolkning av etterleddet *-full* som 'N har mye X', i motsetning til for eksempel *-rik*, som en kan tolke som 'N har mye/mange X'. Dette støttes av at de (få) konkrete forledda som danner sammensetninger med *-full*, i stor grad betegner utelleglige enheter som ikke er klart avgrensede, og hvor det derfor ikke er meningsfylt å snakke om mange i stedet for mye: *kjøtt, saft, snø, tåke, ugress, malm, blod, røyk*.

Det er kanskje naturlig at beholdere inneholder utelleglige ting, fordi det i større grad er det som er i beholdere (for eksempel væsker, masser og likende). Vi kan tenke oss at *-full* vekker en metaforisk tolkning hvor nomenet sammensetninga står til, blir en slags beholder, på samme måte som ved *-tom*. For eksempel ser vi samme metaforiske syn på kommunikasjon:

Utover høsten sender han en lang serie lengselsfulle brev til sin Tone i Bergen.

Historien er redselsfull, men ikke desto mindre sann.

Men heldigvis er det ganske enkelt å finne frem til de rette stedene uten å måtte stable på beina setninger som kun Gro Harlem Brundtland finner meningsfulle.

Og HJERNEN ER EN BEHOLDER-metaforen:

Det kunstige mennesket utvikler seg til å bli et redselsfullt uhyre med uforutsigelig atferd

Han virket etter hvert heller ikke spesielt sorgfull over å si adjø til sin godt etablerte posisjon som arbeidssøker.

-full danner en del sammensetninger med forledd som betegner noe positivt:

Iblant ble tankene så livfulle at han følte at hun fremdeles levde.

Forledd som er nøytrale:

Gården var på knapt 30 mål, og som navnet sier, var den bergfull og bakket (...).

Studentmyten må leves til fulle en siste sommer, sånn at det sitter noen mytefulle historier igjen til barnebarna.

Og forledd som betegner noe negativt:

Hjemmet hans er et redselsfullt hybelhus for offiserer hvor malingen flasser av i trappeoppgangene, uhyggelig og halvveis en ruin.

Begivenheten i Pitbull-Terje går amok er en person, nærmere bestemt en tykk og temperamentsfull tolvåring ved navn Terje.

Av eksemplene over ser vi at -full i stor grad er et nøytralt etterledd, ved at sammensetningene tar konnotasjon etter forleddet og konteksten. Når forleddet betegner noe en (i konteksten) ikke vil ha, får sammensetninga negativ konnotasjon, ettersom den betegner en uønsket situasjon, og motsatt når forleddet betegner noe en (i konteksten) vil ha. Dette tyder på at etterleddet slik som de ble antydnet tidligere i teksten, har en mer beskrivende funksjon.

6.5 Etterledd som danner sammensetninger med betydninga 'N har X'

6.5.1 -holdig

Sammensetninger på -holdig er ensartet når det gjelder betydning, og det var ingen problemtilfeller. -holdig skiller seg litt fra de andre etterledda ved at betydninga til sammensetningene det danner, kan tolkes som 'N inneholder X' i tillegg til 'N har X'.

Typefrekvensen til -holdig er 169 og eksemplarfrekvensen er 931. Den gjennomsnittlige eksemplarfrekvensen er 5, noe som er ganske lavt sammenliknet med enkelte av de andre etterledda.

Nedenfor er de 28 mest frekvente sammensetningene på -holdig, alle som forekommer fem ganger eller mer. Vi ser at *alkoholholdig* er den klart mest frekvente sammensetninga med 137 treff, fulgt av *sukkerholdig* med 70, *jernholdig* med 48 og *kalkholdig* med 46. Deretter

går det jevnt nedover før vi får 85 hapaxer. som for eksempel *bindemiddelholdig*, *granittholdig*, *laktoseholdig* og *nikotinholdig*.

Nedenfor følger en tabell over de 28 mest frekvente sammensetningene på *-holdig*, her de som forekommer 5 ganger eller mer.

	Antall	leirholdig	17
alkoholholdig	137	stivelsesholdig	17
sukkerholdig	70	fettholdig	13
jernholdig	48	blyholdig	12
kalkholdig	46	kullsyreholdig	11
vannholdig	38	hydroksylholdig	10
svovelholdig	37	asbestholdig	8
nitrogenholdig	33	klorholdig	8
sandholdig	31	koffeinholdig	8
saltholdig	30	kobberholdig	6
oljeholdig	20	safirholdig	6
karbonholdig	19	fluorholdig	5
PCB-holdig	19	gullholdig	5
oksygenholdig	18	metanholdig	5
syreholdig	18		

Figur 30: De 28 mest frekvente sammensetningene på *-holdig*.

For fullstendig tabell, se vedlegg.

Når *holdig* forekommer som fritt ord og ikke som etterledd, har det betydninga ‘varig’, og etterleddet *-holdig* skiller seg på den måten fra de andre etterledda i undersøkelsen min ved at det ikke har et tilsvarende fritt ord. I *Norsk riksmålsordbok* står det at *holdig* særlig blir brukt i faglitteratur som etterledd i sammensatte adjektiv, og at disse får betydninga ‘som (i større eller mindre mengder) inneholder det stoff som blir angitt av forleddet’. Ordboka legger altså til grunne at *holdig* betyr ‘inneholder’, og på den måten skiller seg fra de andre etterledda som i større grad betyr at en har eller ikke har noe. Hvis dette er tilfelle kan en tenke seg at sammensetninger på *-holdig* er mer nøytrale enn sammensetninger på en del av de andre

etterledda, og en kan også forvente at forledda i stor grad er stoffnavn eller andre ting som noe kan inneholde.

Under følger en tabell over fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd som etterleddet inngår i sammensetninger med:

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	25	141	166
Abstrakt	2	1	3
TOTAL	27	142	169

Figur 31: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-holdig*.

Av konkrete, tellelige substantiv danner *-holdig* først og fremst sammensetninger med stoffnavn, men også ting (gjerne mat eller fra naturen):

(...) bergart dannet ved avsetning og konsolidering av askesuspensjoner som oppstår ved eksplosive utbrudd av sterkt gassholdige magmaer.

Ved særlig store krav til gjennomslagsfasthet for høye spenninger unngår en bruk av løsemiddelholdige lakker.

Arten er funnet fra oslofjord-området til Sørlandet, der den helst oppsøker sletter eller skogholt på sandholdig grunn.

Han lyktes ikke i sitt forehavende idet stoffpartiet bestod av en melholdig stoffblanding.

Ved inntak av mye sukkerholdig mat og drikke får bakteriene mye næring.

Denne kilen ligger på nordsiden av Skrimfjellene og gir der et kalkholdig og godt jordsmonn.

Av abstrakte substantiv er det bare tre ulike substantiv i materialet mitt som danner sammensetninger med *-holdig*:

Mens han så på New Yorks øvre, ferierende middelklasse som solbrune og svette kavet med å finne det minst kaloriholdige på menyen.

Mennene gikk i gang med å skru de enorme trykkholdige sylindrene løs fra røropplegget.

Forbrenningen av energiholdige næringsstoffer som fett og sukker blir da redusert, og muskelmassen blir også redusert etter hvert.

-holdig er det etterleddet som skiller seg klarest ut fra de andre i den forstand at det har en mye mer spesialisert bruk enn de andre etterledda. 156 av de 169 ulike forledda *-holdig* danner sammensetninger med, er stoffnavn, og vi ser at disse sammensetningene kan parafraseres som «inneholder»:

Unngå tannbørsting like etter inntak av syreholdige produkter

– *unngå tannbørsting like etter inntak av produkter som inneholder syre.*

På Vestlandet der brukene var små og jorda steinholdig, var gamle håndredskaper som spade, hakke og rive mest effektivt

– *på Vestlandet der brukene var små og jorda inneholdt stein, var gamle håndredskaper som spade, hakke og rive mest effektivt.*

Dioksiner dannes ved avfallsforbrenning og spesielt ved ufullstendig forbrenning av klorholdig avfall

– *Dioksiner dannes ved avfallsforbrenning og spesielt ved ufullstendig forbrenning av avfall som inneholder klor.*

Fraser som inneholder sammensetninger på *-holdig*, brukes altså i stor grad til å beskrive ei enhet som inneholder ei annen enhet. Dette ser vi også der hvor forleddet ikke er et stoffnavn:

Vi elsker pizza, men også taco og spaghetti. Tomatholdige retter. Kan det være noe med denne smaken vi liker så godt?

Frøholdige bær som blåbær, hyllebær, bringebær og multer inneholder mer fiber og fett som sikrer deg en jevnere energitilførsel.

Også disse sammensetningene kan parafraseres ved bruk av *inneholder*:

Tomatholdige retter – retter som inneholder tomat.

Frøholdige bær – bær som inneholder frø.

Funna i materialet støtter i stor grad det som står om *-holdig* i ordbøkene. Forledda er i stor grad stoffnavn, og sammensetningene er beskrivende. Etterleddet er dessuten nøytralt, og sammensetningene tar konnotasjon etter om det forleddet betegner er ønskelig eller ikke (i konteksten). På denne måten skiller *-holdig* seg klart fra de andre etterledda jeg har undersøkt.

7 Synonymi og konkurranse

Som det ble nevnt innledningsvis kan det ved første øyekast virke som om en del av etterledda har ganske beslektede betydninger, men at dette ville vært funksjonelt umotivert. I de følgende avsnittene skal jeg forsøke å drøfte om hvorvidt de etterledda som har samme hovedbetydning (for eksempel 'N har mye X') er synonyme og i konkurranse med hverandre, eller om de spiller ulike semantiske roller og forekommer med ulike typer forledd og nomen.

7.1 Sammensetninger på *-fattig* og *-svak* ('N har lite/få X')

Vi har sett at *-fattig* er mer «umarkert», mens *-svak* er mer spesialisert ved at det får tilleggsbetydninger ('N har svak X'), og danner sammensetninger av andre betydningstyper enn privative, for eksempel kausative sammensetninger (*alderdomssvak* 'svak som følge av alderdom'). Begge etterledda forekommer sjeldent med forledd som betegner noe negativt (generelt eller i kontekst), og når de gjør det får sammensetningene ei mer nøytral enn positiv betydning. Dette peker på at begge etterledda har en viss negativ konnotasjon. Det virker likevel som om *-fattig* har en klarere negativ konnotasjon enn *-svak*, da *-svak* gjerne danner nøytrale sammensetninger, mens *-fattig* helst danner sammensetninger med negativ konnotasjon.

-fattig forekommer med tellelige forledd, mens *-svak* ikke gjør det (se diskusjon angående dette i avsnitt 6.2.2). *-svak* danner helst sammensetninger med forledd som betegner graderbare fenomener som kan måles i intensitet/virkningsgrad. Det er bare åtte forledd i materialet som forekommer med begge etterledda: *nærings-*, *muskel-*, *kultur-*, *informasjon-*, *energi-*, *farge-*, *lys-* og *ressurs-*. Om vi sammenlikner sammensetningene disse forledda forekommer i, ser vi at etterledda ikke har helt samme betydning:

*Selvmondsraten i Tyskland øker drastisk i de **lysfattige** månedene.*

*Man har spekulert på om månelysen i gamle, **lysfattige** tider, gjorde visse sosiale aktiviteter mulig å utføre om natten.*

*Andre ganger passerer Solen gjennom fredeligere områder der det nesten utelukkende finnes gamle og mer **lyssvake** stjerner.*

*Og det kan brukes til å se på veldig **lyssvake** objekter overalt i rommet.*

Vi ser altså at *-fattig* og *-svak* til en viss grad har overlappende betydning ved at de betegner at man har mye av noe, men vi kan også se at de to etterledda belyser ulike aspekt ved denne

mengden. Mens sammensetninger som *lysfattig* vektlegger at man har lite lys, kan *lyssvak* i større grad tolkes som at man har lav grad/lav intensitet av lys. I sammensetningene over kommer dette også til uttrykk gjennom nomenene sammensetningene står til. Mens måneder og tider kan være lyse eller mørke, kan stjerner ha sterkt lys eller svakt lys. Det samme ser vi om vi sammenlikner *ressursfattig* og *ressurssvak*:

*I kampen om oppmerksomhet blir de mindre og **ressursfattige** organisasjonene altså taperne.*

*Det første organiserte tiltaket for å få **ressurssvake** byskolebarn ut på landet om sommeren ble iverksatt av Arbeidersamfunnet i Kristiania (...).*

Mens *ressursfattig* sier noe om mengden ressurser (de er få) og ikke noe om virkninga av dem, sier *ressurssvak* ikke noe om hvor mange eller få ressurser man har, men om virkninga av dem (den er svak, altså dårlig eller liten).

Vi ser altså at de to etterledda har overlappende betydning i den forstand at de begge betegner en mangel, men ettersom de belyser to ulike sider av denne mangelen, danner de i stor grad orddanninger med ulike typer forledd. For eksempel vil en del forledd bare kunne forekomme sammen med *-fattig*.

7.2 Sammensetninger på *-tom*, *-løs* og *-fri* ('N har ikke X')

Etterledda *-tom*, *-løs* og *-fri* har den felles betydninga ('N har ikke X'), men de har tydelig forskjellige bruksområder som i liten grad overlapper. Mens sammensetninger på *-tom* vekker forestillinga om en beholder, har sammensetninger på *-løs* ofte negativ betydning, og sammensetninger på *-fri* ofte positiv betydning. Dette innebærer at de tre etterledda gjerne danner sammensetninger med ulike forledd. Mens sammensetninger på *-tom* krever forledd som kan konseptualiseres som innhold i en beholder (og nomen som kan konseptualiseres som denne beholderen), danner *-løs* helst sammensetninger med forledd som står for noe ønsket, og *-fri* med forledd som står for noe uønsket.

Sigurd (1972) se avsnitt 3.1.1, hevder at *-lös* er den umarkerte formen, mens *-fri* er den markerte. Dette innebærer at man bruker *-lös* både om man vil uttrykke holdning, og om man ikke vil det, mens man bare bruker *-fri* til å uttrykke holdning. Noe liknende kan vi se tendenser til av eksemplene under:

*Så f.eks. dill, gulrøtter, vintersalat og hagesyre om det fremdeles er **snøfritt** og jorden ikke er frosset.*

*Naturen var storslagen, man kunne ikke klage på det i hvert fall, hvite fjellsider på begge sider, og tindene kneiste opp mot himmelen, **snøløse**, mørke, og innhyllet i tåke.*

Gòrska (1994) peker på at forskjellen på *-less* og *-free* også innebærer en forskjell i intensjonalitet ved at den konseptualiserende opererer med en agens ved *-free*, men ikke ved *-less*, og hun peker på danninger som *painless* og *fearless* i engelsk. Jeg har funnet tilsvarende sammensetninger i materialet mitt: *smerteløs, sorgløs, bekymringsløs, angerløs, skamløs, skyldløs, tvilløs, fryktløs, sutaløs*. Man kan tenke seg at danninger på *-fri* framkaller ei forestilling om at man aktivt har kommet seg unna noe, mens danninger på *-løs* framkaller ei forestilling om at man passivt har unnslettet/mistet noe. Dette henger tett sammen med at *-fri* gjerne danner sammensetninger med positiv konnotasjon, mens *-løs* danner sammensetninger med negativ konnotasjon. Se på eksemplene under:

*Det fins ingen organisert psykologisk hjelp for ufrivillig **barnløse** i denne prosessen (...)*

*Utsendelsen var som nevnt ledd i et forskningsprosjekt om **barnfrie** kvinner. En særnemneliste er noe kortere enn en ordinær spørreliste, og den aktuelle særnemnelisten «om barnfrihet (frivillig barnløshet).*

Sammensetninga *barnløs* betyr i de fleste kontekster '(ufrivillig) uten barn', ettersom å få barn nok fortsatt blir regna som normen i dagens samfunn, og *barn* er i denne sammenhengen noe ønsket. Når *-løs* i stor grad danner sammensetninger hvor man er uten noe som man ønsker, er det naturlig at dette impliserer at man ikke har kontroll over situasjonen. Hadde man hatt kontroll over situasjonen, ville man jo hatt det man ønsket (her barn). Det samme gjelder *barnfri*, som i de fleste kontekster betyr '(frivillig) uten barn'. Når *-fri* danner sammensetninger som ofte betyr at man er uten noe man ikke ønsker, innebærer dette at man ofte aktivt har valgt bort det som forleddet betegner.

Dette gjelder ikke alltid, for det er jo ikke alle ting man har kontroll over. Gòrska (1994) peker som nevnt på at sammensetninger hvor forleddet betegner følelser eller sansinger helst tar *-less* ettersom de er utenfor menneskelig kontroll, og dette finner en som vi har sett også til en viss grad i norsk. Likevel, om situasjoner utenfor menneskelig kontroll tar *-løs*, kan vi også forvente at for eksempel værphenomener eller sykdommer skal gjøre det? Av værphenomener ser vi at utelukkende positive værphenomener (*sol*) forekommer i materialet med *-løs*, negative værphenomener (*slaps, frost, tele*) forekommer i materialet med *-fri*, og værphenomener som kan

være både positive og negative (*regn, nedbør*) forekommer med begge. Sykdommer som forledd tar utelukkende *-fri* som etterledd. Her kan vi tenke oss at sykdommer enten føles til en viss grad under menneskelig kontroll fordi de er fysiske fenomener som skjer med våre fysiske kropper, eller vi kan tenke oss, som Conti (2006) peker på, at hensynet til konnotasjonen er sterkere enn hensynet til intensjonaliteten når det gjelder produktiviteten til etterledda. Det er også mulig å tenke seg at forledd som *anger, skam, skyld, tvil* og så videre står for ting som *kan* oppfattes som under menneskelig kontroll, i motsetning til for eksempel værphenomener og sykdommer, som aldri vil være det. Derfor vil sammensetninger som *angerfri, skamfri, skyldfri* og *tvilfri* få ei anna betydning enn de tilsvarende *angerløs, skamløs, skyldløs* og *tvilløs*, ved at de førstnevnte impliserer at man på et vis har kvittet seg med det forleddet betegner. Dette ser vi for eksempel av ordparet *sorgløs/sorgfri* (som nevnt i avsnitt 6.3.2), hvor *sorgfri* har betydninga 'hensynsløs'.

De eneste forledda i materialet som forekommer med alle tre etterledda *-løs, -fri* og *-tom* er *trafikk-, bil-, vann-, blod-, menneske-, regel-, makt- og innholds-*:

*Vi gjorde oss selv til så store elvefiskere at man skulle tro det var storlakser vi hadde hentet ut av den nesten **vanntomme** elva.*

*To smekre båter med høye stevner lå i mudderet i den **vannløse** elva.*

*I et **vannfritt** miljø av syre og metanol, vil det dannes metylglykosid og metylester.*

Mens *vanntom* er nøytralt, og betyr at vi har en fysisk «beholder» (her elva) som faktisk er tom for vann, er *vannløs* tydelig mer negativt. Det er også påfallende at *vannfri* ikke forekommer i samme typer kontekst som de andre sammensetningene. I mitt materiale forekommer *vannfri* utelukkende i tekster som omhandler kjemi o.l.

Mens både *-løs* og *-fri* danner sammensetninger med både abstrakte og konkrete substantiv i tilnærmet like stor grad, ser vi at *-tom* danner sammensetninger med 70 % konkret, 30 % abstrakt. Det er tenkelig at dette kommer av at *-tom* impliserer ei forandring i normalitet og derfor i orddanninger med abstrakte forhold vil havne i konkurranse med *-løs*, og at *-løs* er mer tilgjengelig fordi det ikke krever at en fremkaller beholder-forestillinga. Dette er likevel ikke ei fullgod forklaring, ettersom de to etterledda har litt ulike bruksområder. Her er det dessuten interessant å merke seg at etterleddet *-full* i motsetning til *-tom* danner sammensetninger med 90% abstrakte forledd, og spørsmålet om hvorvidt det er ei tilfeldighet eller ikke at *-tom* har overvekt av konkrete forledd i materialet, forblir ubesvart.

Vi ser altså at *-fri* og *-løs* i stor grad har motsatte bruksområder, noe som gjenspeiler hvilke forledd de danner sammensetninger med – ord for ting som er utelukkende positive å ha, danner for det meste sammensetninger med *-løs* (for eksempel ord for familiemedlemmer eller kroppsdel), mens ord for ting som utelukkende er negative å ha (for eksempel ord for sykdommer eller skadedyr), for det meste danner sammensetninger med *-fri*. Ord for ting hvis verdiladning varierer med konteksten, vil ofte danne sammensetninger med begge etterledda, og på den måten kan man bruke *-fri* og *-løs* til å uttrykke holdning: *bilfri/billøs*, *sukkerfri*, *barnfri/barnløs* og så videre. *-tom* skiller seg fra *-fri* og *-løs* ved at etterleddet fremkaller forestillinger om en tom beholder (og impliserer at beholderen tidligere har vært full). Mens *-løs* og *-fri* i stor grad kan forekomme med samme forledd (og derfor er i opposisjon, men ikke i konkurranse ettersom de ikke uttrykker det samme), stiller *-tom* større krav til omgivelsene ved at det må gi mening å konseptualisere referenten til nomenet som en beholder, og referenten til forleddet som innholdet i den.

7.3 Sammensetninger på *-rik*, *-sterk*, *-tung* og *-full* ('N har mye X')

Vi kan si at *-rik*, *-sterk*, *-tung* og *-full* danner sammensetninger med samme hovedbetydning ved at de betegner at man har mye av noe, men de er likevel spesialiserte i hver sine retninger. Særlig *-tung*, *-full* og *-sterk* danner tilleggsbetydninger, og kan derfor ikke brukes i alle kontekster. *-tung* fremkaller ulike metaforiske forestillinger som har med tyngde å gjøre (og som i stor grad er negative), eller (ved konkrete forledd) får betydninga 'har høy vekt'. *-full* fremkaller på lik linje med *-tom* forestillinger om en beholder, og stiller semantiske krav til forledd og nomen deretter. *-sterk* får parallelt med *-svak* ofte betydninga 'N har sterk X', i tillegg til sammensetninger med andre betydninger enn den proprietive.

Ettersom de fire etterledda i stor grad har ulike bruksområder, stiller de ulike semantiske krav til forledd og nomen. *-full* krever på samme måte som *-tom* at forleddet viser til noe som kan konseptualiseres som innhold i en beholder, og nomenet til noe som kan konseptualiseres som denne beholderen. I materialet ser vi at *-full* i stor grad danner sammensetninger med abstrakte forledd. Ved abstrakte forledd blir ikke betydninga til sammensetninga 'full mengde/maksimalt antall', men 'full av (mye/mange)'. Dette er fordi det ikke gir mening å forestille seg hva som er maksimal mengde temperament en person kan ha (*temperamentsfull gutt*), eller hvor mye storm det kan være ei natt (*stormfull natt*). Dette kan også forklare hvorfor så stor andel av forledda i sammensetningene på *-full* i materialet er abstrakte. Hos

konkrete forledd vil *-full* i stor grad framkalle ei konkret forestilling av en beholder som er full av det forleddet betegner, og dette vil mye sjeldnere være mulig.

Jeg har tidligere i oppgaven pekt på at det er påfallende stor forskjell i hvilke typer etterledd *-full* og *-tom* danner sammensetninger med, ettersom de ved første øyekast virker motsatte av hverandre, og begge framkaller forestillinga om en beholder. Man konseptualiserer likevel sammensetninger på de to etterledda helt forskjellig. I begge tilfeller har man en beholder, men ved sammensetninger på *-tom* er denne beholderen alltid tom. Ved sammensetninger på *-full* har man derimot innhold, og mengden innhold varierer etter hva forleddet betegner og hva slags nomen sammensetninga står til. *-full* har derfor sterkere semantiske krav til kontekst enn *-tom*. Ei fisketom elv er ganske enkelt ei elv uten fisk. Ei fiskefull elv er derimot vanskeligere å konseptualisere. Holmqvist & Pluciennik (1996 s.5) peker i denne sammenhengen på at *-full* i mange sammenhenger blir overflødig ettersom etterleddet peker mot en tilstand og ikke en prosess (i motsetning til partisippene *-tømt* og *-fylt*).

-full kan danne sammensetninger som er nøytrale, positive eller negative, avhengige av forledd og kontekst. Sammensetninger på *-tung* får helst negativ konnotasjon ettersom etterleddet i seg selv har det, og sammensetninger på *-rik* får helst positiv konnotasjon ettersom etterleddet også har det. Konnotasjonen til sammensetninger på *-sterk* er også avhengig av forledd og kontekst, men de er ofte nøytrale.

I materialet mitt finner man forleddet *ressurs*- i sammensetninger med alle fire av forledda, og av eksempelsetningene under ser vi at betydninga til de ulike etterledda varierer litt:

*Den myndigheten og makten som nettverkene potensielt besitter kommer i form av hvordan **ressursfulle** aktører kan gi nettverkene tyngde - og indirekte innflytelse.*

*I dagens Norge rekrutteres kontinuerlig nye folk - i hopetall - til dette fristende "do-good"-miljøet, og det er ofte den mest idealistiske og **ressursrike** ungdommen som fanges opp.*

*De er positive til tanken om kunnskapsformidling, men noen frykter at fra før **ressurssterke** grupper skal få tilgang til gratisarbeidere (...)*

*På bakgrunn av tidligere studier er det rimelig å anta at store og **ressurstunge** aktører er organisert annerledes enn mindre aktører.*

Her ser vi at de fire etterledda har samme hovedbetydning, men at de på samme måte som etterledda som gir betydninga 'N har lite X' belyser ulike sider av det at man har noe. Mens ressursfulle aktører har mye ressurser, har ressurssterke grupper sterke ressurser (her er altså mengden uviktig, det er virkningsgraden som blir belyst). Ressurstunge aktører har ikke bare mye ressurser, disse ressursene gir dem makt og påvirkningskraft. Ressursrik ungdom har også mye ressurser, men her er det påfallende at *ressursrik* i all hovedsak står til nomen som betegner områder, som for eksempel *land, provins, del*, og at *ressurs* her betyr 'naturressurs'. På denne måten ser vi at *-rik* fremkaller ei tellelig betydning i større grad enn de andre etterledda:

(...) Slik at problemløsende, følelsesrike og sosialt samvittighetsfulle individer i sin tur kunne skape den sosiale utviklingen.

Mrs. Glekas, Georges kone, kunne ofte sees ved et av bordene, der hun maskinskrev menyer med én finger mens hun gav følelsessterke ordrer til datteren Angie.

Det er veldig feminint og følelsetungt.

Et følelsesfullt sinn er allerede bevisst i en alder av tjuåtte år og vet at om det ennå finnes noen lykke i livet, så er det bare kjærligheten som kan gi den.

Ved sammensetningene *følelsetungt* og *følelsesfullt* blir følelser konseptualisert som en masse som kan veie noe eller has i en beholder. Ved *følelsessterk* blir det konseptualisert som en slags tilstand eller prosess som kan ha ulik intensitet. Ved *følelsesrik* blir følelser konseptualisert som ei samling individuelle enheter man kan ha mange eller få av.

Vi ser altså at de ulike etterledda til en viss grad kan forekomme med samme forledd, men at de stiller ulike semantiske krav til forledda de danner sammensetninger med, og at de i sammensetninger belyser ulike sider av forleddet.

8 Om ordas status som etterledd, suffiks eller noe midt imellom

Etterledda jeg har undersøkt blir i flere sammenhenger nevnt på grunn av sin mellomposisjon mellom ledd og suffiks, blant annet i *Das Adjektiv* (Künhold, Putzler og Wellmann 1978) eller i artikkelen «Affixoidhungrig? Skitbra! Comparing affixoids in German and Swedish» av Kristin Ascoop & Torsten Leuschner (2006). I dette kapittelet ønsker jeg å undersøke orda i norsk med henblikk på dette.

Som nevnt tidligere består ei sammensetning av to ledd som kan forekomme som ord aleine, mens ei avledning består av en avledningsbase og et element til (et affiks, en modifikasjon eller ingenting (ved nullavledning)). Dette andre elementet er ikke et selvstendig ord, og kan derfor ikke forekomme aleine. Om vi undersøker sammensetninger på etterledda *-fattig*, *-fri*, *-full*, *-holdig*, *-løs*, *-rik*, *-sterk*, *-svak*, *-tom* og *-tung* ser vi at alle etterledda med unntak av *-holdig* kan forekomme aleine. Vi har allerede sett at det frie ordet *holdig* opprinnelig betyr 'varig', men det forekommer i liten grad aleine lenger. Det er også mulig å tenke seg at *holdig* er ei avledning av verbrotta *hold* og suffikset *-ig*, og at det derfor ikke selv kan regnes som et suffiks. Sammenhengen mellom *hold* og betydninga 'inneholde' er noe svak, men en kan analysere *-holdig* som ei leksikalisert avledning, et ord som bare forekommer som etterledd.

For å undersøke videre har jeg gått ut i fra tegna på at et ord er i en overgangsprosess fra etterledd til suffiks som Bauer (2004) peker på, og Stevens' (2005) kriterier for halvaffiks (Se avsnitt 2.1.2). Vi har allerede sett at alle orda bortsett fra *-holdig* har et identisk, fritt foreldremorfem (som er i bruk). For å undersøke om betydninga til dette foreldremorfemet og det tilsvarende etterleddet er den samme, er det nyttig å bruke parafrasering. Hvis betydninga til etterleddet og det tilsvarende frie ordet er den samme, bør det være mulig å parafrasere sammensetninga ved hjelp av det frie ordet. For de fleste av etterledda er ikke dette noe problem:

næringsfattig – *fattig på næring*

støysvak – *har svakt trykk*

blodtom – *tom for blod*

sukkerfri – *fri for sukker*

næringsrik – *rik på næring*

lyssterk – *har sterkt lys*

snøtung – tung av snø

kjærlighetsfull – full av kjærlighet

Men om vi forsøker å parafrasere sammensetninger på *-løs* på samme måte, blir det problematisk:

*Meningsløs – *løs for mening, *har løs mening*

*Bokløs – *løs for bøker, *har løse bøker*

Som nevnt tidligere har *løs* mange ulike definisjoner i ordboka, blant annet ‘som ikke er bundet eller festet til noe, fri, som har løsnet eller kan løses lett’ (BMO). Det er derfor mulig å se en viss semantisk relasjon mellom det frie ordet og etterleddet ved at begge kan betegne noe som ikke er til stede, men det frie ordet har ei langt mer spesifikk betydning ved at det som ikke er til stede, har løsnet. Dette er i tråd med et av Stevens’ kriterier for halvaffiks, ved at halvaffiks får ei mer generalisert, abstrakt betydning.

Ved etterleddet *-løs* har vi hatt en tydelig semantisk reduksjon, og det er derfor mulig å karakterisere det som mer grammatisk enn de andre etterledda (med unntak av *-holdig*). Dette kan være et resultat av *divergens*. Noe liknende kan observeres hos enkelte av de andre etterledda, men ikke i like stor grad som hos *-løs*. For eksempel har *fri* mange ulike betydninger i ordboka, mens det tilsvarende etterleddet *-fri* har bare en: ‘uten’. Det samme gjelder *-fattig* og *-rik*: det er ikke noe problem å se en semantisk relasjon mellom etterledda og de tilsvarende frie orda, men etterledda har fått ei mye mer generalisert betydning. Disse orda er likevel klart nærmere knyttet til det selvstendige ordet enn *-løs*, og de kan derfor sies å være svakere grammatikalisert.

9 Oppsummering

9.1 Etterledda: Betydning og betydningsrelasjoner

Som vi har sett danner etterledda fire forskjellige betydningsgrupper: 'N har lite X', 'N har ikke X', 'N har mye X' og 'N har (inneholder) X'. I den første gruppa har vi etterledda *-fattig* og *-svak*. Begge betyr at man har lite av/mangler det som forleddet betegner. De to etterledda skiller seg likevel fra hverandre ved at de belyser ulike aspekt av det forleddet betegner. Av funna i korpus er det tydelig at mens *-fattig* sier noe om mengden av det forleddet betegner, sier *-svak* noe om virkningsgraden. Dette påvirker hvilke typer forledd de to etterledda kan forekomme med, og forledd som bare kan måles i mengde og ikke i virkningsgrad, vil sjelden forekomme med *-svak*.

Forledda *-fri*, *-løs* og *-tom* danner sammensetninger med betydninga 'N har ikke X', og også her ser vi at mens sammensetningene har samme grunnleggende betydning, skiller bruken av dem seg fra hverandre. Valget mellom *-fri* og *-løs* blir i stor grad styrt av holdninga til forleddet, se neste delkapittel. *-tom* på sin side skiller seg litt fra de andre to ved at etterleddet vekker forestillinger om en beholder, betegna av nomenet sammensetninga står til, som er tom for det forleddet betegner. Dette innebærer at *-tom* stiller strengere semantiske krav til forleddet det danner sammensetninger med og nomenet sammensetninga står til, enn de andre etterledda. For denne gruppa av etterledd er det dessuten verdt å merke seg at mens alle de andre etterledda «modifiserer» forleddet ved at de påvirker hvordan forleddet blir konseptualisert, er dette ikke tilfelle her. Det kan komme av at mens en ved etterledd som *-fattig*, *-rik* og så videre *har* en viss mengde av det forleddet betegner, er det forleddet betegner ikke til stede i det hele tatt ved etterledda *-fri*, *-løs* og *-tom*. Her er det derfor mangelen som blir belyst.

Forledda *-rik*, *-sterk*, *-full* og *-tung* danner sammensetninger med hovedbetydninga 'N har mye X', men også her ser vi at etterledda er spesialiserte og belyser ulike aspekt ved forleddet. På samme måte som *-tom* framkaller *-full* forestillinger om en beholder, og det forleddet betegner, blir derfor framstilt som en slags masse som man har stor mengde av. Ved *-rik* får man i større grad ei tellelig betydning, og det forleddet betegner, blir framstilt som individuelle enheter man kan ha mange av. Ved sammensetninger på *-sterk* er det (i likhet med hos *-svak*) ofte heller virkningsgraden/intensiteten til det forleddet betegner, som blir belyst, mens *-tung* framkaller ulike tilleggsbetydninger gjennom metaforer (PSYKISK TYNGDE ER FYSISK TYNGDE, TYNGDE ER MAKT/AUTORITET, TUNG ER

VIKTIG), som ofte sier noe om den effekten forleddsreferenten har på referenten til det nomenet sammensetninga står til. Også her ser vi at det varierer hvordan de ulike etterledda konseptualiserer den proprietive relasjonen mellom forleddet og nomenet sammensetninga står til, og at de ulike etterledda derfor til en viss grad har ulike semantiske krav til hvilke typer substantiv de danner sammensetninger med.

Til sist har vi sett at etterleddet *-holdig* står i ei særstilling ved at det i stor grad aleine danner betydninga 'N har X', eller 'N inneholder X'. *-holdig* er semantisk spesialisert i større grad enn de andre etterledda, ved at det nesten utelukkende danner sammensetninger med stoffnavn. En del av disse stoffnavna forekommer også med andre etterledd som danner proprietive sammensetninger (særlig *-rik*), men da ser vi at betydninga ikke er den samme (*oksygenrik/oksygenholdig, c-vitaminrik/c-vitaminholdig*).

Vi ser altså at de ulike etterledda i liten grad kan sies å ha samme betydning, selv om det kan virke slik ved første øyekast.

9.2 Etterledd og konnotasjoner

Vi ser at sammensetningene de ulike etterledda danner, ofte innehar ei viss vurdering av om det at man har eller ikke har noe, er positivt eller negativt. I utgangspunktet kan man tenke seg at for eksempel kombinasjonen av et forledd som betegner noe ønskelig, og et etterledd som betyr at man ikke har det, vil få negativ konnotasjon, mens kombinasjonen av et forledd som betegner noe uønsket, og et etterledd som betyr at man ikke har det, vil få positiv konnotasjon. Slik er det til en viss grad, men vi ser at enkelte av etterledda innehar positiv eller negativ konnotasjon i seg selv, og derfor setter visse begrensninger for hvilke forledd de danner sammensetninger med.

Konnotasjonen til forleddet og etterleddet og betydninga til etterleddet gir følgende kombinasjoner:

	Ønsket forledd (i konteksten)	Uønsket forledd (i konteksten)
Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (negativ konnotasjon) (<i>-fattig, -løs</i>)	Negativ konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning

Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (positiv konnotasjon) (<i>-fri</i>)	Positiv konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning
Forleddet betyr 'Har mye' (negativ konnotasjon) (<i>-tung</i>)	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning	Negativ konnotasjon
Forleddet betyr 'Har mye' (positiv konnotasjon) (<i>-rik</i>)	Positiv konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning
Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (nøytral konnotasjon) (<i>-svak, -tom</i>)	Nøytral/negativ betydning	Nøytral/positiv betydning
Forleddet betyr 'Har mye' (nøytral konnotasjon) (<i>-holdig, -full</i>)	Nøytral/positiv betydning	Nøytral/negativ betydning

Figur 32: Kombinasjoner av forledd og etterledd i henhold til konnotasjon

-fattig har, på lik linje med det tilsvarende frie ordet, en viss negativ konnotasjon. Etterleddet danner for det meste sammensetninger med nøytrale eller ønskede forledd, og sammensetninger på *-fattig* der forleddet betegner noe uønsket, er sjeldne. Disse får dessuten ikke tydelig positiv konnotasjon slik en kunne tenkt seg. På tilsvarende måte ser vi at *-rik* har en viss positiv konnotasjon, og at sammensetninger på *-rik* der forleddet betegner noe uønsket er sjeldne. Disse får heller ikke tydelig negativ konnotasjon slik en kunne forventet.

Som vi har sett er valget mellom *-fri* og *-løs* styrt av vurderinga av forleddet. Mens *-fri* i hovedsak danner sammensetninger med uønskede forledd som betegner at man har kommet unna noe man ikke vil ha og derfor får positiv konnotasjon, danner *-løs* i hovedsak sammensetninger med ønskede forledd som betegner at man har mistet noe man ønsker, og

derfor får negativ konnotasjon. Disse to etterledda kan dessuten forekomme med samme forledd avhengig av vurderinga av forleddet i den gitte konteksten: *barnløs*, *barnfri*, *smaksløs*, *smaksfri* og så videre.

Vi ser altså at kombinasjonen av forledd og etterledd ofte er avhengig av hvorvidt forleddet betegner noe ønsket eller ikke. De mer nøytrale etterledda danner mer nøytrale sammensetninger – det vil si at de danner sammensetninger med forledd som i konteksten ikke blir vurdert som skikkelig ønskelige eller uønskede. Hadde forledda blitt vurdert som det, ville kanskje språkbrukeren i ytringsøyeblikket valgt et etterledd med klarere positiv eller negativ konnotasjon.

9.3 Er alle etterledda like produktive?

Ved hjelp av produktivetsmålet \mathcal{P} slik det ble presentert av Baayen (1989), så vi i avsnitt 5.3 at de ulike etterledda har ulik grad av produktivitet (se figur 8).

-fattig er det mest produktive etterleddet, og det er en jevn nedgang i produktivitet til de etterledda som scorer lavest, som *-rik*, *-løs* og *-full*. Det denne metoden ikke kan si noe om, er hvor produktive de ulike etterledda *egentlig er*, den kan bare fortelle oss hvor produktive de er *i forhold til hverandre*. Målinga av produktivitet ved hjelp av produktivetsmålet P^* er til en viss grad ufullstendig, ettersom det ikke er mulig å vekte aksene i forhold til hverandre. Vi har likevel sett at P^* kan brukes til å gi et mer fullstendig bilde av ulike faktorer relatert til produktivitet som har med de ulike etterledda å gjøre.

9.4 Etterledd eller suffiks?

Ved hjelp av parafrasering har jeg undersøkt betydningsforholdet mellom etterledda og de tilsvarende frie orda. Også her skiller *-holdig* seg fra de andre etterledda ved at det ikke har et tilsvarende fritt ord (*holdig* betyr ‘varig’, men er lite i bruk), og det er derfor mye mer suffikslikt enn de andre etterledda. *-løs* har et tilsvarende fritt ord, men skiller seg ut ved at dette har ei mye mer spesialisert betydning. Sammensetninger på *-løs* kan dessuten ikke parafraseres ved hjelp av *løs*. Resten av etterledda kan parafraseres ved hjelp av de tilsvarende, frie orda, men etterledda har fått mer abstrakte, generelle betydninger. Vi kan si at etterledda er mer grammatiske enn de tilsvarende frie orda ved at de uttrykker betydningene ‘har’, ‘har mye’, ‘har ikke’ og ‘har lite’, og dette kan muligens være resultat av prosessen Hopper og Traugott (2003) kaller *divergens*, hvor et språklig element gjennomgår en grammatikaliseringsspross i enkelte grammatiske kontekster, men ikke i andre. For å få et

fullstendig svar på dette, er det derimot nødvendig å gjøre ei mer omstendig, diakron undersøking av de frie ordas betydning.

Referanseliste

- Anderson, Stephen R. 1982. «Where's morphology?» *Linguistic Inquiry* 13: 571-612.
- Aronoff Mark og Mark Lindsay. 2014. «Productivity, blocking, and lexicalization» I *The Oxford handbook of derivational morphology*, redigert av Rochelle Lieber og Pavol Štekauer, 67-83. Oxford: Oxford University Press.
- Aronoff, Mark. 1983. «Potential words, actual words, productivity and frequency» I *Proceedings of the 13th International Congress of Linguists*, redigert av Shirô Hattori og Kazuko Inoue, 163-171. Tokyo: CIPL.
- Ascoop, Kristin og Torstein Leuschner. 2006. «Affixoidhungrig? Skitbra! Comparing Affixoids in German and Swedish». *Sprachtypologie und Universalienforschung* 59, (3): 241-252.
- Baayen, Harald og Antoinette Renouf. 1996. «Chronicling the Times: productive lexical innovations in an English newspaper». *Language* 72: 69-96.
- Baayen, Harald. 1989. «A corpus-based approach to morphological productivity: statistical analysis and psycholinguistic interpretation. Upub. Doktoravhandling, Free University of Amsterdam.
- 1992. «Quantitative aspects of morphological productivity» I *Yearbook of Morphology* 1991, redigert av Geert Booij og Jaap van Marle, 109-149. Dordrecht: Kluwer.
- 1993. «Quantitative aspects of morphological productivity» I *Yearbook of Morphology* 1992, redigert av Geert Booij og Jaap van Marle, 181-208. Dordrecht: Kluwer.
- Bakken, Kristin. 1998. *Leksikalisering av Sammensetninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bauer, Laurie. 2001. *Morphological Productivity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2004. «The borderline between derivation and compounding». I *Morphology and its demarcations: Selected papers from the 11th Morphology Meeting, Vienna, February 2004*, redigert av Wolfgang U. Dressler, Dieter Kastovsky og Oskar E. Pfeiffer, 97-108. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Conti, Sara. 2006. «Compound Adjectives in English. A descriptive approach to their morphology and functions». Doktoravhandling, Università Di Pisa.

- Croft, William og Alan Cruse. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruse, Alan. 2011. *Meaning in Language. An introduction to Semantics and Pragmatics: Third Edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Donalies, Elke. 2005. *Die Wortbildung des Deutschen. Ein Überblick*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Eisenberg, Peter. 2004. *Grundriss der deutschen Grammatik. Band 1: Das Wort*. Stuttgart/Weimar: Metzler.
- Enger, Hans-Olav & Kristian Emil Kristoffersen. 2000. *Innføring i norsk grammatikk: morfologi og syntaks*. Oslo: Landslaget for norskundervisning Cappelen akademisk forlag.
- Evans, Vyvyan. 2003. *The Structure of Time: Language, meaning and temporal cognition*. Amsterdam: Benjamins Publishing Company.
- Faarlund, Jan Terje, Lie Svein og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fleischer, Wolfgang og Irmhild Barz. 1995. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Niemeyer.
- Fleischer, Wolfgang. 1975. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Niemeyer.
- Gòrska, Elżbieta. 1994. «Moonless nights and smoke-free cities, or What Can Be without What? A Cognitive Study of Privative Adjectives in English». *Folia Linguistica* 28, (3-4): 413-436.
- Hamawand, Zeki. 2007. *Suffix Rivalry in Adjective Formation: a Cognitive-Corpus Analysis*. London: Equinox.
- Hans Blues. 15.05.15. «Blues-jubel i på Sishuset». Lest 15.05.15.
hansblues.de/cmsms/uploads/pdf/norwegen_norsk4.pdf
- Hart, David. 1994. «Compound forms. Description and classification, with particular reference to compound adjectives» I *Historical English Word-Formation*, redigert av Rolando Bacchielli, 139-151. Urbino: Quattroventi.

- Haspelmath, Martin og Andrea D. Sims. 2010. *Understanding Morphology: Second edition*. New York: Routledge.
- Heine, Bernd. 2003. «Grammaticalization» I *Handbook of Historical Linguistics*, redigert av Brian D. Joseph og Richard D. Janda, 575-601. Oxford: Blackwell Publishing.
- Holmqvist, Kenneth og Jarosław Pluciennik. 1996. «Conceptualized Deviations from Expected Normality: A Semantic Comparison Between Lexical Items Ending in *-ful* and *-less*». *Nordic Journal of Linguistics* 19 (1): 3-33.
- Hopper, Paul J og Elizabeth Closs Traugott. 2003. *Grammaticalization: Second edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Knudsen, Rune Lain og Ruth Vatvedt Fjeld. 2013. «LBK2013: A balanced; annotated national corpus for Norwegian Bokmål». *Linköping Electronic Conference Proceedings*, (88): 12-20. <http://www.ep.liu.se/ecp/article.asp?issue=088&article=003>
- Kühnhold, Ingeburg, Putzler, Oskar og Hans Wellmann. 1978. *Deutsche Wortbildung Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache: Das Adjektiv*. Bind 43 av *Sprache der Gegenwart*, redigert av Hugo Moser. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of cognitive grammar volume 1: Theoretical prerequisites*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Leira, Vigleik. 1992. *Ordlaging og ordelement i norsk*. Oslo: Samlaget.
- Lipka, Leonhard. 1966. «Die Wortbildungstypen Waterproof und grass-green und ihre Entsprechungen im Deutschen». Doktoravhandling, Eberhard-Karls-Universität zu Tübingen.
- Lyons, John. 1977. *Semantics: Vol. 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 1977. *Semantics: Vol. 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marle, Jaap van. 1985. «The relationship between morphological productivity and frequency: a comment on Baayen's performance-oriented conception of morphological productivity» I *Yearbook of Morphology* 1991, redigert av Geert Booij og Jaap van Marle, 151-163. Dordrecht: Kluwer.
- McEnery, Tony og Andrew Hardie. 2012. *Corpus Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Miller, D. Gary. 2014. *English Lexicogenesis*. Oxford: Oxford University Press.
- Motsch, Wolfgang. 1996. «Affixoide: Sammelbezeichnung für Wortbildungsphänomene oder linguistische Kategorie?». *Deutsch als Fremdsprache* 33 (3): 160-168.
- Murphy, Lynne M. 2010. *Lexical Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Paradis, Carita. 2001. «Adjectives and boundedness». *Cognitive Linguistics* 12 (1): 47-65.
- Plag, Ingo. 1999. *Morphological Productivity: structural constraints on English derivation*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Rosch, Eleanor. 1978. «Principles of categorization» I *Cognition and Categorization*, redigert av Eleanor Rosch og Barbara Lloyd, 27-48. Hillside, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Schmidt, Günter Dietrich. 1987. «Das Affixoid. Zur Notwendigkeit und Brauchbarkeit eines beliebten Zwischenbegriffes der Wortbildung». I *Deutsche Lehnwortbildung. Beiträge zur Erforschung der Wortbildung mit entlehnten WB-Einheiten im Deutschen*, redigert av Gabrielle Hoppe, Alan Kirkness, Elisabeth Link, Isolde Nortmeyer, Wolfgang Rettig og Günter Dietrich Schmidt, 53-101. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Sigurd, Bengt. 1972. *Ord om Ord*. Lund: CWK Gleerup Bokförlag.
- Stevens, Christopher M. 2005. «Revisiting the affixoid debate. On the grammaticalization of the word» I *Grammatikalisierung im Deutschen*, redigert av Torsten Leuschner, Tanja Mortelmans og Sarah De Groot, 72-83. Berlin: de Gruyter.
- Tyler, Andrea og Vyvyan Evans. 2001. «Reconsidering prepositional polysemy networks. The case of *over*». *Language* 77: 724-765.
- Warren, Beatrice. 1984. *Classifying adjectives*. Gøteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Korpus:

Leksikografisk bokmålskorpus (LBK). Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Tilgjengelig fra:

<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/samlinger/bokmal/veiledningkorpus/>

Vedlegg

Frekvensliste for ord på *-fattig*

	Antall
næringsfattig	75
blodfattig	60
oksygenfattig	45
fettfattig	31
nedbørfattig	18
kalkfattig	17
ressursfattig	17
karbohydratfattig	15
artsfattig	13
cortexfattig	13
kalorifattig	13
inntektsfattig	12
snøfattig	12
saltfattig	11
energifattig	7
ordfattig	7
regnfattig	7
plommefattig	6
vannfattig	6
fiberfattig	5
industrifattig	5
funnfattig	4
informasjonsfattig	4
kapitalfattig	4
åndsfattig	4
fuktfattig	3
jernfattig	3
karbonfattig	3
lysfattig	3
oljefattig	3
sjansefattig	3
smaksfattig	3
språkfattig	3
strukturfattig	3

vegetasjonsfattig	3
berøringsfattig	2
detaljfattig	2
handlingsfattig	2
innholdsfattig	2
ionefattig	2
jodfattig	2
kulturfattig	2
kvartsfattig	2
ladningsbærerfattig	2
magnesiumfattig	2
moldfattig	2
muskelfattig	2
o2-fattig	2
proteinfattig	2
rimfattig	2
silikafattig	2
skogfattig	2
tidsfattig	2
uttrykksfattig	2
variasjonsfattig	2
barnefattig	1
begivenhetsfattig	1
billedfattig	1
c-vitaminfattig	1
fantasifattig	1
fargefattig	1
figurfattig	1
fiskefattig	1
forbruksfattig	1
fusjonsfattig	1
gjenstandsfattig	1
hendelsesfattig	1
husfattig	1
hårfattig	1

idéfattig	1
impulsfattig	1
kiselsyrefattig	1
kolesterolfattig	1
kontrastfattig	1
k-vitaminfattig	1
luftfattig	1
lyrikkfattig	1
lysinfattig	1
lystfattig	1
løvfattig	1
maskefattig	1
melkefattig	1
menneskefattig	1
metaforfattig	1
mineralfattig	1
nitrogenfattig	1
oksidfattig	1

refleksjonsfattig	1
silkefattig	1
soffattig	1
songfattig	1
stimulifattig	1
symbolfattig	1
talentfattig	1
tannfattig	1
taurin-fattig	1
tempofattig	1
thc-fattig	1
trafikkfattig	1
travfattig	1
veifattig	1
vekstfattig	1
vitamin c-fattig	1
vitaminfattig	1
vokalfattig	1

Frekvensliste for ord på *-fri*

	antall		
skattefri	263	bramfri	40
smertefri	251	utslippsfri	40
feilfri	238	vedlikeholdsfri	39
skyfri	233	frostfri	36
problemfri	184	straffri	35
rustfri	184	forurensningsfri	31
plettfri	170	snøfri	31
avgiftsfri	167	reklamefri	30
røykfri	160	støvfri	29
piggfri	158	stenfri	28
vederlagsfri	143	alliansefri	27
isfri	128	co2-fri	26
rusfri	117	fergefri	26
fordomsfri	106	rasismefri	26
reseptfri	80	konfliktfri	24
alkoholfri	75	blyfri	22
risikofri	74	rynkefri	22
prikkfri	71	herredømmefri	21
friksjonsfri	68	petroleumsfri	21
rentefri	64	blokkeringsfri	20
bilfri	63	farefri	20
lutfri	63	ansvarsfri	19
tollfri	59	giftfri	19
gjeldfri	56	avdragsfri	18
tobakksfri	55	barnefri	18
lytefri	53	verdifri	18
glutenfri	50	fettfri	17
skadefri	46	kariesfri	17
kostnadsfri	45	minefri	17
symptomfri	44	oksygenfri	17
vannfri	44	trekkfri	17
skyldfri	43	arbeidsfri	16
sukkerfri	43	koffeinfri	16
		feberfri	15

justeringsfri	15
karbonfri	14
konsesjonsfri	14
oljefri	14
syndfri	14
atomvåpenfri	13
smittefri	13
støyfri	13
unntaksfri	13
bekymringsfri	12
krimfri	12
sykdomsfri	12
gebyrfri	11
kontekstfri	11
narkotikafri	11
nikkelfri	11
sorgfri	11
benfri	10
erstatningsfri	10
kløtsjfri	10
køfri	10
syrefri	10
atomfri	9
avbruddsfri	9
bakteriefri	9
berøringsfri	9
halogenfri	9
håndfri	9
interessefri	9
kreftfri	9
kvistfri	9
rekylfri	9
tapsfri	9
flekkfri	8
omkostningsfri	8

planfri	8
stressfri	8
heftelsesfri	7
inngrepsfri	7
lofri	7
skinnfri	7
våpenfri	7
aksentfri	6
fortjenestefri	6
jødefri	6
konfesjonsfri	6
kretsfri	6
medikamentfri	6
medisinfri	6
momsfri	6
stoffri	6
tvangsfri	6
alkaliefri	5
bomfri	5
karakterfri	5
klorfri	5
leksefri	5
motsigelsesfri	5
salmonellafri	5
skrukkefri	5
spenningsfri	5
tabufri	5
telefri	5
ugressfri	5
visumfri	5
anfallsfri	4
dogmefri	4
kjernevåpenfri	4
krøllfri	4
kuldebrofri	4

laktosefri	4
lisensfri	4
lusefri	4
maktfri	4
melkefri	4
parfymefri	4
serumfri	4
smakfri	4
svovelfri	4
søylefri	4
tetningsfri	4
eksamensfri	3
eksosfri	3
heftfri	3
hvetefri	3
kalorifri	3
kjøttfri	3
klorofyllfri	3
komplikasjonsfri	3
kraterfri	3
merverdiavgiftsfri	3
nikotinfri	3
nøkkelfri	3
opiumpfri	3
papirfri	3
partifri	3
pillefri	3
pulsasjonsfri	3
punkteringsfri	3
skorpefri	3
snusfri	3
strålingsfri	3
søndagsfri	3
annonsefri	2
avløpsfri	2

bildefri	2
blinkfri	2
bugfri	2
datafri	2
domsfri	2
dopfri	2
dopingfri	2
duggfri	2
feltfri	2
foreldrefri	2
fortolkningsfri	2
fosfatfri	2
følelsesfri	2
genfri	2
graffitifri	2
grensefri	2
gressfri	2
hegemonifri	2
husleiefri	2
innholdsfri	2
innskuddsfri	2
kaseinfri	2
klanderfri	2
kobberfri	2
kommunistfri	2
kriminalitetsfri	2
kræsjfri	2
kullsyrefri	2
løsemiddelfri	2
merkefri	2
musikkfri	2
narkofri	2
nevrosefri	2
nøttefri	2
odelsfri	2

perspektivfri	2
plakkfri	2
plasmidfri	2
refleksjonsfri	2
regionsfri	2
regnfri	2
rottefri	2
saltfri	2
sandfri	2
sminkefri	2
sneipfri	2
taxfri	2
teorifri	2
terskelfri	2
trafikkfri	2
trappefri	2
trinnfri	2
tuberkulosefri	2
turistfri	2
tv-fri	2
undervisningsfri	2
utøya-fri	2
virvelfri	2
7-elevenfri	1
aktørfri	1
allergifri	1
amalgamfri	1
angerfri	1
apparatfri	1
avgassingsfri	1
avisfri	1
avkjørselsfri	1
avlyttingsfri	1
aylar-fri	1
babyfri	1

baktankefri	1
bankfri	1
bedøvelsesfri	1
begrepsfri	1
bekjennelsesfri	1
berlusconi-fri	1
betalingsfri	1
betingelsesfri	1
bibelfri	1
billettfri	1
bivirkningsfri	1
bjørneboe-fri	1
bladfri	1
blodfri	1
bloggefri	1
bondefri	1
bossfri	1
brannfri	1
brillefri	1
brusfri	1
bulkfri	1
cancerfri	1
da capo-fri	1
certepartifri	1
cirrusfri	1
cowboyfri	1
debattfri	1
dialektfri	1
diatoméfri	1
dioksinfri	1
dirkefri	1
divergensfri	1
dokumentavgiftsfri	1
drapsfri	1
drømmefri	1

duftfri	1
duppedittfri	1
dvd-fri	1
eggfri	1
egoismefri	1
eiendomsfri	1
ekkofri	1
ekspertfri	1
eldrefri	1
elektronikkfri	1
erfaringsfri	1
etikkfri	1
fiksjonsfri	1
flammefri	1
flatulensfri	1
flimmerfri	1
flofri	1
floghavrefri	1
fortausfri	1
forutsetningsfri	1
fotballfri	1
fraktfri	1
freonfri	1
frisyrerfri	1
fugefri	1
fuselfri	1
garvestoffri	1
gimmickfri	1
gjærfri	1
glassbitfri	1
glomerulonefri	1
gravitasjonsfri	1
grisefri	1
grutfri	1
gåsehudfri	1

haifri	1
harleyfri	1
hemoroidefri	1
hinnefri	1
horefri	1
hvitløksåndefri	1
infeksjonsfri	1
innsynsfri	1
institusjonsfri	1
internettfri	1
jegfri	1
jernfri	1
jesusfri	1
jordfri	1
juksefri	1
julefri	1
kakefri	1
kakerlakkfri	1
kanelfri	1
karbohydratfri	1
karofri	1
kattefri	1
kattehårfri	1
kavitasjonsfri	1
kfk-fri	1
kidnappingsfri	1
kjernefri	1
kladdefri	1
klasebombefri	1
klassefri	1
klimagassfri	1
klisjéfri	1
kloridfri	1
kolesterolfri	1
kompensasjonsfri	1

kondensfri	1
konsekvensfri	1
konsertfri	1
koppefri	1
korrupsjonsfri	1
kortisonfri	1
krampefri	1
krangelfri	1
kravfri	1
krigsfri	1
kulturfri	1
kumarinfri	1
kvegfri	1
kvinnefri	1
kvisefri	1
kvotefri	1
lakenfri	1
latteranfallfri	1
lekkasjefri	1
leksikonfri	1
loggfri	1
lysbakken-fri	1
lønnsfri	1
løpenotefri	1
løpsfri	1
madamefri	1
manetfri	1
markedsfri	1
maskefri	1
maurfri	1
medlemsfri	1
menneskefri	1
mobiltelefonfri	1
montasjefri	1
møtefri	1

månefri	1
nedbørsfri	1
niggerfri	1
nitrogenfri	1
nynorskfri	1
næringsmiddelfri	1
oksidfri	1
ol-fri	1
omsvøpsfri	1
oppdragsfri	1
oppdrettsfri	1
orkla-fri	1
ormefri	1
ornamentsfri	1
overheadfri	1
overtrofri	1
partikkelfri	1
passfri	1
pcb-fri	1
pengefri	1
personfri	1
philipp-fri	1
plastfri	1
plastposefri	1
poliofri	1
pollenfri	1
poloniumfri	1
pornofri	1
portofri	1
premiefri	1
pronomenfri	1
provisjonsfri	1
raptusfri	1
refleksfri	1
regelfri	1

regnskogsfri	1
residivfri	1
resonansfri	1
rimfri	1
ripefri	1
rippelfri	1
rovdyrfri	1
rusgiftfri	1
rykkfri	1
rystelsesfri	1
røyefri	1
råskapsfri	1
sangfri	1
seilfri	1
sensurfri	1
sertifikatfri	1
sexfri	1
silikonfri	1
sinkfri	1
sinnefri	1
sjampanjefri	1
skabbfri	1
skamfri	1
skandalefri	1
skjeggfri	1
skjermfri	1
skolefri	1
skruppelfri	1
skyggefri	1
slapsfri	1
slitasjefri	1
smilfri	1
sommerfri	1
sonefri	1
sotfri	1

spamfri	1
sponfri	1
spredningsfri	1
sprutfri	1
sprøytefri	1
strømpefri	1
sukrosefri	1
sølibatfri	1
såpefri	1
tablettfri	1
takstfri	1
tastaturfri	1
taterfri	1
taurinfri	1
taxfreeshoppingfri	1
teknofri	1
tekstfri	1
tendensfri	1
tenåringsfri	1
thc-fri	1
tidsfri	1
tinnfri	1
torsjonsfri	1
tourettes-fri	1
trefri	1
tsetsefri	1
tungmetallfri	1
turbulensfri	1
tyngdefri	1
ullfri	1
ungefri	1
uskyldsfri	1
velferdsfri	1
vibrasjonsfri	1
virusfri	1

vismutfri	1
<hr/>	
voksenfri	1

ølfri	1
<hr/>	
sum	5481

Frekvensliste for ord på *-full*

ord	antall	redselsfull	165
verdifull	2251	farefull	157
mangelfull	1458	ærefull	156
betydningsfull	1346	kjøttfull	153
smertefull	1115	svikefull	149
praktfull	1000	fredfull	145
meningsfull	893	stormfull	142
gåtefull	628	uttrykksfull	141
kraftfull	504	fordomsfull	135
forventningsfull	501	ansvarsfull	126
tankefull	501	lengselsfull	116
skamfull	492	stilfull	109
omsorgsfull	481	suksessfull	105
ondskapsfull	427	trekkfull	103
hemmelighetsfull	421	regnfull	101
spøkefull	398	effektfull	97
grufull	344	stemningsfull	90
forståelsesfull	329	temperamentsfull	86
håpefull	328	foraktfull	80
fantasifull	297	taktfull	80
tillitsfull	285	sorgfull	73
samvittighetsfull	260	underfull	71
talentfull	260	livfull	62
bekymringsfull	257	byrdefull	60
hatefull	243	fortrøstningsfull	57
respektfull	238	ildfull	57
virkningsfull	230	klangfull	54
pinefull	219	forhåpningsfull	53
smakfull	219	motsetningsfull	47
frydefull	214	fortjenstfull	41
skyggefull	214	glansfull	37
lunefull	213	syndefull	37
hensynsfull	207	vindfull	35
innsiktsfull	185	åndfull	34

pietetsfull	28
sjelfull	27
yndefull	23
tornefull	22
salvelsesfull	20
lastefull	19
blodfull	18
kjærlighetsfull	17
malmfull	16
motsigelsesfull	16
maktfull	15
saftfull	15
prestisjefull	14
sødmefull	13
andaktsfull	12
angstfull	12
kravfull	12
lidelsesfull	12
trøstefull	12
alvorsfull	10
røykfull	10
lekfull	9
margfull	9
fordringsfull	8
følelsesfull	8
kontrastfull	8
formfull	7
høytidsfull	7
lystfull	7
snøfull	7
angerfull	6
kvalfull	6
stressfull	5
støyfull	5
tåkefull	5

flirfull	4
harmfull	4
hånfull	4
inntrykksfull	4
karakterfull	4
klisjéfull	4
nytelsesfull	4
verdfull	4
bergfull	3
betydelsesfull	3
bramfull	3
konfliktfull	3
nykkefull	3
nådefull	3
risikofull	3
tårefull	3
anelsesfull	2
bristefull	2
fryktfull	2
gledesfull	2
grufsefull	2
innlevelsesfull	2
innsatsfull	2
latterfull	2
lytefull	2
omkostningsfull	2
spenningsfull	2
beredfull	1
brødefull	1
energifull	1
fasansfull	1
ferdighetsfull	1
formålsfull	1
forviklingsfull	1
godhetsfull	1

gråtfull	1
hengehodefull	1
inflytelsesfull	1
innbilningsfull	1
insektsfull	1
intrigefull	1
jammerfull	1
klippefull	1
kummerfull	1
kunnskapsfull	1
løftefull	1
miljøhensynsfull	1
mysteriefull	1
mytefull	1
nyansefull	1
næringsfull	1
problemfull	1
påvirkningsfull	1

regnværsfull	1
renkefull	1
ressursfull	1
ryktefull	1
skjebnesfull	1
skrekkefull	1
skrytefull	1
solskinnsfull	1
spekkfull	1
strømfull	1
trengselsfull	1
ugressfull	1
uskyldsfull	1
valgfull	1
verkfull	1
vågefull	1
våndefull	1
sum	20673

Frekvensliste for ord på *-holdig*

	antall
alkoholholdig	137
sukkerholdig	70
jernholdig	48
kalkholdig	46
vannholdig	38
svovelholdig	37
nitrogenholdig	33
sandholdig	31
saltholdig	30
oljeholdig	20
karbonholdig	19
pcb-holdig	19

oksygenholdig	18
syreholdig	18
leirholdig	17
stivelsesholdig	17
fettholdig	13
blyholdig	12
kullsyreholdig	11
hydroksylholdig	10
asbestholdig	8
klorholdig	8
koffeinholdig	8
kobberholdig	6
safirholdig	6

fluorholdig	5
gullholdig	5
metanholdig	5
amfetaminholdig	4
etanolholdig	4
fosforholdig	4
karbohydratholdig	4
kvaltsholdig	4
kvikksølvholdig	4
mineralholdig	4
titanholdig	4
tjæreholdig	4
treholdig	4
væskeholdig	4
aluminiumholdig	3
biocidholdig	3
gassholdig	3
heroinholdig	3
kaliumholdig	3
karbondioksidholdig	3
kiselsyreholdig	3
luftholdig	3
løsemiddelholdig	3
manganholdig	3
metallholdig	3
proteinholdig	3
radonholdig	3
sementholdig	3
siltholdig	3
sølvholdig	3
triklosanholdig	3
uranholdig	3
antibiotikaholdig	2

antraksholdig	2
borholdig	2
celluloseholdig	2
energiholdig	2
fenolholdig	2
fiberholdig	2
fossilholdig	2
glysinholdig	2
halogenholdig	2
jodholdig	2
kaloriholdig	2
kalsiumholdig	2
kromholdig	2
nikkelholdig	2
nitratholdig	2
næringsholdig	2
pektinholdig	2
plutoniumholdig	2
selenholdig	2
sinkholdig	2
spritholdig	2
steinholdig	2
sulfidholdig	2
svovelsyreholdig	2
voksholdig	2
alkoholdig	1
alprazolamholdig	1
amoniakkholdig	1
arsenholdig	1
asfaltholdig	1
b6-holdig	1
bakterieholdig	1
baseholdig	1

bindemiddelholdig	1
bitumenholdig	1
blekkholdig	1
blåsyreholdig	1
c-vitaminholdig	1
cyanidholdig	1
diazepamholdig	1
dopaminholdig	1
flintholdig	1
fosforsyreholdig	1
frostvæskeholdig	1
frøholdig	1
giftholdig	1
gipsholdig	1
glutenholdig	1
glykolholdig	1
gneisholdig	1
granittholdig	1
grusholdig	1
humusholdig	1
jordholdig	1
kadmiumholdig	1
karbonatholdig	1
kiselholdig	1
kjerneholdig	1
kjøtttholdig	1
klonazepamholdig	1
kloridinnholdig	1
koboltholdig	1
kodeinholdig	1
kokainholdig	1
kolesterolholdig	1
kornholdig	1

kortikosteroidholdig	1
kortisonholdig	1
kullholdig	1
kvæholdig	1
k-vitaminholdig	1
laktoseholdig	1
lantanoideholdig	1
magnesiumholdig	1
magnesiumkloridholdig	1
melholdig	1
metadonholdig	1
metanolholdig	1
moldholdig	1
narkotikaholdig	1
nikotinholdig	1
oksalsyreholdig	1
oksykodonholdig	1
ozonholdig	1
partikkelholdig	1
pigmentholdig	1
prionholdig	1
purinholdig	1
pussholdig	1
salpetersyreholdig	1
sauternesholdig	1
silikaholdig	1
silisiumholdig	1
skiferholdig	1
slamholdig	1
sporholdig	1
sulfatholdig	1
suspensjonsholdig	1
svoveldioksidholdig	1

talgholdig	1
tanninholdig	1
tantalholdig	1
tbt-holdig	1
testoteronholdig	1
thalliumholdig	1

tomatholdig	1
tresidigen-holdig	1
trykkfargeholdig	1
trykkholdig	1
vanndampholdig	1
østrogenholdig	1

Frekvensliste for ord på *-løs*

meningsløs/laus	1683
håpløs/laus	1659
hjelpeløs/laus	1443
lydløs/laus	1207
endeløs/laus	1052
rastløs/laus	891
nådeløs/laus	831
grenseløs/laus	657
bevisstløs/laus	590
hjemløs/laus	556
hensynsløs/laus	546
trådløs/laus	542
livløs/laus	529
arbeidsløs/laus	524
barnløs/laus	427
uttrykksløs/laus	415
foreldreløs/laus	398
fargeløs/laus	394
nytteløs/laus	382
maktesløs/laus	378
verdiløs/laus	362
målløs/laus	323
søvnløs/laus	316
bunnløs/laus	311
skamløs/laus	311

harmløs/laus	302
navnløs/laus	302
forsvarsløs/laus	299
kompromissløs/laus	287
hemningsløs/laus	281
tidløs/laus	271
skjødesløs/laus	255
kraftløs/laus	254
hvileløs/laus	247
makeløs/laus	237
tannløs/laus	222
tankeløs/laus	210
sorgløs/laus	208
smakløs/laus	202
ordløs/laus	200
motløs/laus	197
sporløs/laus	195
vektløs/laus	189
respektløs/laus	186
trøstesløs/laus	176
fryktløs/laus	174
lovløs/laus	174
talløs/laus	173
sjanseløs/laus	162
viljeløs/laus	162

grunnløs/laus	159
formålsløs/laus	158
betingelsesløs/laus	150
åndeløs/laus	150
troløs/laus	148
ørkesløs/laus	137
sanseløs/laus	136
formløs/laus	130
følelsesløs/laus	121
hjerterløs/laus	121
hårløs/laus	119
hodeløs/laus	118
fredløs/laus	111
planløs/laus	110
farløs/laus	105
betydningsløs/laus	104
husløs/laus	104
innholdsløs/laus	101
rotløs/laus	101
bekymringsløs/laus	97
ansiktsløs/laus	94
bostedsløs/laus	94
pregløs/laus	93
tøylesløs/laus	92
fantasiløs/laus	91
papirløs/laus	91
resultatløs/laus	90
tonløs/laus	89
talentløs/laus	87
statsløs/laus	85
helseløs/laus	83
hudløs/laus	83
skruppelløs/laus	83
gudløs/laus	81
klasseløs/laus	81

ermeløs/laus	78
gledesløs/laus	76
virvelløs/laus	72
rådløs/laus	71
vergeløs/laus	71
ansvarsløs/laus	68
drømmeløs/laus	68
historieløs/laus	68
språkløs/laus	67
retningsløs/laus	65
herreløs/laus	63
sømløs/laus	63
haleløs/laus	62
hensiktsløs/laus	62
morløs/laus	62
begivenhetsløs/laus	60
eiendomsløs/laus	60
humørløs/laus	60
bladløs/laus	59
skånselløs/laus	59
toppløs/laus	58
fruktelsesløs/laus	55
kjønnsløs/laus	55
motstandsløs/laus	52
trinnløs/laus	51
vettløs/laus	51
kunnskapsløs/laus	50
konturløs/laus	49
taktløs/laus	49
fotløs/laus	45
venneløs/laus	45
sjelløs/laus	43
tiltaksløs/laus	43
vingeløs/laus	42
halsløs/laus	40

rettsløs/laus	40
æreløs/laus	40
blodløs/laus	39
veiløs/laus	38
lidenskapsløs/laus	37
reservasjonsløs/laus	37
virkningsløs/laus	37
arveløs/laus	36
benløs/beinløs/laus	36
kasteløs/laus	35
skadeløs/laus	35
våpenløs/laus	34
samvittighetsløs/laus	33
poengløs/laus	32
ryggesløs/laus	32
vindusløs/laus	32
interesseløs/laus	31
brilleløs/laus	30
identitetsløs/laus	30
jordløs/laus	30
skjeggløs/laus	30
stundesløs/laus	30
treløs/laus	30
kritikkløs/laus	29
karakterløs/laus	28
førerløs/laus	26
intrigeløs/laus	25
redningsløs/laus	25
sakesløs/laus	25
glansløs/laus	24
kjærlighetsløs/laus	24
kravløs/laus	24
dimensjonsløs/laus	23
giddaløs/laus/giddeløs/laus	23
lealøs/laus	23

omsvøpsløs/laus	23
eierløs/laus	22
fordringsløs/laus	22
forutsetningsløs/laus	22
kroppsløs/laus	22
illusjonsløs/laus	21
partiløs/laus	21
faderløs/laus	20
friksjonsløs/laus	19
perspektivløs/laus	19
stjerneløs/laus	19
aktløs/laus	18
forbeholdsløs/laus	18
skogløs/laus	18
stedløs/laus	18
luktløs/laus	17
masseløs/laus	17
tvilløs/laus	17
hankeløs/laus	16
sønneløs/laus	16
fjærløs/laus	15
holdningsløs/laus	15
kontekstløs/laus	15
substansløs/laus	15
gardinløs/laus	14
hendelsesløs/laus	14
kulturløs/laus	14
armløs/laus	13
hjerneløs/laus	13
prinsippløs/laus	13
sjarmløs/laus	13
skyggeløs/laus	13
stemmeløs/laus	13
problemløs/laus	12
skjorteløs/laus	12

stroppeløs/laus	12
strømløs/laus	12
utsiktsløs/laus	12
maktløs/laus	11
måneløs/laus	11
pengeløs/laus	11
skriftløs/laus	11
forskjellsløs/laus	10
klangløs/laus	10
krageløs/laus	10
vannløs/laus	10
anelseløs/laus	9
boligløs/laus	9
bukseløs/laus	9
familieløs/laus	9
konfesjonsløs/laus	9
konfliktløs/laus	9
vilkårløs/laus	9
aldersløs/laus	8
ambisjonsløs/laus	8
billedløs/laus	8
innsiktsløs/laus	8
lemmeløs/laus	8
ringløs/laus	8
svarløs/laus	8
truseløs/laus	8
tåreløs/laus	8
billettløs/laus	7
gagnløs/laus	7
motorløs/laus	7
stilløs/laus	7
styresløs/laus	7
verdensløs/laus	7
bh-løs/laus	6
initiativløs/laus	6

kjeveløs/laus	6
koneløs/laus	6
mimikkløs/laus	6
profilløs/laus	6
prunkløs/laus	6
restløs/laus	6
takløs/laus	6
tapsløs/laus	6
teoriløs/laus	6
virkeløs/laus	6
avløpsløs/laus	5
billøs/laus	5
børsteløs/laus	5
erfaringsløs/laus	5
evneløs/laus	5
glassløs/laus	5
komplikasjonsløs/laus	5
landløs/laus	5
legemsløs/laus	5
nyanseløs/laus	5
rammeløs/laus	5
snøløs/laus	5
solløs/laus	5
trykkløs/laus	5
unntaksløs/laus	5
aktørløs/laus	4
begrepsløs/laus	4
energiløs/laus	4
ervervsløs/laus	4
fiksjonsløs/laus	4
frendeløs/laus	4
giftløs/laus	4
gjenstandsløs/laus	4
handlingsløs/laus	4
hatteløs/laus	4

hesteløs/laus	4
kjæresteløs/laus	4
kjøttløs/laus	4
klubbløs/laus	4
konsekvensløs/laus	4
kontaktløs/laus	4
leddløs/laus	4
leppeløs/laus	4
mageløs/laus	4
normløs/laus	4
prisløs/laus	4
sexløs/laus	4
skoløs/laus	4
spenningsløs/laus	4
spørsmålsløs/laus	4
stemmerettsløs/laus	4
stemningsløs/laus	4
strukturløs/laus	4
strømpeløs/laus	4
temperamentsløs/laus	4
titteløs/laus	4
vegetasjonsløs/laus	4
vifteløs/laus	4
visjonsløs/laus	4
vørsløs/laus	4
blomsterløs/laus	3
båtløs/laus	3
duftløs/laus	3
dybdeløs/laus	3
dykkerløs/laus	3
ekkoløs/laus	3
fasongløs/laus	3
filterløs/laus	3
fingerløs/laus	3
forventningsløs/laus	3

framtidsløs/laus	3
hundeløs/laus	3
husdyrløs/laus	3
håndløs/laus	3
kjerneløs/laus	3
klesløs/laus	3
matløs/laus	3
mitokondrieløs/laus	3
regelløs/laus	3
relasjonsløs/laus	3
rimløs/laus	3
saftløs/laus	3
sjangerløs/laus	3
skuteløs/laus	3
smerteløs/laus	3
sokkeløs/laus	3
stettløs/laus	3
subjektløs/laus	3
sutaløs/laus	3
sysseiløs/laus	3
veggløs/laus	3
vindløs/laus	3
øyeløs/laus	3
adresseløs/laus	2
angerløs/laus	2
barteløs/laus	2
batteriløs/laus	2
berøringsløs/laus	2
blygselsløs/laus	2
brettløs/laus	2
brødløs/laus	2
dekningsløs/laus	2
dørløs/laus	2
egenskapsløs/laus	2
empiriløs/laus	2

ferjeløs/laus	2
forståelsløs/laus	2
fortausløs/laus	2
fører kortløs/laus	2
gjesteløs/laus	2
greinløs/laus	2
gudinneløs/laus	2
haneløs/laus	2
hanskeløs/laus	2
hjelmløs/laus	2
hornløs/laus	2
ideologiløs/laus	2
integritetsløs/laus	2
jeg-løs/laus	2
jobbløs/laus	2
karløløs/laus	2
kjerringløs/laus	2
knokeløs/laus	2
kommunikasjonsløs/laus	2
kontorløs/laus	2
kontraktsløs/laus	2
kvinneløs/laus	2
lederløs/laus	2
lystløs/laus	2
lyteløs/laus	2
medlidenhetsløs/laus	2
moderløs/laus	2
moralløs/laus	2
muskelløs/laus	2
nøkkelløs/laus	2
offerløs/laus	2
parykkløs/laus	2
pelsløs/laus	2
pilleløs/laus	2
posisjonsløs/laus	2

presteløs/laus	2
prestisjeløs/laus	2
punktløs/laus	2
religionsløs/laus	2
rettighetsløs/laus	2
romløs/laus	2
rumpeløs/laus	2
rygggradsløs/laus	2
rynkeløs/laus	2
rytmeløs/laus	2
sammenhengsløs/laus	2
skinneløs/laus	2
skinnløs/laus	2
skyldløs/laus	2
skyløs/laus	2
slangeløs/laus	2
slukløs/laus	2
sminkeløs/laus	2
smykkeløs/laus	2
snerpløs/laus	2
stoffløs/laus	2
tapetløs/laus	2
tegnløs/laus	2
telefonløs/laus	2
temperaturløs/laus	2
tendensløs/laus	2
terskelløs/laus	2
tradisjonsløs/laus	2
trekkløs/laus	2
tyngdeløs/laus	2
varmeløs/laus	2
vibratoløs/laus	2
votteløs/laus	2
øyelokkløs/laus	2
åreløs/laus	2

adjektivløs/laus	1
aksentløs/laus	1
alibiløs/laus	1
ammunisjonsløs/laus	1
aningsløs/laus	1
ankerløs/laus	1
anknytningsløs/laus	1
apache-løs/laus	1
artsløs/laus	1
atmosfæreløs/laus	1
atskillelsesløs/laus	1
auraløs/laus	1
ballastløs/laus	1
balleløs/laus	1
bandløs/laus	1
barberbladløs/laus	1
barløs/laus	1
barnehageløs/laus	1
begjærløs/laus	1
behovsløs/laus	1
bekymmersløs/laus	1
bestemorløs/laus	1
biografiløs/laus	1
blekkløs/laus	1
bloggløs/laus	1
blondeløs/laus	1
bokløs/laus	1
bokstavløs/laus	1
bramløs/laus	1
bremseløs/laus	1
broddløs/laus	1
bruddløs/laus	1
bruløs/laus	1
brynløs/laus	1
bærløs/laus	1

bålløs/laus	1
celleløs/laus	1
cordfløyelskjoleløs/laus	1
dameløs/laus	1
datterløs/laus	1
definisjonsløs/laus	1
dekkløs/laus	1
demokratiløs/laus	1
detaljøs/laus	1
dialektløs/laus	1
diskløs/laus	1
eksamensløs/laus	1
eksempelløs/laus	1
ektemannløs/laus	1
ekteskapsløs/laus	1
e-postløs/laus	1
erkjennelsesløs/laus	1
etikkløs/laus	1
eyelinerløs/laus	1
fallskjermløs/laus	1
favnløs/laus	1
fedrelandsløs/laus	1
filmløs/laus	1
finneløs/laus	1
flaggløs/laus	1
fonteneløs/laus	1
formelløs/laus	1
fornavnsløs/laus	1
fornuftsløs/laus	1
fortannløs/laus	1
fosseløs/laus	1
fotballløs/laus	1
fugeløs/laus	1
fuglelivløs/laus	1
fulltidsarbeidsløs/laus	1

funksjonsløs/laus	1
gangløs/laus	1
garnløs/laus	1
gelenderløs/laus	1
genserløs/laus	1
gitarløs/laus	1
gitterløs/laus	1
gnidningsløs/laus	1
gressløs/laus	1
grunnlagsløs/laus	1
gårdløs/laus	1
hageløs/laus	1
hakeløs/laus	1
handelsløs/laus	1
harddisk-løs/laus	1
heisløs/laus	1
hestehaleløs/laus	1
hjulløs/laus	1
humorløs/laus	1
husmorløs/laus	1
hælkappeløs/laus	1
høvløs/laus	1
idéløs/laus	1
individløs/laus	1
innfallsløs/laus	1
innfatningsløs/laus	1
inntrykkløs/laus	1
instinktløs/laus	1
instruksløs/laus	1
intensjonsløs/laus	1
ironiløs/laus	1
jernbaneløs/laus	1
kailøs/laus	1
kakeløs/laus	1
kartløs/laus	1

katteløs/laus	1
kisteløs/laus	1
kjensleløs/laus	1
kjeppløs/laus	1
kjøkkenløs/laus	1
klokkeløs/laus	1
knuteløs/laus	1
kommaløs/laus	1
kongeløs/laus	1
konkurranseløs/laus	1
konsistensløs/laus	1
kontraksjonsløs/laus	1
kornløs/laus	1
krakkeløs/laus	1
kvalitetsløs/laus	1
kvistløs/laus	1
kvoteløs/laus	1
lakenløs/laus	1
lampeløs/laus	1
laptopløs/laus	1
linjeløs/laus	1
losløs/laus	1
lueløs/laus	1
luftløs/laus	1
lyspæreløs/laus	1
lærerløs/laus	1
lønnsarbeidsløs/laus	1
malingsløs/laus	1
managerløs/laus	1
manneløs/laus	1
mannfolkløs/laus	1
margløs/laus	1
markedløs/laus	1
maskaraløs/laus	1
maskeløs/laus	1

melodiløs/laus	1
menneskeløs/laus	1
menyløs/laus	1
merkeløs/laus	1
metaforløs/laus	1
metodeløs/laus	1
midjeløs/laus	1
midtpunktløs/laus	1
mostandsløs/laus	1
motforestillingsløs/laus	1
motivasjonsløs/laus	1
motsetningsløs/laus	1
motsigelsesløs/laus	1
musikkløs/laus	1
møbelløs/laus	1
mønsterløs/laus	1
måteløs/laus	1
neseløs/laus	1
nettløs/laus	1
odelsløs/laus	1
omsorgsløs/laus	1
opprinnelsesløs/laus	1
opprørsløs/laus	1
partnerløs/laus	1
pianoløs/laus	1
pigmentløs/laus	1
poesiløs/laus	1
politoløs/laus	1
poreløs/laus	1
premieløs/laus	1
protestløs/laus	1
proveniensløs/laus	1
prøveløs/laus	1
pulsløs/laus	1
punktumløs/laus	1

rattløs/laus	1
reaksjonsløs/laus	1
refrengløs/laus	1
regnskapsløs/laus	1
reimløs/laus	1
rekordløs/laus	1
rektorløs/laus	1
rifløløs/laus	1
ritualløs/laus	1
rytterløs/laus	1
samfunnsløs/laus	1
samværløs/laus	1
sangløs/laus	1
sedløløs/laus	1
seilløs/laus	1
seksjonsløs/laus	1
signaturløs/laus	1
sjåførløs/laus	1
skiltløs/laus	1
skipperløs/laus	1
skjelløs/laus	1
skrueløs/laus	1
slektløs/laus	1
smilløs/laus	1
sms-løs/laus	1
smørløs/laus	1
snorkeløs/laus	1
speilløs/laus	1
splittløs/laus	1
standpunktsløs/laus	1
statsrettsløs/laus	1
stattholderløs/laus	1
stillingsløs/laus	1
strengeløs/laus	1
strupeløs/laus	1

stråleløs/laus	1
styringsløs/laus	1
stymannløs/laus	1
støyløs/laus	1
symptomløs/laus	1
syndløs/laus	1
synsløs/laus	1
søskenløs/laus	1
såleløs/laus	1
talespråkløs/laus	1
tarmløs/laus	1
teknologiløs/laus	1
tekstløs/laus	1
teppeløs/laus	1
termostatløs/laus	1
tersløs/laus	1
timeløs/laus	1
tingløs/laus	1
tonefallsløs/laus	1
torneløs/laus	1

trafikkløs/laus	1
trappeløs/laus	1
trommeløs/laus	1
tuktløs/laus	1
tungeløs/laus	1
turløs/laus	1
tvangsløs/laus	1
tømmerløs/laus	1
utbytterettsløs/laus	1
valgløs/laus	1
variasjonssløs/laus	1
veiledningløs/laus	1
verneløs/laus	1
vitneløs/laus	1
vokalløs/laus	1
vonløs/laus	1
øreløs/laus	1
årsaksløs/laus	1
sum	30898

Frekvensliste for ord på *-rik*

	antall
fargerik	1181
tallrik	855
innflytelsesrik	573
lærerik	448
næringsrik	360
kunnskapsrik	303
tradisjonsrik	292
omfangsrik	263
fremgangsrik	191
innholdsrik	188
suksessrik	188
folkerik	187
sinnrik	146
solrik	142
energirik	135
ærerik	121
løfterik	119
seierrick	115
kalkrik	81
begivenhetsrik	67
fjellrik	61
artsrik	60
fiskerik	60
minnerik	56
oljerik	55
detaljrik	52
oksygenrik	50
proteinrik	50
evnerik	45
karbohydratrik	45
ordrik	41
initiativrik	39
snørik	37

skogrik	34
barnerik	32
nedbørrik	31
vannrik	31
fiberrik	29
idérik	29
trøsterik	27
fettrik	26
moldrik	26
ressursrik	26
fantasirik	22
informasjonsrik	20
mineralrik	20
smaksrik	19
utbytterik	18
grøderik	17
opplevelsesrik	17
løvrik	16
stivelsesrik	16
billedrik	15
gullrik	13
kaloririk	12
nåderik	12
steinrik	12
vitaminrik	12
kontrastrik	11
baserik	10
blomsterrik	10
karbonrik	10
nitrogenrik	10
nyanserik	10
formrik	9
jernrik	9
perspektivrik	9

plommerik	9
befolkningsrik	8
bladrik	7
ambisjonsrik	6
hydrogenrik	6
innfallsrik	6
aluminiumrik	5
antioksidanrik	5
blodrik	5
feltspatrik	5
metaforrik	5
c-vitaminrik	4
folderik	4
fotnoterik	4
humusrik	4
kaliumrik	4
kalsiumrik	4
klangrik	4
konsekvensrik	4
kurverik	4
kvartsrik	4
medierik	4
poengrik	4
sukkerrik	4
vegetasjonsrik	4
åndrik	4
assosiasjonsrik	3
bassrik	3
blodårerik	3
brerik	3
co2-rik	3
figurrik	3
fosfatrik	3
funnrik	3
glederik	3

harpiksrik	3
hendelsesrik	3
ionerik	3
isrik	3
karbondioksidrik	3
klipperik	3
magnesiumrik	3
målrisk	3
resultatrik	3
saftrik	3
sjanserik	3
skyggerik	3
tanninrik	3
variasjonsrik	3
beinrik	2
elektrolyttrik	2
e-vitaminrik	2
fremtidsrik	2
historierik	2
kadmiumrik	2
kalirik	2
kullrik	2
lakserik	2
lydrik	2
lykopenrik	2
manganrik	2
motivrik	2
nektarrik	2
nytelsesrik	2
o2-rik	2
omega-3-rik	2
planktonrik	2
regnrik	2
sandrik	2
slimrik	2

stemningsrik	2
stoffrik	2
symbolrik	2
trerik	2
urterik	2
vekstrik	2
velsignelsesrik	2
væskerik	2
øyrik	2
adjektivrik	1
aperik	1
arealrik	1
astaxanthinrik	1
balsamrik	1
barskogrik	1
bergrik	1
beslagrik	1
bindevevsrik	1
blyrik	1
borgrik	1
butanolrik	1
byrik	1
cysteinrik	1
dekorrik	1
digresjonsrik	1
duftrik	1
dyrerik	1
dådrik	1
ekkorik	1
eksempelrik	1
enzymrik	1
faktarik	1
feo-rik	1
ferjerik	1
filmkunnskapsrik	1

fjordrik	1
flaterik	1
folatrik	1
fosforrik	1
funksjonsrik	1
fytosterolrik	1
følelsesrik	1
gassrik	1
gaverik	1
generasjonsrik	1
genressursrik	1
genrik	1
glimmerrik	1
glutenrik	1
gressrik	1
hasselrik	1
helserik	1
hulerik	1
hydrokarbon-rik	1
høykaloririk	1
hårrik	1
individrik	1
innsatsrik	1
innsiktsrik	1
innskuddsrik	1
inntektsrik	1
kanalrik	1
karrik	1
kerogenrik	1
kilderik	1
kolesterolrik	1
kornrik	1
kraftrik	1
kulturrik	1
kvinnerik	1

kvistrik	1
lavarik	1
leirrik	1
lymfocyttrik	1
lysrik	1
makrellrik	1
matrik	1
melodirik	1
moserik	1
mønsterrik	1
nefelinrik	1
odørrik	1
olivinrik	1
oppslagsrik	1
ornamentrik	1
overtonerik	1
pelsrik	1
piratrik	1
polysakkaridrik	1
potetrik	1
prestisjerik	1
påvirkningsrik	1
referanserik	1

resonansrik	1
råkostrik	1
silisiumrik	1
sitatrik	1
sjøfuglrik	1
skriftrik	1
smerterik	1
solskinnsrik	1
stemmerik	1
tannrik	1
tiltaksrik	1
titanrik	1
trekkspillrik	1
trelastrik	1
trevlerik	1
tårnrik	1
verkrrik	1
vierrik	1
vindrik	1
vulkanrik	1
ytelsesrik	1
återik	1
	7588

Frekvensliste for ord på *-sterk*

	antall
ressurssterk	245
pengesterk	85
viljesterk	82
fargesterk	80
lyssterk	62
mannsterk	51
kapitalsterk	34
trykksterk	26
bindsterk	23
muskelsterk	15
alkoholsterk	9
følelsessterk	6
strømsterk	6
karaktersterk	5
luktsterk	5
kultursterk	3
livssterk	3
meningssterk	3
bildesterk	2
kapasitetssterk	2
kondisjonssterk	2
kvinnesterk	2
luftsterk	2
lydsterk	2
bilsterk	1

dollarsterk	1
duftsterk	1
humlesterk	1
humørsterk	1
inntrykkssterk	1
kjøttsterk	1
kraftsterk	1
kvalitetssterk	1
maktsterk	1
metodesterk	1
opplagssterk	1
pregsterk	1
proteinsterk	1
pulversterk	1
replikksterk	1
signalsterk	1
smaksterk	1
stemmesterk	1
stjernesterk	1
tannsterk	1
tradisjonssterk	1
trafikksterk	1
vokalsterk	1
handlingssterk	1
informasjonssterk	1

Frekvensliste for ord på *-svak*

	antall
ressurssvak	47
støysvak	39
lyssvak	17
trykksvak	13
elektrosvak	12
næringssvak	7
lydsvak	5
karactersvak	4
energisvak	3
evnesvak	3
viljesvak	3
kultursvak	3
formsvak	2
helsesvak	2
røyksvak	2
signalsvak	2
strømsvak	2
alkoholsvak	1
analogisvak	1
fargesvak	1
funksjonssvak	1
klorofyllsvak	1
konsentrasjonssvak	1
kontursvak	1
muskelsvak	1
prinsippsvak	1
trossvak	1
vibrasjonssvak	1
informasjonssvak	1
	178

Frekvensliste for ord på *-tom*

	antall
folketom	309
tanketom	74
mennesketom	53
lufttom	25
funntom	9
meningstom	9
biltom	6
stjernetom	6
bensintom	4
blodtom	3
fisketom	3
vanntom	3
fargetom	2
prinsippetom	2
regeltom	2
glasstom	1
handlingstom	1
hjortevilttom	1
idetom	1
innholdstom	1
konetom	1
lydtom	1
makttom	1
malmtom	1
melketom	1
middagstom	1
muketom	1
næringstom	1
perletom	1
premissetom	1

redaktørtom	1
referansetom	1
resonnementetom	1
rovdyrtom	1
ståltom	1
tekstiltom	1
trafikktom	1
vedtom	1
villreintom	1
vindustom	1
åndstom	1
	536

Frekvensliste for ord på *-tung*

	antall
prestisjetung	181
regntung	122
sorgtung	72
alvorstung	57
snøtung	33
skjebnetung	31
symboltung	20
teoritung	9
skytung	7
tradisjonstung	5
løvtung	4
tanketung	4
teksttung	4
trostung	4
trykk tung	4
ingeniørtung	3
kvalitetstung	3

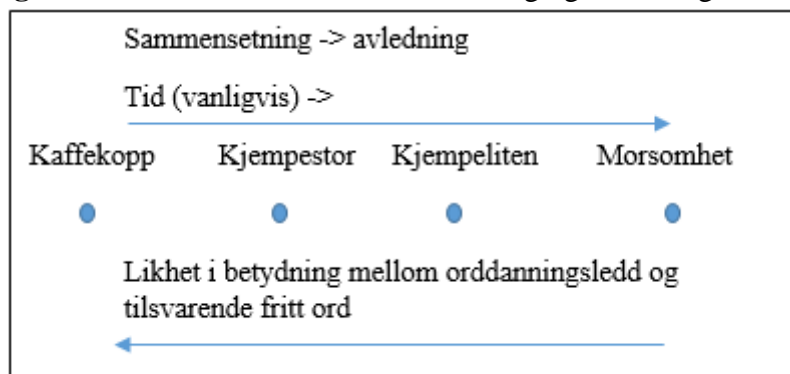
meningstung	3
tåketung	3
alkoholtung	2
annonsetung	2
glasstung	2
innholdstung	2
jordtung	2
mennesketung	2
muskeltung	2
pengetung	2
ressurstung	2
strukturtung	2
terminologitung	2
vanntung	2
alkotung	1
boktung	1
budskapstung	1
citrustung	1

dialogtung	1
dønningtung	1
flasketung	1
forskningstung	1
frukttung	1
fukttung	1
følelsestung	1
gebyrtung	1
gitartung	1
gråsteinstung	1
honningtung	1
innovasjonstung	1
institusjonstung	1
kapitaltung	1
kjærlichkeitstung	1
kokstung	1
konsekvenstung	1
kunsthistorietung	1
malmgruvetung	1
malmtung	1
maskaratung	1
melketung	1
nåletung	1
oljetung	1

patostung	1
politikertung	1
profesjonstung	1
refleksjonstung	1
regnetung	1
regnværstung	1
rogntung	1
salttung	1
sandtung	1
skyldtung	1
smykketung	1
snorktung	1
sportstung	1
stofftung	1
talltung	1
teknologitung	1
tolkningstung	1
trafikk tung	1
uttrykkstung	1
vemodstung	1
vintung	1
øltung	1
soltung	1
	644

Figurer

Figur 1: Forholdet mellom sammensetning og avledning.

Figur 2: Mulige betydningsforhold mellom adjektiv og nomen.

ADJEKTIV - NOMEN	Parafrase	Eksempel
KILDE – RESULTAT	Konstituert av	Vulkansk utbrudd
RESULTAT – KILDE	Konstituerer	Tragisk hendelse
NORM – NORMFØLGING	I henhold til	Tradisjonell dans
BLIR SAMMENLIKNA – MED	Likner	Barnslig mann
HEL – DEL	Tilhører	Fysisk smerte
DEL – HEL	Har	Rik mann
OBJEKT – STED	Inneholder	Magnetisk felt
OPPRINNELSE – OBJEKT	Avledet fra	Tysk dialekt
TID – OBJEKT	Forekommer i/på	Ukentlig avgang
OBJEKT – TID	I løpet av	Imperialistisk periode
PÅVIRKET OBJEKT – AKTØR	Holder på med	Dansende jente
PÅVIRKER – RESULTAT	Forårsaket av	Elektrisk støt
RESULTAT – PÅVIRKER	Forårsaker	Ødeleggende orkan
MÅL - INSTRUMENT	Brukes til	Medisinsk utstyr

Figur 3: Betydningsforhold i fraser av typen NA-N.

Figur 4: Bøyingsformer for de ulike etterledda.

	Hunkjønn/hankjønn (felleskjønn)	Intet -kjønn	Bestemt form/ flertall	Kompara -tiv	Superla -tiv	Bestemt superlativ
Fattig	fattig	fattig	fattige	fattigere	fattigst	fattigste
Fri	fri	fritt	frie	friere	friest	frieste
Full	full	fullt	fulle	fullere	fullest	fulleste
Holdig	holdig	holdig	holdige	holdigere	holdigst	holdigste
Intensiv	intensiv	intensivt	intensive	-	-	-
Laus	laus	laust	lause	lausere	lausest	lauseste
Løs	løs	løst	løse	løsere	løsest	løseste
Rik	rik	rikt	rike	rikere	rikest	rikeste
Sterk	sterk	sterkt	sterke	sterkere	sterkest	sterkeste
Svak	svak	svakt	svake	svakere	svakest	svakeste
Tom	tom	tomt	tomme	tommere	tommest	tommeste
Tung	tung	tungt	tunge	tyngre	tyngst	tyngste

Figur 5: Eksempel på frekvensliste – de 20 øverste treffa på etterleddet *-tom*.

folketom	309
tanketom	73
mennesketom	53
lufttom	24
funntom	9
meningstom	9
biltom	6
stjernetom	6
bensintom	4
blodtom	3
fisketom	3
vanntom	3
prinsippetom	2
fargetom	2
regelstom	2
handlingstom	1
konetom	1
middagstom	1
premissetom	1

Figur 6: Fordelinga mellom konkrete og abstrakte forledd for de ulike etterledda.

Etterledd	Konkret forledd	Abstrakt forledd	
<i>Fattig</i>	55% (57)	45% (47)	104
<i>Svak</i>	18% (5)	82% (23)	28
<i>Tom</i>	71% (27)	29% (11)	38
<i>Løs</i>	50% (320)	50% (320)	640
<i>Fri</i>	56% (275)	44% (212)	487
<i>Rik</i>	61% (153)	39% (98)	251
<i>Sterk</i>	80% (40)	20% (10)	50
<i>Tung</i>	65% (53)	35% (29)	82
<i>Full</i>	10% (17)	90% (153)	170
<i>Holdig</i>	98% (166)	2% (3)	169

Figur 7: fordelinga mellom tellelige og utellelige forledd for de ulike etterledda.

Etterledd	Tellelig forledd	Utellelig forledd	
<i>Fattig</i>	62% (64)	38% (40)	104
<i>Svak</i>	66% (19)	34% (10)	29

<i>Tom</i>	63% (26)	37% (12)	41
<i>Løs</i>	82% (525)	18% (115)	640
<i>Fri</i>	64% (314)	36% (173)	487
<i>Rik</i>	60% (150)	40% (101)	251
<i>Sterk</i>	36 % (18)	64% (32)	50
<i>Tung</i>	55% (16)	45% (13)	29
<i>Full</i>	58% (99)	42% (71)	170
<i>Holdig</i>	16% (27)	84% (142)	169

Figur 8: Typefrekvens, eksemplarfrekvens og antall hapaxer for de ulike etterledda.

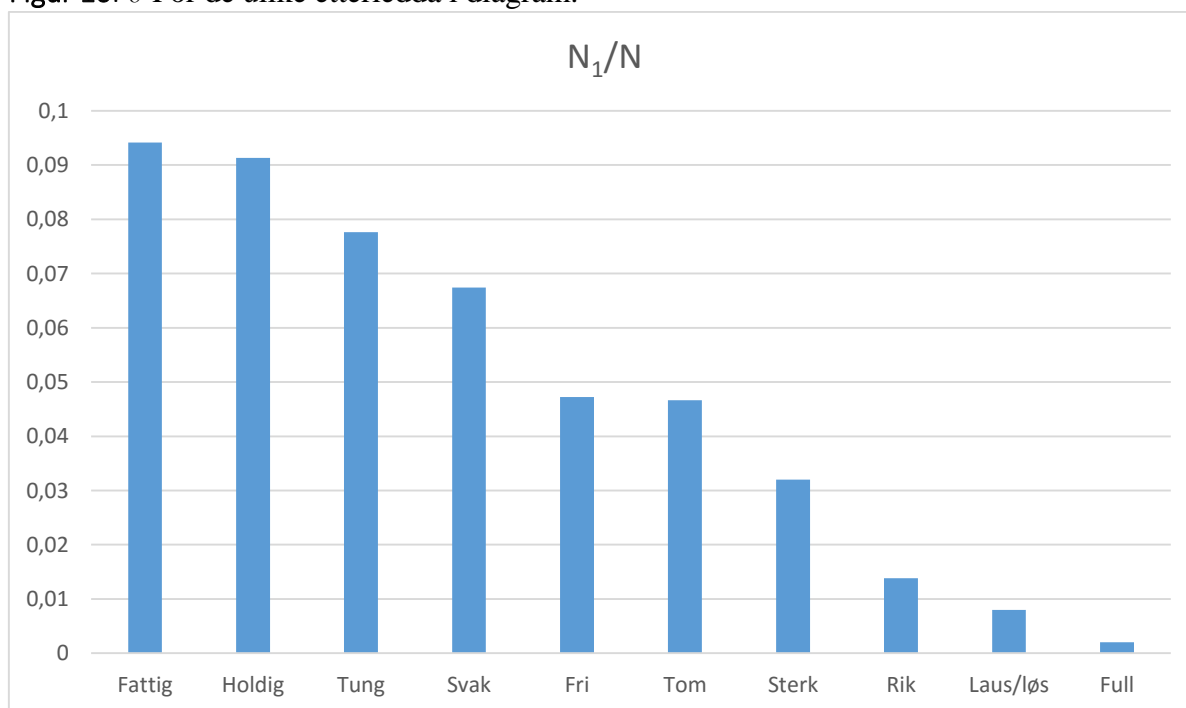
Ord	V	N	N ₁
<i>-fattig</i>	105	531	50
<i>-fri</i>	490	5481	259
<i>-full</i>	172	20 673	42
<i>-holdig</i>	169	931	85
<i>-laus/løs</i>	648	30 898	247
<i>-rik</i>	252	7588	105
<i>-sterk</i>	50	781	25
<i>-svak</i>	29	178	12
<i>-tom</i>	41	536	25
<i>-tung</i>	82	644	50

Figur 9: \mathcal{P} for de ulike etterledda.

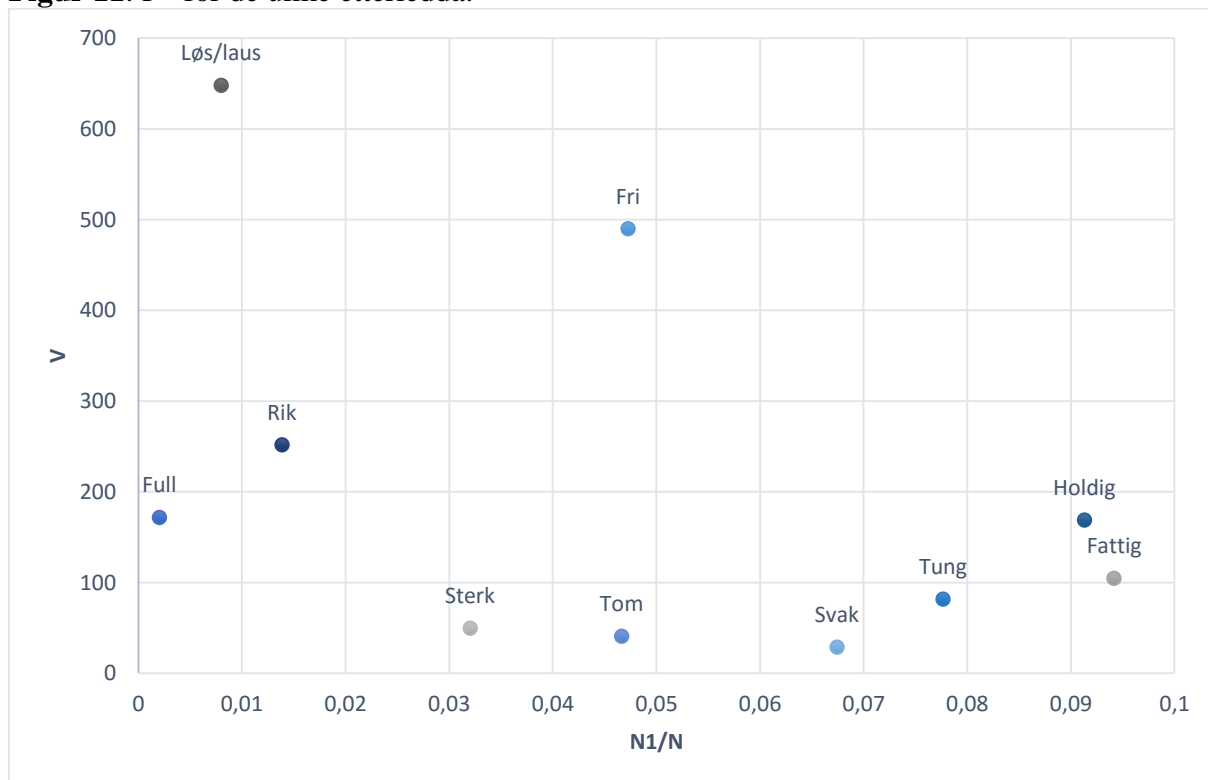
Ord	N_1/N	$(N_1/N)^{100}$
<i>-Fattig</i>	0,0941	9,4
<i>-Holdig</i>	0,0912	9,1

<i>-Tung</i>	0,077	7,7
<i>-Svak</i>	0,067	6,7
<i>-Fri</i>	0,047	4,7
<i>-Tom</i>	0,046	4,6
<i>-Sterk</i>	0,032	3,2
<i>-Rik</i>	0,013	1,3
<i>-Laus/løs</i>	0,008	0,8
<i>-Full</i>	0,00203164	0,2

Figur 10: \varnothing For de ulike etterledda i diagram.

Figur 11: P* for de ulike etterledda:

Figur 12: De 35 mest frekvente sammensetningene på *-fattig*.

	Antall
næringsfattig	75
blodfattig	60
oksygenfattig	45
fettfattig	31
nedbørfattig	18
kalkfattig	17
ressursfattig	17
karbohydratfattig	15
artsfattig	13
cortexfattig	13
kalorifattig	13
inntektsfattig	12
snøfattig	12
saltfattig	11
energifattig	7
ordfattig	7
regnfattig	7

plommefattig	6
vannfattig	6
fiberfattig	5
industriefattig	5
funnfattig	4
informasjonsfattig	4
kapitalfattig	4
åndsfattig	4
fuktfattig	3
jernfattig	3
karbonfattig	3
lysfattig	3
oljefattig	3
sjansefattig	3
smaksfattig	3
språkfattig	3
strukturfattig	3
vegetasjonsfattig	3

Figur 13: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for -fattig

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	25	32	57
Abstrakt	38	9	47
TOTAL	64	40	104

Figur 14: Frekvenstabell for sammensetninger på -svak

ressurssvak	47
støysvak	39
lyssvak	17
trykksvak	13
elektrosvak	12
næringssvak	7
lydsvak	5
karaktersvak	4
energisvak	3

evnesvak	3
viljesvak	3
kultursvak	3
formsvak	2
helsesvak	2
røyksvak	2
signalsvak	2
strømsvak	2
alkoholsvak	1
analogisvak	1
fargesvak	1
funksjonssvak	1
klorofyllsvak	1
konsentrasjonssvak	1
kontursvak	1
muskelsvak	1
prinsippsvak	1
trossvak	1
vibrasjonssvak	1
informasjonssvak	1

Figur 15: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-svak*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	1	4	5
Abstrakt	17	6	23
TOTAL	19	10	29

Figur 16: de 30 mest frekvente sammensetningene på *-tom*.

folketom	309
tanketom	74
mennesketom	53

lufttom	25
funntom	9
meningstom	9
biltom	6
stjernetom	6
bensintom	4
blodtom	3
fisketom	3
vanntom	3
fargetom	2
prinsippetom	2
regeltom	2
glasstom	1
handlingstom	1
hjortevilttom	1
idetom	1
innholdstom	1
konetom	1
lydtom	1
makttom	1
malmtom	1
melketom	1
middagstom	1
munketom	1
næringstom	1
perletom	1
premissetom	1

Figur 17: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-tom*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	16	11	27

Abstrakt	9	2	11
TOTAL	26	12	41

Figur 18: de 30 mest frekvente sammensetningene på *-løs*

meningsløs	1683
håpløs	1659
hjelpeløs	1443
lydløs	1207
endeløs	1052
rastløs	891
nådeløs	831
grenseløs	657
bevisstløs	590
hjemløs	556
hensynsløs	546
trådløs	542
livløs	529
arbeidsløs	524
barnløs	427
uttrykksløs	415
foreldreløs	398
fargeløs	394
nytteløs	382
maktesløs	378
verdiløs	362
målløs	323
søvnløs	316
bunnløs	311
skamløs	311
harmløs	302
navnløs	302
forsvarsløs	299

kompromissløs	287
hemningsløs	281

Figur 19: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-løs*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	292	28	320
Abstrakt	233	87	320
TOTAL	525	115	640

Figur 20: De 31 mest frekvente sammensetningene på *-fri*

skattefri	263
smertefri	251
feilfri	238
skyfri	233
problemfri	184
rustfri	184
plettfri	170
avgiftsfri	167
røykfri	160
piggfri	158
vederlagsfri	143
isfri	128
rusfri	117
fordomsfri	106
reseptfri	80
alkoholfri	75
risikofri	74
prikkfri	71
friksjonsfri	68
rentefri	64
bilfri	63
lutfri	63
tollfri	59
gjeldfri	56
tobakksfri	55
lytefri	53
glutenfri	50
skadefri	46
kostnadsfri	45

symptomfri	44
vannfri	44

Figur 21: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-fri*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	170	105	275
Abstrakt	144	68	212
TOTAL	314	173	487

Figur 22: De 30 mest frekvente sammensetningene på *-rik*.

fargerik	1181
tallrik	855
innflytelsesrik	573
lærerik	448
næringsrik	360
kunnskapsrik	303
tradisjonsrik	292
omfangsrik	263
fremgangsrik	191
innholdsrik	188
suksessrik	188
folkerik	187
sinnrik	146
solrik	142
energirik	135
ærerik	121
løfterik	119
seierrick	115
kalkrik	81
begivenhetsrik	67
fjellrik	61
artsrik	60

fiskerik	60
minnerik	56
oljerik	55
detaljrik	52
oksygenrik	50
proteinrik	50
evnerik	45
karbohydratrik	45

Figur 23: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-rik*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	78	75	153
Abstrakt	72	26	98
TOTAL	150	101	251

Figur 24: De 24 mest frekvente sammensetningene på *-sterk*.

ressurssterk	245
pengesterk	85
viljesterk	82
fargesterk	80
lyssterk	62
mannsterk	51
kapitalsterk	34
trykksterk	26
bindsterk	23
muskelsterk	15
alkoholsterk	9
følelsessterk	6
strømsterk	6
karaktersterk	5
luktsterk	5

kultursterk	3
livssterk	3
meningssterk	3
bildesterk	2
kapasitetssterk	2
kondisjonssterk	2
kvinnesterk	2
luftsterk	2
lydsterk	2

Figur 25: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-sterk*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	13	27	40
Abstrakt	5	5	10
TOTAL	18	32	50

Figur 26: De 31 mest frekvente sammensetningene på *-tung*.

prestisjetung	181
regntung	122
sorgtung	72
alvorstung	57
snøtung	33
Skjebnetung	31
symboltung	20
teoritung	9
skytung	7
tradisjonstung	5
løvtung	4
tanketung	4
teksttung	4
trostung	4

trykk tung	4
ingeniørtung	3
kvalitetstung	3
meningstung	3
tåketung	3
alkoholtung	2
annonsetung	2
glasstung	2
innholdstung	2
jordtung	2
mennesketung	2
muskeltung	2
pengetung	2
ressurstung	2
strukturtung	2
terminologitung	2
vanntung	2

Figur 27: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-tung*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	24	29	53
Abstrakt	16	13	29
TOTAL	40	42	82

Figur 28: De 30 mest frekvente sammensetningene på *-full*.

verdifull	2251
mangelfull	1458
betydningsfull	1346
smertefull	1115
praktfull	1000
meningsfull	893

gåtefull	628
kraftfull	504
forventningsfull	501
tankefull	501
skamfull	492
omsorgsfull	481
ondskapsfull	427
hemmelighetsfull	421
spøkefull	398
grufull	344
forståelsesfull	329
håpefull	328
fantasifull	297
tillitsfull	285
samvittighetsfull	260
talentfull	260
bekymringsfull	257
hatefull	243
respektfull	238
virkningsfull	230
pinefull	219
smakfull	219
frydefull	214
skyggefull	214

Figur 29: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-full*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	8	9	17
Abstrakt	91	62	153
TOTAL	99	71	170

Figur 30: De 28 mest frekvente sammensetningene på *-holdig*.

	Antall
alkoholholdig	137
sukkerholdig	70
jernholdig	48
kalkholdig	46
vannholdig	38
svovelholdig	37
nitrogenholdig	33
sandholdig	31
saltholdig	30
oljeholdig	20
karbonholdig	19
PCB-holdig	19
oksygenholdig	18
syreholdig	18
leirholdig	17
stivelsesholdig	17
fettholdig	13
blyholdig	12
kullsyreholdig	11
hydroksylholdig	10
asbestholdig	8
klorholdig	8
koffeinholdig	8
kobberholdig	6
safirholdig	6
fluorholdig	5
gullholdig	5
metanholdig	5

Figur 31: Fordelinga mellom konkrete, abstrakte, tellelige og utellelige forledd for *-holdig*.

	Tellelig	Utellelig	TOTAL
Konkret	25	141	166
Abstrakt	2	1	3
TOTAL	27	142	169

Figur 32: Kombinasjoner av forledd og etterledd i henhold til konnotasjon

	Ønsket forledd (i konteksten)	Uønsket forledd (i konteksten)
Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (negativ konnotasjon) (<i>-fattig, -løs</i>)	Negativ konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning
Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (positiv konnotasjon) (<i>-fri</i>)	Positiv konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning
Forleddet betyr 'Har mye' (negativ konnotasjon) (<i>-tung</i>)	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning	Negativ konnotasjon
Forleddet betyr 'Har mye' (positiv konnotasjon) (<i>-rik</i>)	Positiv konnotasjon	Uvanlig/påfallende/får mer nøytral betydning
Forleddet betyr 'Har lite/ikke' (nøytral konnotasjon) (<i>-svak, -tom</i>)	Nøytral/negativ betydning	Nøytral/positiv betydning
Forleddet betyr 'Har mye' (nøytral konnotasjon) (<i>-holdig, -full</i>)	Nøytral/positiv betydning	Nøytral/negativ betydning

Tabell over de ulike forledda i materialet, og hvilke etterledd de forekommer med

Tabell over de ulike forledda i materialet, og hvilke etterledd de forekommer med:ledd	<i>fat</i>	<i>sv</i>	<i>f</i>	<i>l</i>	<i>to</i>	<i>r</i>	<i>ste</i>	<i>fu</i>	<i>tu</i>	<i>hol</i>
	<i>tig</i>	<i>ak</i>	<i>i</i>	<i>s</i>	<i>m</i>	<i>k</i>	<i>rk</i>	<i>ll</i>	<i>ng</i>	<i>dig</i>
7-eleven			X							
adjektiv				X		X				
adresse				X						
aksent			X	X						
akt				X						

aktør			X	X						
alders				X						
alibi				X						
alkalie			X							
alko									X	X
alkohol		X	X				X		X	X
allergi			X							
allianse			X							
alprazolam										X
aluminium						X				X
alvors								X	X	
amalgam			X							
ambisjons				X		X				
amfetamin										X
ammunisjons				X						
amoniakk										X
analogi		X								
andakts								X		
anelses				X				X		
anfalls			X							
anger			X	X				X		
angst								X		
anings				X						
anker				X						
anknyttings				X						
annonse			X						X	
ansikts				X						
ansvars			X	X				X		
antibiotika										X
antioksidant						X				
antraks										X
apache-				X						

ape						X													
apparat				X															
arbeids				X	X														
areal									X										
arm					X														
arsen																			X
arts	X				X			X											
arve					X														
asbest																			X
asfalt																			X
assosiasjons									X										
astaxanthin									X										
atmosfære						X													
atom					X														
atomvåpen					X														
atskillelser						X													
aura						X													
avbrudds					X														
avdrags					X														
avgassings					X														
avgifts					X														
avis					X														
avkjørsels					X														
avlyttings					X														
avløps					X	X													
aylar-					X														
b6-																			X
baby					X														
baktanke					X														
bakterie					X														X
ballast						X													

balle				X															
balsam									X										
band				X															
bank				X															
bar				X															
barberblad				X															
barn	X			X	X				X										
barnehage				X															
barskog									X										
barte				X															
base									X										X
bass									X										
batteri				X															
bedøvelses				X															
befolknings									X										
begivenhets	X			X					X										
begjær				X															
begreps				X	X														
behovs				X															
bein				X	X				X										
bekjennelses				X															
bekymrings				X	X													X	
bensin									X										
bered																		X	
berg										X								X	
berlusconi-				X															
berørings	X			X	X														
beslag										X									
bestemor				X															

betalings			X																
betingelses			X	X															
betydelses																		X	
betydnings				X														X	
bevisst(het)				X															
bh-				X															
bibel			X																
bil			X	X	X					X									
bilde	X		X	X				X	X										
billett			X	X															
bind										X									
bindemiddel																			X
bindevevs									X										
biocid																			X
biografi				X															
bitumen																			X
bivirknings			X																
bjørneboe-			X																
blad			X	X				X											
blekk				X															X
blink			X																
blod	X		X	X	X	X												X	
blodåre									X										
blogg				X															
blogge			X																
blokkerings			X																
blomster				X				X											
blonde				X															
bly			X					X											X
blygsels				X															
blåsyre																			X

bok			X					X	
bokstav			X						
bolig			X						
bom			X						
bonde			X						
bor									X
borg						X			
boss			X						
bosteds			X						
bram			X	X				X	
brann			X						
bre						X			
bremse			X						
brett			X						
brille			X	X					
briste								X	
brodd			X						
bru			X						
brudd			X						
brus			X						
bryn			X						
brød			X						
brøde								X	
budskaps									X
bug			X						
bukse			X						
bulk			X						
bunn			X						
butanol						X			
by						X			

byrde								X	
bær			X						
børste			X						
bål			X						
båt			X						
cancer			X						
celle			X						
cellulose									X
certeparti			X						
cirrus			X						
citrus								X	
co2-			X			X			
cordfløyelskjole			X						
cortex	X								
cowboy			X						
c-vitamin	X					X			X
cyanid									X
cystein						X			
da capo-			X						
dame			X						
data			X						
datter			X						
debatt			X						
definisjons			X						
dekk			X						
deknings			X						
dekor						X			
demokrati			X						
detalj	X		X			X			
dialekt			X	X					
dialog									X

diatomé			X							
diazepam										X
digresjons						X				
dimensjons				X						
dioksin			X							
dirke			X							
disk				X						
divergens			X							
dogme			X							
dokumentavgifts			X							
dollar							X			
doms			X							
dop			X							
dopamin										X
doping			X							
draps			X							
drømme			X	X						
duft			X	X		X	X			
dugg			X							
duppedit			X							
dvd-			X							
dybde				X						
dykker				X						
dyre						X				
dønning										X
dør				X						
dåd						X				
effekt								X		
egenskaps				X						
egg			X							
egoisme			X							

eiendoms			X	X						
eier				X						
ekko			X	X		X				
eksamens			X	X						
eksempel				X		X				
eksos			X							
ekspert			X							
ektemann				X						
ekteskaps				X						
eldre			X							
elektro		X								
elektrolytt						X				
elektronikk			X							
empiri				X						
ende				X						
energi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
enzym						X				
e-post				X						
erfarings			X	X						
erkjennelses				X						
erme				X						
erstatnings			X							
ervervs				X						
etanol										X
etikk			X	X						
e-vitamin						X				
evne		X	X	X	X					
eyeliner				X						
fader				X						
fakta						X				

fallskjerm				X						
familie				X						
fantasi	X			X		X		X		
far				X						
fare			X					X		
farge	X	X		X	X	X	X			
fasans									X	
fasong				X						
favn				X						
feber			X							
fedrelands				X						
feil			X							
felt			X							
feltspat						X				
fenol										X
feo-						X				
ferdighets								X		
ferge			X	X		X				
fett	X		X			X				X
fiber	X					X				X
figur	X					X				
fiksjons			X	X						
film				X						
filmkunnskaps						X				
filter				X						
finger				X						
finne				X						
fiske	X				X	X				
fjell						X				
fjær				X						

flagg			X						
flamme			X						
flaske								X	
flate					X				
flatulens			X						
flekk			X						
flimmer			X						
flint									X
flir							X		
flo			X						
floghavre			X						
fluor									X
folat					X				
folde					X				
folke				X	X				
fontene			X						
forakt							X		
forbeholds			X						
forbruks	X								
fordoms			X				X		
fordrings			X				X		
foreldre			X	X					
forhåpnings							X		
form		X	X		X		X		
formel			X						
formåls			X				X		
fornavns			X						
fornufts			X						
forskjells			X						
forsknings								X	
forståelses			X				X		

forsvars				X						
fortann				X						
fortaus			X	X						
fortjeneste			X					X		
fortolknings			X							
fortrøstnings								X		
forurensnings			X							
forutsetnings			X	X						
forventnings				X				X		
forviklings								X		
fosfat			X			X				
fosfor						X				X
fosforsyre										X
fosse				X						
fossil										X
fot				X						
otball			X	X						
otnote						X				
rakt			X							
ramtids				X		X				
red				X				X		
remgangs						X				
rende				X						
reon			X							
riksjons			X	X						
risyre			X							
frost			X							
frostvæske										X
frukt								X		
fruktes				X						
fryde								X		

frykt			X				X		
frø									X
fuge			X	X					
fugleliv				X					
fukt	X								X
fulltidsarbeids				X					
funksjons		X		X		X			
funn	X				X	X			
fusel			X						
fusjons	X								
fytosterol						X			
følelser			X	X		X	X	X	X
fører				X					
førerkort				X					
gagn				X					
gang				X					
gardin				X					
garn				X					
garvestoff			X						
gass						X			X
gave						X			
gebyr			X						X
gelender				X					
gen			X			X			
generasjons						X			
genressurs						X			
genser				X					
gift			X	X					X
gimmick			X						
gips									X
gitar				X					X

gitter			X						
gjeld			X						
gjenstands	X		X						
gjeste			X						
gjær			X						
glans			X				X		
glass			X	X				X	
glassbit			X						
glede					X				
gledes			X				X		
glimmer					X				
gluten			X		X				X
glykol									X
glysin									X
gneis									X
gnidnings			X						
godhets							X		
graffiti			X						
granitt									X
gravitasjons			X						
grein				X					
grense			X	X					
gress			X	X		X			
grise			X						
gru								X	
grufse								X	
grunn				X					
grunnlags				X					
grus									X
grut			X						
grøde						X			

gråsteins									X	
gråt								X		
gud			X							
gudinne			X							
gull					X					X
gård			X							
gåsehud			X							
gåte								X		
hage			X							
hai			X							
hake			X							
hale			X							
halogen			X							X
hals			X							
handels			X							
handlings	X		X	X		X				
hane			X							
hanke			X							
hanske			X							
harddisk-			X							
harley			X							
harm			X					X		
harpiks						X				
hassel						X				
hate								X		
hatte			X							
heftelses			X							
hegemoni			X							
heis			X							
helse		X	X		X					

hemmelighets								X	
hemnings			X						
hemoroide			X						
hendelses	X		X		X				
hengehode								X	
hensikts			X						
hensyns			X					X	
heroin									X
herre			X						
herredømme			X						
heste			X						
hestehale			X						
hinne			X						
historie			X		X				
hjelm			X						
hjelp			X						
hjem			X						
hjerne			X						
hjerne			X						
hjerter			X						
hjørtevilt					X				
hjul			X						
hode			X						
holdnings			X						
honning									X
hore			X						
horn			X						
hud			X						
hule					X				
humle								X	
humor			X						

inflytelses									X		
informasjons	X	X				X	X				
ingeniør										X	
initiativ				X		X					
innbilnings									X		
innfalls				X		X					
innfatnings				X							
innflytelses						X					
inngreps				X							
innholds	X		X	X	X	X				X	
innlevelses									X		
innovasjons										X	
innsats						X		X			
innsikts				X		X		X			
innskudds				X		X					
innsyns				X							
inntekts	X					X					
inntrykks				X			X	X			
insekts									X		
instinkt				X							
institusjons				X						X	
instruks				X							
integritets				X							
intensjons				X							
interesse				X	X						
internett				X							
intrige				X					X		
ione	X					X					
ironi				X							
is				X		X					

jammer								X		
jeg			X	X						
jern	X		X			X				X
jernbane				X						
jesus			X							
jobb				X						
jod	X									X
jord			X	X					X	X
jukse			X							
jule			X							
justerings			X							
jøde			X							
kadmium						X				X
kai				X						
kake			X	X						
kakerlakk			X							
kali						X				
kalium						X				X
kalk	X					X				X
kalori	X		X			X				X
kalsium						X				X
kanal						X				
kanel			X							
kapasitets							X			
kapital	X						X		X	
kar				X		X				
karakter		X	X	X			X	X		
karbohydrat	X		X			X				X
karbon	X		X			X				X
karbonat										X
karbondioksid						X				X

karies			X							
karo			X							
kart				X						
kasein			X							
kaste				X						
katte			X	X						
kattehår			X							
kavitasjons			X							
kerogen						X				
kfk-			X							
kidnappings			X							
kilde						X				
kisel										X
kiselsyre	X									X
kiste				X						
kjensle				X						
kjepp				X						
kjerne			X	X						X
kjernevåpen			X							
kjerring				X						
kjeve				X						
kjæreste				X						
kjærlighets				X				X	X	
kjøkken				X						
kjønns				X						
kjøtt			X	X			X	X		X
kladde			X							
klander			X							
klang				X		X		X		
klasebombe			X							

klasse			X	X															
kles				X															
klimagass			X																
klippe								X			X								
klisjé			X								X								
klokke				X															
klonazepam																			X
klor			X																X
klorid			X																
kloridinn																			X
klorofyll		X	X																
klubb				X															
kløtsj			X																
knoke				X															
knute				X															
kobber			X																X
kobolt																			X
kodein																			X
koffein			X																X
kokain																			X
koks																		X	
kolesterol	X		X					X											X
komma				X															
kommunikasjons				X															
kommunist			X																
kompensasjons			X																
komplikasjons			X	X															
kompromiss				X															
kondens			X																
kondisjons											X								
kone				X	X														
konfesjons			X	X															

konflikt			X	X					X	
konge				X						
konkurranse				X						
konsekvens			X	X		X				X
konsentrasjons		X								
konsert			X							
konsesjons			X							
konsistens				X						
kontakt				X						
kontekst			X	X						
kontor				X						
kontraksjons				X						
kontrakts				X						
kontrast	X					X		X		
kontur		X		X						
koppe			X							
korn				X		X				X
korrupsjons			X							
kortikosteroid										X
kortison			X							X
kostnads			X							
kraft				X		X	X	X		
krage				X						
krakke				X						
krampe			X							
krangel			X							
krater			X							
krav			X	X					X	
kreft			X							
krets			X							

krigs			X																
krim			X																
kriminalitets			X																
kritikk				X															
krom																			X
kropp				X															
kræsje			X																
krøll			X																
kuldebro			X																
kull									X										X
kullsyre			X																X
kultur	X	X	X	X				X	X										
kumarin			X																
kummer																		X	
kunnskaps				X				X			X								
kunsthistorie																			X
kurve									X										
kvae																			X
kval																		X	
kvalitets				X					X									X	
kvarts	X								X										X
kveg			X																
kvikksølv																			X
kvinne			X	X				X	X										
kvise			X																
kvist			X	X				X											
k-vitamin	X																		X
kvote			X	X															
kø			X																
ladningsbærer	X																		
laken			X	X															

lakse					X					
laktose			X							X
lampe				X						
land				X						
lantanoide										X
laptop				X						
laste								X		
latter								X		
latteranfall			X							
lava						X				
lea				X						
ledd				X						
leder				X						
legems				X						
leir						X				X
lek								X		
lekkasje			X							
lekse			X							
leksikon			X							
lemme				X						
lengsels								X		
leppe				X						
lidelses								X		
lidenskaps				X						
linje				X						
lisens			X							
liv				X			X	X		
lo			X							
logg			X							
los				X						

lov				X						
lue				X						
luft	X			X	X		X			X
lukt			X	X			X			
lune								X		
luse			X							
lyd		X		X	X	X	X			
lykopen						X				
lymfocytt						X				
lyrikk	X									
lys	X	X				X	X			
lysbakken-			X							
lysin	X									
lyspære				X						
lyst	X			X				X		
lyte			X	X				X		
lære						X				
lærer				X						
løfte						X		X		
lønns			X							
lønnsarbeids				X						
løpenote			X							
løps			X							
løsemiddel			X							X
løv	X					X			X	
madame			X							
mage				X						
magnesium	X					X				X
magnesiumklorid										X
make				X						

makrell						X				
makt			X	X	X		X	X		
malings				X						
malm					X			X	X	
malmgruve									X	
manager				X						
manet			X							
mangan						X				X
mangel								X		
mann							X			
manne				X						
mannfolk				X						
marg				X				X		
marked			X	X						
maskara				X					X	
maske	X		X	X						
masse				X						
mat				X		X				
maur			X							
medie						X				
medikament			X							
medisin			X							
medlems			X							
medlidenhets				X						
mel										X
melke	X		X		X				X	
melodi				X		X				
menings				X	X		X	X	X	
menneske	X		X	X	X					
meny				X						

merke			X	X						
merverdiavgifts			X							
metadon										X
metafor	X			X		X				
metall										X
metan										X
metanol										X
metode				X			X			
middags					X					
midje				X						
midtpunkt				X						
mimikk				X						
mine			X							
mineral	X					X				X
minne						X				
mitokondrie				X						
mobiltelefon			X							
moder				X						
mold	X					X				X
moms			X							
montasje			X							
mor				X						
moral				X						
mose						X				
mot				X						
motforestillings				X						
motiv						X				
motivasjons				X						
motor				X						
motsetnings				X				X		
motsigelses			X	X				X		

motstands				X						
munke					X					
musikk			X	X						
muskel	X	X		X			X		X	
mysterie								X		
myte								X		
møbel				X						
mønster				X		X				
møte			X							
mål				X		X				
måne			X	X						
måte				X						
narko			X							
narkotika			X							X
navn				X						
nedbørs	X		X			X				
nefelin						X				
nektar						X				
nese				X						
nett				X						
nevrose			X							
nigger			X							
nikkel			X							X
nikotin			X							X
nitrat										X
nitrogen	X		X			X				X
norm				X						
nyanse				X		X		X		
nykke								X		
nynorsk			X							

nytelses						X		X		
nytte				X						
nærings	X	X			X	X		X		X
næringsmiddel			X							
nøkkel			X	X						
nøtte			X							
nåde				X		X		X		
nåle									X	
o2-	X					X				
odels			X	X						
odør						X				
offer				X						
oksalsyre										X
oksid	X		X							
oksygen	X		X			X				X
oksykodon										X
ol-			X							
olivin						X				
olje	X		X			X			X	X
omega-3-						X				
omfangs						X				
omkostnings			X					X		
omsorgs				X				X		
omsvøps			X	X						
ondskaps								X		
opiums			X							
oppdrags			X							
oppdretts			X							
opplags							X			
opplevelses						X				
opprinnelses				X						

opprørs				X															
oppslags									X										
ord	X			X				X											
orkla-				X															
orme				X															
ornament				X					X										
overhead				X															
overtone									X										
overtro				X															
ozon																			X
papir				X	X														
parfyme				X															
parti				X	X														
partikkel				X															X
partner					X														
parykk					X														
pass				X															
patos																			X
pcb-				X															X
pektin																			X
pels					X				X										
penge				X	X					X								X	
perle								X											
person				X															
perspektiv				X	X				X										
petroleums				X															
philipp-				X															
piano					X														
pietets																		X	
pigg				X															

pigment				X															X	
pille				X	X															
pine																			X	
pirat										X										
plakk				X																
plan				X	X															
plankton										X										
plasmid				X																
plast				X																
plastpose				X																
plett				X																
plomme	X									X										
plutonium																				X
poeng					X					X										
poesi					X															
polio				X																
politi					X															
politiker																				X
pollen				X																
polonium				X																
polysakkarid										X										
pore					X															
porno				X																
porto				X																
posisjons					X															
potet										X										
prakt																				X
preg					X					X										
premie				X	X															
preste					X															

prestisje				X		X		X	X	
prikk			X							
prinsipp		X		X	X					
prion										X
pris				X						
problem			X	X				X		
profesjons									X	
profil				X						
pronomen			X							
protein	X					X	X			X
protest				X						
proveniens				X						
provisjons			X							
prunk				X						
puls				X						
pulsasjons			X							
pulver							X			
punkt				X						
punkterings			X							
punktum				X						
purin										X
puss										X
påvirknings						X		X		
radon										X
ramme				X						
raptus			X							
rasisme			X							
rast				X						
ratt				X						
reaksjons				X						
redaktør					X					

rednings				X															
redsels																			X
referanse							X	X											
refleks				X															
refleksjons	X			X															X
refreng					X														
regel				X	X	X													
regions				X															
regn	X			X				X				X	X						
regne																			X
regnskaps					X														
regnskogs				X															
regnværs																		X	X
reim					X														
reklame				X															
rekord					X														
rektor					X														
rekyl				X															
relasjons					X														
religions					X														
renke																			X
rente					X														
replikk													X						
resept					X														
reservasjons						X													
residiv					X														
resonans					X				X										
respekt						X													X
ressurs	X	X							X	X	X	X	X						
rest					X														

resultat			X	X					
retnings			X						
rettighets			X						
retts			X						
rifle			X						
rim	X		X	X					
ring			X						
ripe			X						
rippel			X						
risiko			X				X		
ritual			X						
rogn								X	
rom			X						
rot			X						
rotte			X						
rovdyr			X	X					
rumpe			X						
rus			X						
rusgift			X						
rust			X						
rygges			X						
ryggrads			X						
rykk			X						
rykte							X		
rynke			X	X					
rystelses			X						
rytme			X						
rytter			X						
røye			X						
røyk		X	X				X		

råd			X						
råkost					X				
råskaps			X						
safir									X
saft			X		X		X		
sakes			X						
salmonella			X						
salpetersyre									X
salt	X		X					X	X
salvelses							X		
samfunns			X						
sammenhengs			X						
samvittighets			X				X		
samværs			X						
sand			X		X			X	X
sang			X	X					
sanse			X						
sauternes									X
sed			X						
seier					X				
seil			X	X					
seksjons			X						
selen									X
sement									X
sensur			X						
sertifikat			X						
serum			X						
sex			X	X					
signal		X					X		
signatur			X						
silika	X								X
silikon			X						

silisium					X				X
silke	X								
silt									X
sink			X						X
sinn					X				
sinne			X						
sitat					X				
sjampanje			X						
sjanger				X					
sjanse	X			X	X				
sjarm				X					
sjel				X			X		
sjøfugl					X				
sjåfør				X					
skabb			X						
skade			X	X					
skam			X	X			X		
skandale			X						
skatte			X						
skifer									X
skilt				X					
skinn			X	X					
skinne				X					
skipper				X					
skjebne							X	X	
skjegg			X	X					
skjerm			X						
skjorte				X					
skjødes				X					
sko				X					
skog	X			X	X				

skole			X							
skorpe			X							
skrekk								X		
skrift				X		X				
skrue				X						
skrukke			X							
skruppel			X	X						
skryte								X		
skute				X						
sky			X	X					X	
skygge			X	X		X		X		
skyld			X	X					X	
skånsel				X						
slam										X
slange				X						
slaps			X							
slekt				X						
slim						X				
slitasje			X							
sluk				X						
smak			X	X			X	X		
smaks	X					X				
smerte			X	X		X		X		
smil			X	X						
sminke			X	X						
smitte			X							
sms-				X						
smykke				X					X	
smør				X						
sneip			X							

snerp				X								
snorke				X							X	
snus				X								
snø	X		X	X		X			X	X		
sokke				X								
sol	X			X		X					X	
solskinns						X			X			
sommer				X								
sone				X								
song	X											
sorg				X	X					X	X	
sot				X								
spam				X								
speil					X							
spennings				X	X					X		
splitt					X							
spon				X								
spor												X
spor												
sports											X	
sprednings				X								
sprit												X
sprut				X								
sprøyte				X								
språk	X				X							
spøke										X		
spørsmåls					X							
standpunkts					X							
stats					X							
stattholder					X							
sted					X							

stein			X			X				X
stemme				X		X	X			
stemmeretts				X						
stemnings				X		X		X		
stett				X						
stil				X				X		
stillings				X						
stimuli	X									
stivelses						X				X
stjerne				X	X		X			
stoff			X	X		X			X	
storm								X		
straff			X							
streng				X						
stress			X					X		
stroppe				X						
struktur	X			X					X	
strupe				X						
strøm		X		X			X	X		
strømpe			X	X						
stråle				X						
strålings			X							
stundes(løs)				X						
styres				X						
styrings				X						
styrmann				X						
støv			X							
støy		X	X	X				X		
stål					X					
subjekt				X						

substans			X						
sukker			X		X				X
sukrose			X						
suksess					X		X		
sulfat									X
sulfid									X
suspensjons									X
suta (bekymring)			X						
svar			X						
svike							X		
svovel			X						X
svoveldioksid									X
svovelsyre									X
sykdoms			X						
symbol	X				X			X	
symptom			X	X					
synd			X	X					
synde							X		
syns				X					
syre			X						X
syssel				X					
sødme							X		
sølibat			X						
sølv									X
søm				X					
søndags			X						
sønne				X					
søsken				X					
søvn				X					
søyle			X						
såle				X					

såpe			X								
tablett			X								
tabu			X								
tak				X							
takst			X								
takt				X					X		
tal				X							
talent	X			X					X		
talespråk				X							
talg											X
tall							X			X	
tanke				X	X				X	X	
tann	X			X		X	X				
tannin							X				X
tantal											X
tapet				X							
taps				X	X						
tarm				X							
tastatur				X							
tater				X							
taurin	X			X							
taxfreeshopping				X							
tbt-											X
tegn				X							
tekno				X							
teknologi				X						X	
tekst				X	X					X	
tekstil						X					
tele				X							
telefon				X							

temperaments			X				X	
temperatur			X					
tempo	X							
tendens			X	X				
tenårings			X					
teori			X	X				X
teppe				X				
terminologi								X
termostat				X				
ters				X				
terskel			X	X				
testosteron								X
tetnings			X					
thallium								X
thc-	X		X					
tid	X		X	X				
tillits							X	
tiltaks				X	X			
time				X				
ting				X				
tinn			X					
titan					X			X
tittel				X				
tjære								X
tobakks			X					
tolknings							X	
toll			X					
tomat								X
ton				X				
tonefalls				X				
topp				X				
torne			X				X	

torsjons			X							
tourettes-			X							
tradisjons				X		X	X		X	
trafikk	X		X	X	X		X		X	
trappe			X	X						
trav	X									
tre			X	X		X				X
trekk			X	X				X		
trekkspill						X				
trelast						X				
trenghets								X		
tresidigen										X
trevle						X				
triklosan										X
trinn				X	X					
tro		X		X					X	
tromme				X						
truse				X						
trykk		X		X			X		X	X
trykkfarge										X
trøste				l ø s		X		X		
tråd				X						
tsetse				X						
tuberkulose				X						
tukt				X						
tunge				X						
tungmetall				X						
turbulens				X						
turist				X						
tv-				X						

tvangs			X	X						
tvil				X						
tyngde			X	X						
tømmer				X						
tøyles				X						
tåke								X	X	
tåre				X				X		
tårn						X				
ugress			X					X		
ull			X							
under								X		
undervisnings			X							
unge			X							
unntaks			X	X						
uran										X
urte						X				
uskylds			X					X		
utbytte						X				
utbytteretts				X						
utsikts				X						
utslipps			X							
uttrykks	X			X				X	X	
utøya-			X							
valg				X				X		
vann	X		X	X	X	X			X	X
vanndamp										X
variasjons	X			X		X				
varme				X						
ved					X					
vederlags			X							

vedlikeholds			X						
vegetasjons	X			X		X			
vegg				X					
vei	X			X					
veiledning				X					
vekst	X					X			
vekt				X					
velferds			X						
velsignelses						X			
vemods									X
venne				X					
verd								X	
verdens				X					
verdi			X	X				X	
verge				X					
verk						X		X	
verne				X					
vett				X					
vibrasjon			X						
vibrato				X					
vier						X			
vifte				X					
vilje		X		X			X		
vilkårs				X					
villrein					X				
vin									X
vind				X		X		X	
vindus				X	X				
vinge				X					
virke				X					

virknings				X				X	
virus			X						
virvel			X	X					
visjons				X					
vismut			X						
visum			X						
vitamin	X					X			
vitne				X					
vokal	X			X			X		
voks									X
voksen			X						
von				X					
votte				X					
vulkan						X			
væske						X			X
vørs				X					
våge							X		
vånde							X		
våpen			X	X					
ynde							X		
ytelses						X			
ære				X		X	X		
øl			X						X
øre				X					
ørkes				X					
østrogen									X
øy						X			
øye				X					
øyelokk				X					
ånd						X	X		

ånde				X						
ånds	X				X					
åre				X						
årsaks				X						
åte						X				

Sammendrag

Etterledda *-fattig*, *-fri*, *-full*, *-holdig*, *-løs*, *-rik*, *-sterk*, *-svak*, *-tom* og *-tung* danner sammensetninger med substantiv som forledd. Disse sammensetningene får betydningene ‘N har ikke X’ (*-fri*, *-løs*, *-tom*), ‘N har lite X’ (*-fattig*, *-svak*), ‘N har X’ (*-holdig*) og ‘N har mye X’ (*-full*, *-rik*, *-sterk*, *-tung*), hvor N betegnes av nomenet sammensetninga står til. Hensikten med denne oppgava er å undersøke disse etterledda, og den har følgende forskningsspørsmål:

1. Hva betyr de ulike etterledda og orddanningene deres?
2. Er alle etterledda like produktive?
3. Kan alle etterledda kalles etterledd, eller er noen mer suffiksaktige?

Dette har blitt undersøkt gjennom ei empirisk, korpusbasert undersøkning, og alt av tekstmateriale er henta fra Leksikografisk bokmålskorpus. Analysene blir gjennomført med bakgrunn i teori om adjektiv, substantiv og sammensetninger, både morfologisk og semantisk, i tillegg til generell semantisk teori og grammatikaliseringsteori, og det blir også trukket linjer til liknende undersøkinger av tilsvarende etterledd i tysk, engelsk og svensk.

Analysedelen i oppgava er delt i tre, en del for hvert av forskningsspørsmåla. I den første delen blir betydninga til de ulike etterledda drøfta, og det blir undersøkt hvorvidt de kan regnes som synonyme og i konkurranse med hverandre, eller ikke. I tillegg blir det drøfta hvordan bruk av slike proprietive og privative adjektiv gjenspeiler våre holdninger, og hva som er med på å påvirke valget mellom dem. I den andre delen blir produktiviteten til de ulike etterledda undersøkt ved hjelp av kvantitative tilnærminger til produktivitet, og disse metodene blir i tillegg drøfta kort. I den tredje delen blir etterleddas plassering mellom etterledd og suffiks undersøkt, i tillegg til betydningsforholda mellom etterledda og de tilsvarende frie orda.

Opgava konkluderer med at de ulike etterledda, på tross av å ha noen felles betydningskomponenter, i stor grad skiller seg fra hverandre, og har ulike bruksområder. Dette kommer av at etterledda gjør at man konseptualiserer det forleddet betegner på ulike måter, og de stiller derfor ulike semantiske krav til forledd og nomen, både i forhold til tellelighet, konkrethet og holdninga (konnotasjonen) til det forleddet betegner. Videre ser man at de ulike etterledda har ulike grad av produktivitet *sammenliknet med hverandre*, men at det ved hjelp av metodene er vanskelig å noe sikkert om hvor produktive de er utover dette. Til slutt ser man et varierende betydningsforhold mellom etterledda og de tilsvarende frie orda, hvor noen av etterledda har en mer grammatisk betydning enn andre.

Abstract

Adjectives such as *sukkerfri* (*sugar-free*) and *angerfull* (*remorseful*) are called privative and propriative adjectives, and are in Norwegian made by compounds with the second elements *-fattig* (*poor*), *-fri* (*free*), *-full* (*full*), *-holdig*, *-løs* (*less*), *-rik* (*rich*), *-sterk* (*strong*), *-svak* (*weak*), *-tom* (*empty*) and *-tung* (*heavy*). The meanings of these compounds are ‘N does not have X’ (*-fri*, *-løs*, *-tom*), ‘N has some X’ (*-fattig*, *-svak*), ‘N has a lot of X’ (*-full*, *-rik*, *-sterk*, *-tung*) and ‘N has X’ (*-holdig*), where N is designated by the noun or pronoun the compound co-occurs with, and X is designated by the first element of the compound. The goal of this thesis is to investigate and describe these second elements through the following research-questions:

1. What do the second elements and their word formations mean?
2. Are all of them equally productive?
3. Are some of the second elements more suffix-like than others?

I have tried to answer these questions through an empirical, corpus-based investigation, with text material from *Leksikografisk bokmålskorpus*. The theoretical background is general morphological and semantic theory on adjectives, nouns, compounding and derivation, as well as general semantic theory and theory on grammaticalization. Comparisons to investigations of similar words in English, German and Swedish are also made.

The analysis is divided into three parts; one for each research question. In the first part the meaning of the different words will be discussed, as well as synonymy and competition between them. It will also investigate whether the use of such compounds reflects our attitudes, and which factors determine the choice between these second elements. In the second part, the morphological productivity of the second elements are investigated through use of quantitative methods, and the usefulness of these methods are also discussed briefly. In the third part it is discussed whether some of these second elements are more suffix-like than others.

The conclusion of the thesis is that the second elements, in spite of their similar primary meanings, have different secondary meanings and areas of use. This is due to the fact that the second elements evoke different conceptualizations of what the first part of the compound denote, and the elements therefore provide different semantic claims to their contexts, in

reference to both countability, concreteness and connotation. Further it concludes that the different second elements show different degrees of productivity *compared to one another*, but the method does not provide answers about their productivity *in general*. At last it concludes that the semantic relationship between the elements as a part of and outside of compounds is variable, as some of the second elements have a more grammatical meaning than others.

